

ОДБРАНА

Интервју

Генерал-мајор Владан Марјановић,
командант Ваздухопловних снага
и противваздухопловне одбране

СЛОБОДНО НЕБО НЕМА ЦЕНУ

Тема

Систем одбране и невладин сектор

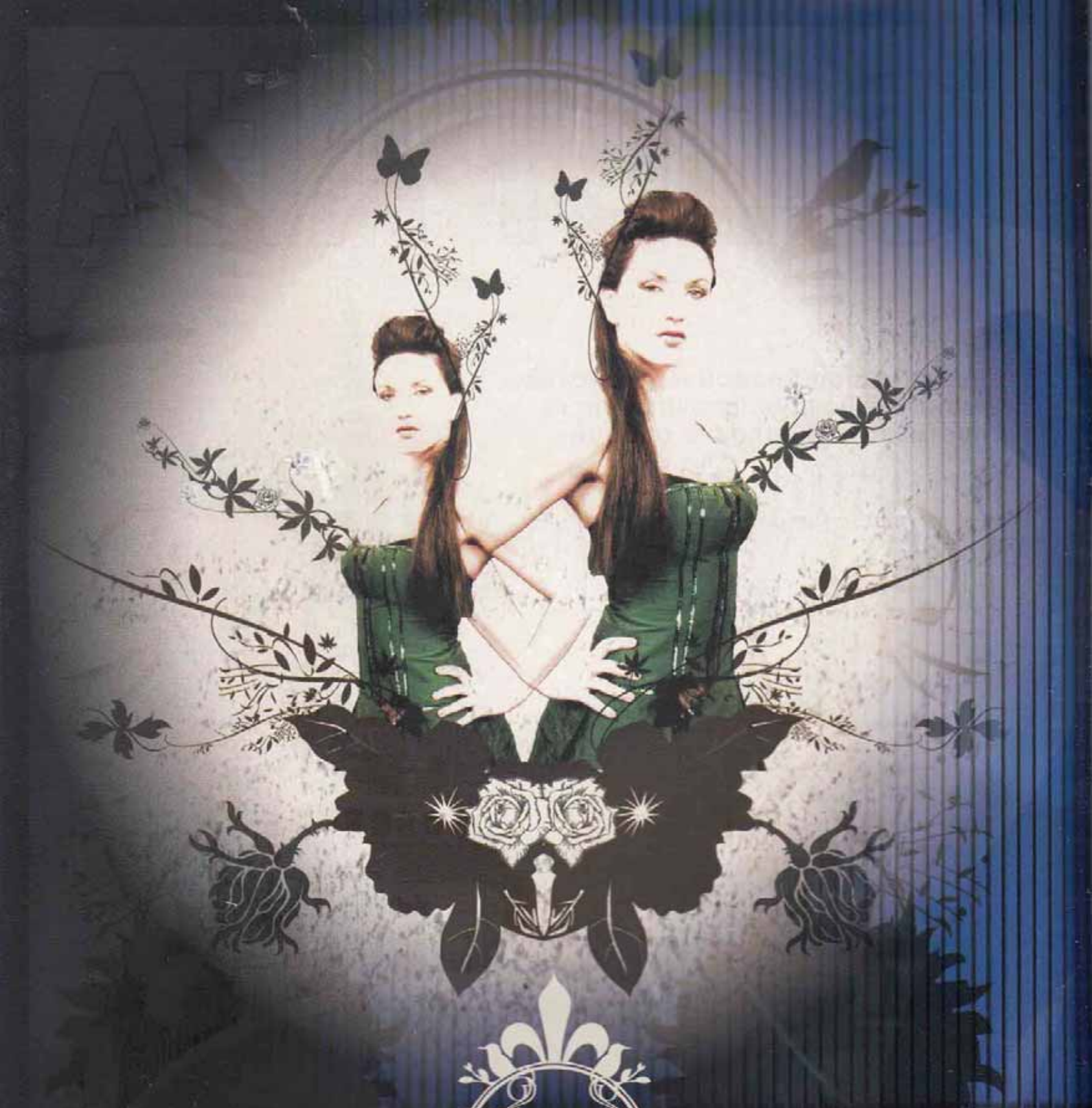
ЦИВИЛНО ДРУШТВО И РЕФОРМСКИ ПРОЦЕСИ

Досије

АФЕРЕ ЦВЕЂАРА

Година I ■ Број 6 ■ 15. децембар 2005. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

Н Т **КУЛТУРНИ**

НОКАУТ и а

СРЕДА, ПРВИ ПРОГРАМ РТС, 22:05

Ваше право да знате све

**МИНИСТАР
ЗОРАН СТАНКОВИЋ
НА ЗАСЕДАЊУ ФОРУМА
МИНИСТРА ОДБРАНЕ
ЈУГОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ
У ВАШИНГТОНУ**

КОРАК БЛИЖЕ ИНТЕГРАЦИЈАМА

**Сусрети са америчким
званичницима
и министрима одбране
у региону резултирали су
договорима који ће за
нашу земљу у наредном
периоду представљати
корак ближе
евроатлантским
интеграцијама.**

**Поред јасног дефинисања
односа СЦГ са САД, на том
путу неопходан је
политички консензус у
земљи и регионално
повезивање са државама у
окружењу.**

Министар одбране СЦГ Зоран Станковић боравио је од 4. до 9. децембра у посети САД на позив америчког министра одбране Доналда Рамсфелда. Том приликом је као гост учествовао у раду 10. форума министара одбране земаља Југоисточне Европе, а имао је и низ сусрета са представницима Пентагона, Стејт департамента, Савета за националну безбедност, Конгреса и наше дијаспоре у Вашингтону.

Била је то, после готово две деценије, прва посета министра одбране наше земље Вашингтону, а у делегацији су били још заменик начелника Генералштаба ВСЦГ генерал-мајор Здравко Понош и вршилац дужности помоћника министра за људске ресурсе мр Зоран Јефтић.

На самиту министара одбране Југоисточне Европе било је речи о борби против ширења оружја за масовно уништавање, безбедности на границама, регионалној размени технологија у одбрамбеној индустрији, вежбама које ће наредне године бити изведене у региону, о распоређивању бригаде SEEBRIG из Југоисточне Европе као делу безбедносних помоћних снага

у мировној операцији у Авганистану почев од фебруара 2006. године.

Једна од најважнијих тема министарског састанка посвећена је реорганизацији Кфора и припремама за осигурање безбедности на Косову и Метохији у време преговора о статусу јужне српске покрајине. У вези са тим, министар Станковић је рекао да је извештај који су поднели представници међународне заједнице о стању на Космету био врло уравнотежен и коректан и да је приказао реално стање на терену.

– Имали смо прилике да разговарамо са људима који су поднели извештај и са онима који контролишу стање на Косову и Метохији. Након тога можемо грађанима Косова и Метохије да обећамо да се догађаји од 17. марта неће поновити, имајући у виду све мере које су предузете и информације које смо том приликом разменили са људима који командују међународним снагама – истакао је министар одбране одмах по повратку у земљу у изјави за "Одбрану" и ТВ емисију "Дозволите".

Према његовој оцени сусрети са америчким званичницима и министрима одбране у региону резултирали су договорима који ће за нашу земљу у наредном периоду представљати корак ближе евроатлантским интеграцијама. Поред јасног дефинисања односа СЦГ са САД, на том путу неопходан је политички консензус у земљи и регионално повезивање са државама у окружењу.

– Ми морамо јасно да кажемо грађанима наше земље да док не потпишемо споразуме са САД, који су предуслов за све касније активности, не можемо да очекујемо бољу сарадњу у том правцу. Према томе, наша обавеза у наредном периоду јесте да грађане и политичке структуре у земљи припремимо за потписивање споразума, а када се они потпишу онда имамо могућности за конкретну сарадњу и приступање Партнерству за мир (ПзМ). Оно што посебно желим да

нагласим јесте да у тој сарадњи морамо да идемо степеницу по степеницу. Сада смо били у својству госта на Форуму, следећа степеница јесте статус посматрача, а тек после тога можемо да будемо примљену у ту асоцијацију. Изјаве попут оних да ћемо чим испунимо неки захтев међународне заједнице одмах ући ПзМ нису тачне. Да бисмо ушли у ПзМ морамо да испунимо оне услове које су испуниле све земље у региону. То је суштина. За то је потребно време, а што пре кренемо у реализацију свих тих закључака можемо да рачунамо на улазак у тај програм НАТО – рекао је Станковић.

Реч је, конкретно, о споразумима за сарадњу у спречавању ширења оружја за масовно уништавање и унапређење одбрамбених војних односа, о безбедносној сарадњи, статусу снага, набавкама и узајамним услугама између два министарства одбране.

Министар одбране посетио је са сарадницима и воздухопловну базу "Ендрјус", војну базу "Норфолк", морнаричку болницу у Батезди, Национални универзитет одбране и Конгресну библиотеку.

– Разговарали смо са високим званичницима војске САД и са саветницима утицајних конгресмена из Комитета за одбрану и то је додатни ефекат ове посете који је остварен наравно уз помоћ амбасаде СЦГ у Вашингтону – рекао је генерал Понош.

Зоран Јефтић је истакао врло користан сусрет са представницима наше дијаспоре у Вашингтону који је био прилика за размену мишљења у вези са регулисањем војне обавезе регрута који су у иностранству. ■

С. М. МАРКОВИЋ

Слика 3. ПЕРТЕ

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије и Црне Горе

Први војни лист у Србији "Ратник"
изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе
НИЦ "Војска" је поводом
125 година војне штампе,
24. јануара 2004. године,
одликован одредом Вука Караџића,
другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар "ВОЈСКА"

Београд, Браће Југовића 19

Начелник НИЦ "ВОЈСКА"

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног и одговорног уредника

Раденко Мутаковић

Помоћник главног и одговорног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Слободан Вучинић
(дописник из Подгорице), Душан Глишић (друштво),
Снежана Ђокић (свет), Бранко Колуновић (прилози),
Душан Мариновић (историја), Зоран Милодиновић,
потпуковник (дописник из Ниша), Нада Милошевић,
Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана),
Сонја Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Валаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влачић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијасковић,
др Милан Мијалковић, Предраг Милићевић,
Миљан Милкић, др Милан Милошевић,
Никола Остојић, Никола Отош, Будимир М. Попадић,
др Светозор Радишић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слабана Мирчевић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радван Поповић (фото-центар), Нада Станковић

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3201-079; 23-079
Главни и одговорни уредник 3201-809; 23-809
Заменик главног уредника 3201-808; 23-808
Помоћник главног уредника 3201-547; 23-547
Секретар редакције 3201-078; 23-078
Редакција 3201-810; 23-810; 3201-576; 23-576
Дописништво Ниш 018 /509-481, 21-481
Дописништво Подгорица 081/ 483-443, 42-443
Маркетинг 3201-765; 23-765
Претплата 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3201-808

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
пошт.бр. 06-1015

e-mail

redakcija@beotel.yu
redakcija@odbrana.mod.gov.yu
Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ "Војска"

Претплата

За припаднике МО и ВСЦГ преко РЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

Слика 3. ПЕРГЕ

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Генерал-мајор Владан Марјановић, командант
Воздухопловних снага и противвоздухопловне одбране
СЛОБОДНО НЕБО НЕМА ЦЕНУ 8

Безбедно небо
НАЦИОНАЛНИ ПОНОС 12

ТЕМА

Систем одбране и невладин сектор
**УТИЦАЈ ЦИВИЛНОГ ДРУШТВА
НА РЕФОРМСКЕ ПРОЦЕСЕ** 18

ОДБРАНА

Перспективе одбрамбене индустрије
НЕ ГАСИ СЕ ОНО ШТО ВРЕДИ 24

Из рода везе и службе информатике
**МОРЗЕ У ИСТОРИЈУ, ТАЛЕС ЗА
НОВО ДОБА** 30

Информациони систем ВОЈЕВИД (2)
РЕГУТОВАЊЕ ПРЕКО РАЧУНАРА 32

ДОСИЈЕ

Афере Цвењара
АНАТОМИЈА ЛЕГИТИМНЕ ОБМАНЕ 36

ДРУШТВО

Регулисање верског живота у ВСЦГ
ТРАГАЊЕ ЗА ИДЕНТИТЕТОМ 42

Старији водник прве класе Слободан Миловановић
**ЧОВЕК КОЈИ ДОВРШАВА
ЗАПОЧЕТО** 46

Да ли ће припадници војске постати власници акција
државних предузећа?

**КАКО ДО РАВНОПРАВНОГ
ПОЛОЖАЈА** 49

УКИДАЊЕ

Разговор с пуковником Небојшом Ђукановићем, командантом 204. ловачког авијацијског пука, о алармантном стању у тој јединици који смо објавили у прошлом броју "Одбране" изазвао је велику пажњу јавности и забринутост да ће о безбедности ваздушног простора СЦГ, ако дође до укидања ловачке авијације, неко други водити рачуна. Наравно, ту услугу бисмо дебело плаћали новцем пореских обвезника. По процени стручњака она би нас коштала неколико пута више него што је потребно за ремонт наших ваздухоплова.

Добра вест, бар према речима генерал-мајора Владана Марјановића, команданта Ваздухопловних снага и противваздухопловне одбране у интервјуу поводом 24. децембра – дана тог вида ВСЦГ, јесте да ловачка авијација неће бити укинута. И не само то, у наредној години очекује се ремонт постојећих перспективних средстава, у првом реду авиона МиГ-29, а до 2010. године, како је најавио командант, треба донети одлуку о нововци вишенаменског авиона који би обављао задатке ловца и ловца бомбардера.

Дакле, шансе да очувамо национални понос, односно да заштита ваздушног простора СЦГ као симбола државног суверенитета остане и даље наша брига, још постоје. Уосталом, тога се нису одрекле ни друге земље у нашем окружењу. Напротив. И поред приступања системима колективне безбедности, оне улажу много средстава у модернизацију борбене авијације о чему у овом броју пишу војни коментатор Александар Радић и наш стални сарадник Славиша Влачић.

Да се не гаси оно што вреди подсећа и пуковник Владо Радић, начелник Управе за одбрамбене технологије Министарства одбране у разговору о будућности наше одбрамбене индустрије.

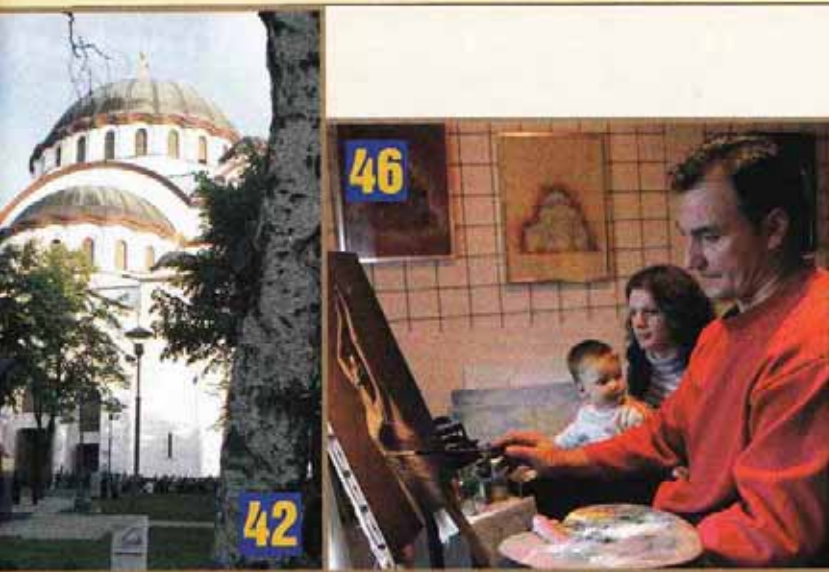
Са светом су на тај принцип подсетили и наши подморничари ветерани на традиционалном годишњем окупљању некадашњих припадника 88. флотиле подморница, која је укинута априла ове године после 77 година постојања. Некада моћна флотна листа наших подморница већег депласмана ускоро ће раскодовањем и распродајом бити сведена на нулу. Оне који најављују укидање целе Морнарице, сликом са насловне стране коју смо направили на заједничкој вежби са Италијанима уверавамо да је наша флота способна и за сложеније задатке од обалске страже.

Вести о укидању Подгоричког и Новосадског корпуса наредне године нису тако алармантне јер су, како је одавно најављено, део реформског процеса војске.

Да се укинута тешко враћа види се и по томе што већ готово шест деценија припадницима наше војске, грађанима у униформи – како нас модерно називају, за време војне службе и у војним објектима није омогућено слободно исповедање вере, једног од основних људских права загарантованог највишим актима међународне заједнице, Уставном повељом државне заједнице Србија и Црна Гора и уставима република чланица. То је друштвена тема којој се понова враћамо и подсећамо надлежне државне органе да је, поред осталог, и нормативно регулисање верског живота у војсци по стандардима модерних армија потврда нашег реформског курса, а не само једна од обавеза коју ћемо вероватно морати да испунимо на путу у евроатлантске интеграције.

Невладине организације које на многим фронтovima воде борбу за остваривање људских права, бар до сада, нису се бавиле тим проблемом. Одговорима на питања чиме се баве и кокав је утицај цивилног друштва на реформске процесе у систему одбране посветили смо тему броја.

Оно што би свакако требало укинути јесу афере. Да ли ће нови члени људи Министарства одбране и Војске у томе успети, како су најавили ступајући на дужност, показаће време. Има још досијеа у које нисмо завирили, а неки се тек отварају. На реду је "Цвећара". У тој стамбеној афери, која је одавно у жижи интересовања јавности, стигли смо већ до броја три, а ни прва, по којој су остале добиле назив, још није потпуно расветљена. ■

ПРАВНИК ВАМ ОДГОВАРА

СВЕТ

Неопходно редефинисање задатака међународне мисије на Космету
РЕГИОН БЕЗАКОЊА

ТЕХНИКА

Први научни скуп о одбрамбеним технологијама ОТЕХ 2005.

ШИРОК ЈЕ ПУТ САЗНАЊА

Међународна изложба НВО на Тајланду
**ДАЛЕКИ ИСТОК
ПРИМАМЉИВО ТРЖИШТЕ**

Стратегијски бомбардери
РУСКИ НЕБЕСКИ ВИТЕЗОВИ

КУЛТУРА

Мирослављево јеванђеље
ОДА СРПСКОЈ ЋИРИЛИЦИ

Необични сусрети
**АКАДЕМИК МЕЂУ
ВАЗДУХОПЛОВЦИМА**

ФЕЉТОН

Мировна политика кнеза Павла Карађорђевића (3)
ПРОТИВ ЕУФОРИЈЕ ЈУНАШТВА

ДУХОВНОСТ

О христољубивој војсци
**ОДБРАНА ОТАЦБИНЕ
ЈЕ СВЕТА ДУЖНОСТ**

СПОРТ

Драган Шкрбић, рукометаш
**КРАЈ РЕПРЕЗЕНТАТИВНЕ
КАРИЈЕРЕ**

51

52

56

58

60

66

68

70

74

78

РЕЧ

НОВЕ ОРГАНИЗАЦИОНЕ ПРОМЕНЕ

Начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић изјавио је подгоричким "Вијестима" од 5. децембра да ће бити расформирани Подгорички и Новосадски корпус и припојени ново-

формираним командама копнених и оперативних снага. "То неће бити једине организационе промене до којих ће доћи у ВСЦГ. Њих ће бити много више, претежно на тактичком нивоу, што ће конкретно бити утврђено у Стратегијском прегледу одбране и кад су у питању организација и величина Војске", рекао је генерал Јокић и указао на то да реформа Војске подразумева и њено бројно смањење, а тиме и појављивање вишка кадра, наоружања и опреме. "Смањење бројне величине Војске је планска активност којој приступамо вишекритеријумски и крајње озбиљно", истакao је начелник Генералштаба.

У интересу Војске је да се "што прије утврди и предочи пуна истина" о аферама у Војсци, рекао је генерал Јокић и додао да треба да се "кривица персонализује, а скину квалификације и оптужбе јавности које се упућују Војсци као колективу, иако велика већина њених припадника одговорно и савјесно обавља дужности, рјешавајући проблеме материјалне оскудице, тешке стамбене оскудице, ниског стандарда и многе друге".

У интервјуу "Гласу јавности" од 6. децембра генерал Јокић је изјавио да очекује радикална реформска решења, будући да је наша држава прикључење евроатлантским политичким и војним интеграцијама поставила као један од тежишних циљева. "Сматрам да је мој први задатак хитно подизање реда и дисциплине на знатно виши ниво, инсистирање на доследном поштовању и извршавању обавеза, подизању нивоа обуке команди и јединица, односно, истрајавање на свему што је у основи карактеристика и суштина високог професионализма... Приоритети ће, бар у средњорочном плану, бити Ваздухопловне снаге и противваздухопловна одбрана, снаге за брзо реаговање, командно-информациони системи, модернизација наоружања и војне опреме, а све у складу са финансијским могућностима", рекао је начелник Генералштаба ВСЦГ.

СУСРЕТ СТАНКОВИЋ - ЕИДЕ

Министар одбране Србије и Црне Горе др Зоран Станковић састао се 12. децембра са сталним представником Краљевине Норвешке у НАТОу Каи Еидеом

Министар Станковић је изнео чврста опредељења Србије и Црне Горе за евроатлантске интеграције и представио достигнути ниво реформи система одбране. Сусрет министра Станковића са сталним представником Краљевине Норвешке при НАТО, господином Еидеом, допринос је континуитету у интензивирању сарадње СЦГ и НАТО. То

је уједно била и прилика за афирмацију подршке реформи система одбране СЦГ, посебно када се има у виду да је амбасада Норвешке у Београду контакт за сарадњу СЦГ и НАТО. Будући да је амбасадор Еиде дипломатски представник Краљевине Норвешке при НАТО, током састанка разговарано је и о унапређењу појединих аспеката билатералне сарадње. ■

ПРИЈЕМ ЗА ПОСМАТРАЧЕ У ЛИБЕРИЈИ

Заменик министра одбране Вукашин Мараш примио је 8. децембра припаднике војно-посматрачког тима ВСЦГ који ће учествовати у мировној мисији Уједињених нација "УНМИЛ" у Либерiji.

Мајор Бојан Недељковић и капетан Драган Стојановић, обојица пилоти, провешће наредних годину дана у тој афричкој земљи у оквиру мисије за очување мира. ■

A. A.

ИЗ ГЕНЕРАЛШТАБА

ГЕНЕРАЛ ЈОКИЋ У КОПНЕНОЈ ЗОНИ БЕЗБЕДНОСТИ

Начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић са члановима Колегијума посетио је део Копнене зоне безбедности на југу Србије и стекао увид у ангажовање јединица на обезбеђењу административне линије према Косову и Метохији.

Том приликом, сагледани су поступци и начин ангажовања снага у случају угрожавања безбедности јединица и територије, као и квалитет и обим садејства и сарадње са осталим субјектима одбране.

Генерал Јокић изразио је задовољство високом оспособљеношћу ангажованих снага и дефинисао приоритетне задатке за одржавање њихове борбене готовости у наредном периоду. ■

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ КУРС НА ФАКУЛТЕТУ ЦИВИЛНЕ ОДБРАНЕ

На Факултету цивилне одбране свечано је отворен први последипломски специјалистички курс из кризног менаџмента.

– Циљ овог курса је оспособљавање кадрова са високом стручном спремом за професионално обављање послова планирања, организовања и вођења организације у преткризном, кризном и посткризном периоду – рекао је окупљеним гостима и студентима проф. др Зоран Кековић. Он је изложио и наставни план студија, који обухвата три обавезна (Превенција кризе, Методолошке основе планирања и управљања кризама, Управљање кризама) и два изборна предмета.

Поред декана Факултета цивилне одбране др Владимира Цветковића и министра просвете и спорта Слободана Вуксановића, присутнима се обратио и шеф Мисије ОЕБС у СЦГ Маурицио Масари. ■

С. Ђ.

ДЕЛЕГАЦИЈА ГРЧКЕ У ПОСЕТИ УПРАВИ ЗА МЕЂУНАРОДНУ ВОЈНУ САРАДЊУ

Делегација Генералштаба оружаних снага Грчке, од 7. до 9. децембра посетила је Управу за међународну војну сарадњу Министарства одбране СЦГ. Посета је реализована у складу са планом билатералне војне сарадње за ову годину.

Циљ посете била је размена ставова о ситуацији у региону и усаглашавање плана билатералне војне сарадње за 2006. годину.

Традиционално добри и пријатељски односи са Грчком, најкомплекснији и по броју активности и по областима сарадње, рефлектују се и преко планова билатералне војне сарадње.

Једна од значајних активности договорених за наредни период је школовање официра ВСЦГ у високим војним школама у Грчкој. ■

Р. В.

ПОСЕТА РАДНЕ ГРУПЕ МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ ХРВАТСКЕ

У оквиру плана билатералне војне сарадње, у Центру за мировне операције ГШ ВСЦГ од 5. до 7. децембра боравила је радна група из Средишта за међународне војне операције (СМВО) Министарства одбране Републике Хрватске. Четворочлану делегацију предводио је потпуковник Дамир Иванчан, заменик команданта СМВО. Разговорима је присуствовао хрватски војни изасланик у СЦГ потпуковник Смиљан Чубелић.

Циљ посете Центру за мировне операције ВСЦГ била је размена информација између

два центра и сагледавање искустава у избору кадра и обуци за мировне операције. Било је речи и о досадашњем ангажовању хрватске војске у мировним операцијама широм света.

Истакнута су позитивна искуства припадника ВСЦГ са обуке за војне посматраче и учења енглеског језика у Хрватској. Договорено је да се настави са обостраном сарадњом и убрзо организује узвратна посета припадника Центра за мировне операције хрватским колегама. ■

А. А.

ЗАКОН О АМНЕСТИЈИ У СРБИЈИ И ЦРНОЈ ГОРИ

Министар одбране СЦГ Зоран Станковић покренуо је иницијативу да се донесе Закон о амнестији. Последњи такав закон у Србији донет је 2001. године и прописао је да се амнестирају војни обвезници који су до 7. октобра 2000. учинили кривична дела због неизвршавања војне обавезе.

Током ове године надлежни органи на територији Републике Србије поднели су 660 кривичних пријава против регрута због основане сумње да су починили кривично дело неодржавања позиву и избегавања војне службе, а до 24. новембра 2005. покренута су укупно 2.474 кривична поступка против војних обвезника због наведеног кривичног дела и због кривичног дела самовољног удаљавања и бекства из Војске.

После доношења Закона о амнестији војни обвезници су дужни да регулишу свој

статус у погледу војне обавезе прописане Законом о Војсци, јављањем надлежном војнотериторијалном органу у земљи или дипломатско-конзуларном представништву у иностранству. ■

Скупштина Црне Горе усвојила је Закон о амнестији којим су помиловани сви војни обвезници који се нису одазвали на служење војног рока. Амнестија се односи на војне обвезнике који су од 10. августа 2004. до 1. септембра ове године осуђени или кривично гоњени због одбијања да иду у Војску Србије и Црне Горе.

Црногорски парламент је у два наврата усвојао сличне законске прописе. Тако је закључно са 10. августом 2004. амнестирао грађане који су одбили да иду у ВСЦГ. ■

ГЕНЕРАЛ-МАЈОР ВЛАДАН МАРЈАНОВИЋ,
КОМАНДАНТ ВАЗДУХОПЛОВНИХ СНАГА
И ПРОТИВВАЗДУХОПЛОВНЕ ОДБРАНЕ

СЛОБОДНО НЕБО НЕМА ЦЕНУ

Очекујем значајнији помак у наредној години – почетак ремонта авиона МиГ-29 и обезбеђење неопходних количина горива, чиме ће се нормализовати процес обуке и добити на квалитету основног задатка, контроле и заштите ваздушног простора – истиче први човек нашег ваздухопловства генерал-мајор Владан Марјановић

д ваздухопловства за респект дошли смо у ситуацију да су нам авиони приземљени, а за контролу ваздушног простора обезбеђен је тек минимални потенцијал. Касне ремонти, нема резервних делова, а обука чека гориво... Какве су перспективе нашег ваздухопловства, радарских и ракетних система, како ће их дефинисати *Стратегијски преглед одбране*, шта људи у том виду могу да очекују у непосредној и даљој будућности?

Довољно питања за нашег саговорника, генерал-мајора Владана Марјановића, а предстојећи празник, 24. децембар - дан ВС и ПВО, само је повод за разговор. Мање о проблемима, а више о начинима и роковима за њихово решавање.

Господине генерале, доста се говори о незавидној ситуацији у којој је наше ваздухопловство и противваздухопловна одбрана? Да ли бољи дани долазе?

– Постоји општа сагласност у оцени садашњег стања, али и заједничко виђење будућих решења које ће бити дефинисано *Стратегијским прегледом одбране*. У том документу определиће се изглед ваздухопловства и противваздухопловне одбране (ВС и ПВО) у наредних пет односно десет година. Дефинисаће се нова организација, бројна величина, квалитет средстава, систем обуке, нове способности и други детаљи важни за функционисање овог вида Војске СЦГ.

Новим решењима приоритет је дат систему противваздухопловне одбране (ПВО) и транспортним капацитетима.

Шта то конкретније значи?

– Достицање циљне организације предвиђено је по фазама – до 2007, 2010. и 2015. године. У оквиру прве фазе предвиђа се успостављање нове организације Војске а тиме и ВС и ПВО, која ће бити рационалнија и ефикаснија. У будућем саставу ВС и ПВО остаће само перспективна техничка средства, која ће се употребљавати у наредних пет и у наредних десет година.

У првој фази планира се ремонт средстава која имамо, а касније и набавка нових. По реду приоритета планира се ремонт авиона МиГ-29, са којима располажемо, у циљу подизања квалитета контроле и заштите нашег ваздушног простора.

Очекујем да се одлука о томе донесе веома брзо, што би уз обезбеђење неопходних количина горива за обуку значило да се предузимају потребни кораци у решавању два основна проблема са којима се ВС и ПВО данас суочава.

Паралелно већ сада тече, а интензивираће се ремонт транспортних хеликоптера због преко потребних транспортних капацитета, којима се обезбеђује потребна покретљивост, пре свега, специјалних снага.

До 2010. године неопходно је донети одлуку о набавци вишенаменског авиона, који би обављао задатке ловца и ловца бомбардера, чиме би се створили услови да се из наоружања постепено повуку авиони МиГ-21 и орао.

Садашње а и будуће потребе које произилазе из обавезе обезбеђења покретљивости наших, пре свега специјалних снага и могућих ангажовања ван наших граница у мировним мисијама, намеће потребу набавке новог транспортног хеликоптера, за шта је одлуку неопходно донети такође до 2010. године.

Колико нам је потребно нових авиона и хеликоптера?

– Имајући у виду будуће безбедносне ризике и задатке који из тога произилазе за ВС и ПВО, наша процена је да ће једна ескадрила вишенаменских авиона моћи да одговори тим обавезама.

Једна ескадрила транспортних хеликоптера задовољиће наше потребе за транспортом ваздушним путем, специјалним превоженима и захтеве будуће службе трагања и спасавања, коју је преко потребно опремити и оспособити јер је то општа, не само војна, већ и друштвена потреба.

Задаци службе трагања и спасавања подразумевају спасавање посада ваздухоплова, санитетска превозења, помоћ код акцидената, елементарних непогода и у свим другим околностима где је ангажовање хеликоптера неопходно.

Та служба би, дакле, била непрекидно на располагању не само Војсци већ и друштву у целини.

Тренутно је заиста тешко?

– Садашње стање је израз времена и догађаја кроз које смо прошли од деведесетих година до данашњег дана. Свака година је била рестриктивнија. После 1999. године дошла су до изражаја два основна проблема у ВС и ПВО, успорен ремонт и недостатак горива за обуку.

Ремонт је успорен из два разлога. Ваздухопловни завод "Мома" је после 1999. године из разумљивих разлога смањило капацитете за скоро две трећине и није се могла обезбедити неопходна количина финансијских средстава за подршку ремонта.

Изражен проблем за обуку је недовољна количина млазног горива и он је посебно наглашен последњих година. Почетком наредне године очекујемо значајније количине горива чиме ће се нормализовати процес обуке.

Наши пилоти сада имају заиста мало налета. Да би пилот био "у форми", односно потпуно спреман за све услове потребно је годишње око 120 часова налета, а за посаде за посебне задатке и до 150 часова.

Хоћу да нагласим да и поред ограничених ресурса ми и сада извршавамо обавезе које произилазе из два основна задатка, контроле и заштите ваздушног простора и подршке осталим учесницима у систему одбране.

Ако побољшања изостану, хоће ли нека од земаља из околности штитити наш ваздушни простор?

– Ја сам уверен да то питање неће доћи на дневни ред.

Историјско искуство нас учи да кад год нисмо имали довољно сопствених могућности или се из других разлога нисмо могли ослонити на своје капацитете, помоћ са стране није долазила у право време и увек смо трпели лоше последице.

То је и економско питање, јер ако то ради неко други онда то морамо плаћати, а сва радна места која сада постоје у јединицама укинути.

То је и питање технолошког развоја. И сада је систем одржавања и модернизације у оквиру ВС и ПВО, технолошки замајак који подстиче наш развој.

И коначно, то је и питање националног поноса. Ми смо земља са 93 године дугом ваздухопловном традицијом. Међу првих 15 земаља у свету смо увели авијацију у употребу, а међу првих пет земаља употребили смо је у војне сврхе. Све то

АЕРОДРОМИ

Аеродроми које Војска СЦГ сада користи су капитал који треба ставити у функцију привредног развоја средина у којима се они налазе. Аеродроми Ниш и Подгорица су у власништву локалне самоуправе, а Војска их користи без посебних ограничења.

Аеродроми Лађевци, Поникве и Сомбор уз неопходну адаптацију имају претпоставке да се трансформишу у мешовите, како би били на располагању привреди земље.

За своје потребе ВС и ПВО користи и аеродром Ковин. Аеродром Сјеница није у функцији од 1999. године и за његово увођење у функцију потребна су значајна финансијска средства.

Аеродром Батајница је војни, који се такође под одређеним условима, може делом користити и за цивилне потребе.

Генерал-мајор Владан Марјановић је остварио две велике жеље, да буде пилот и да ради посао који воли. Почео је са летењем на једрилици, затим наставио на авионима, злин, галеб Г-2, јастреб, супергалеб Г-4 и ороо, на коме и сада лети.

занемарити, укинути и замолити неког другог да штити наше небо, свакако би погодило и понос грађана ове земље.

На крају, одбрана ваздушног простора територије и акваторије је задатак Војске СЦГ, а тиме и задатак ВС и ПВО који је јасно дефинисан у Стратегији одбране.

У систему ВОЈИН остварена су приметна побољшања?

– Јединице ВОЈИН са постојећим капацитетима обезбеђују наше потребе. Располагамо са радарским средствима источног и западног порекла. Имамо их довољно, мада је део њихових ресурса такође истрошен и треба их обновити.

У сарадњи са Агенцијом за контролу летења (АКЛ) подигли смо квалитет контроле нашег ваздушног простора. На радарском положају на Златибору поставили смо комбиновани радарски систем и веома смо задовољни оствареним квалитетом. И сви остали капацитети АКЛ заједно са потенцијалима ВС и ПВО биће укључени у јединствен систем контроле нашег ваздушног простора.

Предстоји нам ангажовање на доградњи и адаптацији неколико радарских положаја на нашој територији што ће свакако бити у функцији подизања квалитета контроле ваздушног простора. Упоредо са тим активностима реализоваће се ремонт и модернизација расположивих радарских система.

Од посебног значаја за нас је радарски положај на Копаонику. Надам се да ће наша земља обезбедити међународно разумевање и да ће се тај положај што пре ставити у функцију безбедности, пре свега, цивилног ваздушног саобраћаја који се одвија преко наше земље.

Каква је ситуација са ракетним системима?

– Ресурси и укупно стање је знатно повољније у ракетним системима. Део система је модернизован са термовизијом а ради се на још неким побољшањима која су у току. Тиме се ствара боља заштита самих система и повећава њихова ефикасност.

Шта у реформи могу очекивати људи?

– Стратегијским прегледом одбране предвиђа се бројно смањење Војске у целини, па тиме и бројно смањење ВС и

БОЉИТАК

Од остварених бољитака у овој години треба посебно издвојити увођење новог радарског система на Златибору, које омогућава поуздано 24-часовно праћење ситуације у делу нашег ваздушног простора и завршетак санације и увођење у употребу друге полетно-слетне стазе на аеродрому Батајница.

Реформа Војске ће у наредном периоду допринети стварању повољнијих услова за нови квалитет.

ПВО. Проблем вишка кадра ће се решавати на неки од Законском предвиђених начина. Бројно смањење кадра биће планско, са јасно дефинисаним критеријумима. Надам се да ће се створити услови у којима ће већи део вишка кадра имати на одређен начин решено егзистенцијално питање.

У оквиру планираних интеграција, шта највише недостаје ВС и ПВО?

– Укључивање нашег ВС и ПВО у будућим интеграцијама је за сада рестриктивно. Недостаје нам инфраструктура која испуњава потребне стандарде, недостају нам компатибилна техничка средства и немамо довољно одговарајућих ресурса који би обезбедили наше ангажовање у некој од мисија.

Оно што сигурно имамо то је квалитетан, млад кадар са задовољавајућим бројем лица која познају енглески језик на нивоу који омогућава поуздану комуникацију и ангажовање у оквиру међународне војне сарадње.

Морам нагласити да ми и сада имамо припаднике ВС и ПВО који су ангажовани у међународним мисијама мира.

И порука команданта пред предстојећи празник, 24. децембар – дан ВС и ПВО?

– Сматрам да су прошла времена за поруке! Извесно је да ће у будућој организацији целовитог система одбране наше земље, ВС и ПВО добити место одекватно значају и улози коју има! ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Ваздушна моћ Србије

Пише Александар РАДИЋ

КАКО СПАСИТИ
БОРБЕНУ
АВИЈАЦИЈУ?

У историји ваздухопловства на нашем простору смењивала су се времена раста и кризе, али никада се није догодило да се под знаком питања нађе судбина "ваздушне моћи". Од 1991. године стање вида своди се на пропадање које се у ратним временима убрзавало борбеним губицима, порастом броја удеса и трошењем технике.

Последње године мира у тадашњем федералном РВ налазило се 775 авиона и хеликоптера сврстаних у 45 ескадрила, ВОЦ и једно самостално одељење. Борбени део авијације чинили су 16 МиГ-ова 29, 139 МиГ-ова 21, 73 орла, 68 галебова Г-4 и 70 галебова Г-2. У расулу бивше Југославије сачувало се језгро вида, окрњено, али за разлику од других држава насталих на Балкану, на територији Србије и Црне Горе били су сви елементи система који чине РВ и ПВО. Истински болан губитак представљало је гашење домаће ваздухопловне индустрије. Последњи авиони, четири орла и два галеба Г-4, пребачени су из фабрике "Соко" из Мостара у Србију у незавршеном стању. Када су финализовани септембра 1992. године постали су последње летелице уврштене у састав вида до данас.

Када су 1996. године прихваћене одредбе Подрегионалног споразума о контроли наоружања, бројчана величина борбене авијације свела се на 155 авиона, а у 1991. годину се ушло са 462 борбена авиона. У сукобу са НАТОом пилоти су учинили шта су могли и то платили губитком трећине борбених авиона и животима три пилота.

На дужи рок знатно већи разлог за бригу о судбини вида, у односу на губитак технике, представљала је разорена инфраструктура која је грађена десетинама година. Због недостатка новца уништено се врло споро обнављало. Режим се побринуо да створи лажни оптимизам и последње резерве ресурса истопиле су се у покушајима да се одржи обука пилота и оквирима постојећих димензија организације. Реалисти нису имали прилику да кажу шта мисле о томе зашто се одржавају ескадриле које сасвим извесно неће добити нове борбене авионе и због политичких и због финансијских разлога.

Режим се променио, а проблеми ВС и ПВО постали су само већи због кумулативног деловања дугог занемаривања потреба модернизације. Уместо побољшања прилика, све мање авиона могло се подићи у ваздух због истека ресурса, недостатка резервних делова и на крају, да би зло било веће, због празних резервоара за гориво. Керозин се претворио у драгоцену течност која се уместо у стотинама тона мери на литре. Налет се свео на симболичних неколико летова годишње по пилоту и то само за одржавање рудиментарне обуке. Једини релативно савремени авиони – пет МиГ-ова 29 – приземљени су када су искоришћене све могућности за продужетак летења без ремонта.

Одбрана ваздушног простора свела се на одавно застареле МиГ-ове 21 бис. У систему ПВО у инат проблемима одржава се дежурна пара ловаца који су ту за сваки случај. Јуришна авијација није боље прошла од ловачке јер су већина орлова и галебова-4 приземљени док се не нађу услови за ремонт. Ускоро ће се у пуној мери показати и кадровска криза, јер генерација борбених пилота која је имала прилику да савлада свој занат у бољим условима полако одлази под притиском година. Млади пилоти који треба да преузму

Од најављених промена ваздухопловци су добили само ново име вида и команду коју су из стручно необјашњивих разлога изгубили пре три године. Свака нова гарнитура државног и војног врха обећа гориво и нова крила, а криза постаје све озбиљнија. Стање технике омогући ће још врло мало живота борбеним ескадрилама и зато се сада мора поставити кључно питање – куда даље?

вођење ескадрила не могу се похвалити летачким искуством. Много тога у ваздуху никада нису пробали, а мораће на себе да преузму командантске задатке. У НАТОу немају повољне процене за будућност наше борбене авијације јер страни стручњаци из система у којима имају све, само баце летимичан поглед на износ буџета оружаних снага у наредним годинама и закључе да ту нема простора за набавку нових авиона, редовно одржавање, па чак ни само за летење на постојећој техници и ремонт. Статистика о налету, угрошку убојних средстава за обуку, за тактичке вежбе у НАТОу изводи се на основу високих стандарда армија које своју моћ намећу другима.

Између два екстремна погледа на будућност борбене авијације СЦГ – гашења или одржавања што већег потенцијала – равнотежу ствара новац. Једини начин да се из кризе изађе је да ВС и ПВО реално дефинишу потребе (значи не према броју пилота и ескадрила, већ према могућности модернизације), а да власти обезбеде ванбуџетско финансирање приоритетних програма. Наиме, лимит у димензионарању буџета у односу на национални доходак не може се прећи, а економски живот не показује побољшање и зато се новац мора добити на други начин. То неће бити Фонд за реформу одбране јер до сада се није исказао као ефикасан механизам за намицање новца. На војну помоћ из иностранства не може да се рачуна када се СЦГ налази усамљена изван међународних безбедносних интеграција, а ни моћне државе нису оно што су биле.

Идеја набавке ескадриле вишенаменских борбених авиона (ни више, ни мање од Хрватске) изгледа привлачно, али цене су превисоке за садашње изворе чак и ако би се договорило плаћања преко индустријске сарадње. Прилика за то сазреће можда до краја декаде. До тада мораће се паралелно користити авиони две уже намене – јуришници зато што се на првом месту мора одржати офанзивни потенцијал према могућим реалним противницима и ловци зато што се од свих одговорних држава у међународном поретку очекује да имају потенцијала за "ег полисионг". То више нису хладноратовске потребе одбране од масовног удара из ваздушног простора већ дејство против појединачних "одметнутих" летелица.

У садашњем инвентару ВС и ПВО нема двоаменских авиона и зато су потребни и МиГ-ови 29 и орлови и школско-борбени галебови Г-4. Ремонт и модернизације нису занемариви трошкови, али су достижни. Потенцијални модел финансирања представља извоз модернизованих примерака домаћих авиона за који постоји интерес у иностранству. Тренутно су на светском тржишту тражени школски млазни авиони што даје шансу за Г-4, али под условом да има савремену авионику.

Ваздухопловне снаге и противваздухопловна одбрана би се одрекла дела од 41 авиона у корист одржавања ескадриле која би се довела у летно стање и модернизовала новцем од извора. Истински проблем представља недостатак интереса код политичара да се позабаве својом војском и да покушају коначно да помогну њеном бољитку. Самозване патриоте лако у медијима троше празне речи о потреби да имамо снажну војску, али до сада нико није показао вољу да нешто и учини. ■

Аутор је војни публициста

БЕЗБЕДНО НЕБО

НАЦИОНАЛНИ ПОНОС

Државе у нашем окружењу, са којима у економском и војничком смислу условно можемо да се поредимо, не одустају од борбене авијације. Напротив. Иако је она веома скупа, и војници и политичари сматрају да је, упркос свим интеграцијама и системима колективне безбедности, заштита властитог неба ствар не само националног поноса него и симбол државности и суверенитета.

Итање заштите нашег ваздушног простора које је, додуше стидљиво, покренуто у протеклих неколико месеци, било је током претходног периода потиснуто у запећак захваљујући аферама везаним за набавку наоружања и војне опреме. Међутим, то не значи да је овај проблем у међувремену постао мањи, напротив.

Последица да нам, због нашег немара, комшије чувају ваздушни простор за милионске доларске износе, само је једна која просечном посматрачу војних (не)прилика највише боде очи. Аргументи попут оног да је авијација, посебно она врхунска, ловачка, веома скупа, више не могу да "пију воду" ако се надлежност над нашим небом уступа неком другом – посебно не неком ко ваздухопловство није развијао читав један век! Други аргументи, попут оних да нам је зарад светле, мирне и просперитетне будућности непотребна ловачка авијација, такође је бесмислена. Утолико бесмисленија има ли се у виду да се ниједна од земаља из нашег окружења (са којима у принципу и можемо да се поредимо) није одрекла војне авијације!

Да ли смо ми толико напредовали у демилитаризацији друштва да само из београдског буџета можемо да одвојимо више средстава за културна збивања

него што одвајамо за заштиту суверености нашег ваздушног простора? Наиме, подаци говоре да је градски буџет за културу у протеклој години био две и по милијарде динара – оквирно 30 милиона евра.

Иако је велика срећа да друштво троши више средстава за културу него за ратно ваздухопловство, поставља се питање да ли је том истом друштву непотребно ваздухопловство које, реално, и у миру има своју улогу. Да ли је добра позоришна представа битнија од функционалног система који брани небо, дотура хуманитарну помоћ (Јаша Тамић, север Црне Горе), гаси пожаре, трага и спасава, превози унесрећене... Или је то потребно само мањем, несрећнијем делу популације? Поставља се питање зашто се исто не понашају и друге државе, пре свих оне из окружења?

Зато овде аргументовано показујемо ко и како у нашем окружењу модернизује своју борбену авијацију, без жеље да се тиме отвара додатна полемика да ли је некој армији која се трансформише потребнији ловачки авион, сателит, шлем, панцир, нова маскарна блуза или слично.

■ ЗАМЕНА ЗА ЛОВЦЕ

Савремени борбени авион којим се данас штити сувереност властитог ваздушног простора спада у категорију такозваног вишенаменског борбеног авиона. Његове летне и борбене особине су на врхунском нивоу. У комбинацији са напредним технолошким решењима до којих је ваздухопловна индустрија дошла током претходних деценија, ова врста авиона готово подједнако добро извршава ловачке, бомбардерске, јуришне и извиђачке задатке. Сваки од њих представља право мало чудо технике, због чега се цена новопроизведених авиона креће од 25 до 80 милиона долара, а што је пет-шест пута више када је поредимо са ценама ловачких авиона старијих генерација.

Велики распон у цени данашњих вишенаменских борбених авиона у директној је вези са бројем мотора, носивошћу авиона, његовим долетом, квалитативном нивоу уграђене електронске опреме, могућношћу радара, убојитошћу прецизно вођених средстава итд.

Међутим, када их нека држава купује, износ комплетног уговора далеко је већи од збира цене купљених авиона, јер ту треба урачунати и резервне делове, симулаторе, преобуке људства и набавку убојних средстава чија се појединачна цена често изражава у десетинама и стотинама хиљада долара. Зато су уговори који обухватају испоруке преко двадесетак авиона данас прави "бинго" за компаније које их производе.

ГРИПЕН ЗА ЧЕХЕ И МАЂАРЕ

Претходно наведена бројка од 20 ловачких или боље вишенаменских борбених авиона, у савременим условима представља и горњу границу за државе наше величине. Тако су, на пример, чешки стручњаци израчунали да је за заштиту чешког ваздушног простора потребно најмање 14 ловачких/вишенаменских борбених авиона. (Czech Defence & Aviation Industry Review 2/2003, стр. 16). Да би једно одељење од четири таква авиона стално било на располагању и за друге задатке, тачније за ангажман на неком од светских жаришта (Авганистан, Ирак и слично) потребно је поседовати минимум 24 авиона. Велике штете, које су у години када је разматрана одлука о набавци новог борбеног авиона изазвале катастрофалне поплаве, навеле су Чехе да се ипак одлуче за 14 авиона.

Избор је пао на шведског *грипена* а модел набавке био је лизинг. Вредност уговора потписаног средином 2004. године била је 645 милиона евра. Овај уговор о лизингу трајаће до 30. септембра 2015. Он предвиђа да изнајмљени авиони имају 21.000 сати полета. Накнада за авионе биће исплаћивана индустријском компензацијом (тзв. *off set*) и испоруком роба. Како је планирано уговором, вредност компензације и извоза роба требало би да за 30 одсто превазиђе цену изнајмљивања авиона (према *Flug revue* 2/2005, стр. 42).

Да овај модел набавке функционише потврђује податак да је само четири месеца након потписивања уговора полетео први JAS-39 C *грипен* са чешким ознакама. Већ августа 2005. године испоручен је и последњи авион.

Према истом извору, на сличан корак одлучиле су се и наше северне комшије Мађари. У питању је такође 14 *грипена* – 12 једноседо Ц верзије и два двоседо Д верзије. Коо и у случају Чешке, и овде се ради о набавци авиона путем десетогодишњег лизинга. Први мађарски примерци већ су произведени и марта месеца 2006. године биће испоручени. Ови авиони тада ће се придружити ловцима МиГ-29 (13 оперативних авиона) чија се експлоатација планира до 2009. године. Оба ова типа базираће у 59. ваздухопловној бази у Кечкемету, која је у потпуности реструктурирана у складу са стандардима НАТОа.

Међутим, без обзира на то што је *грипен* генерално савременiji авион, он није, по мишљењу немачких стручњака, и апсолутно бољи, због чега ни сами Мађари не подлежу еуфорији. У прилог томе говоре и супериорне особине ракета ваздух-ваздух типа R-73Е комбиноване са нишаном на кациги пилота који је на МиГ-овима већ годинама саставни део опреме.

ТЕХНОЛОШКИ ПРИКЉУЧАК

Први који су кренули у један озбиљнији пројекат модернизације или набавке ловачких, односно вишенаменских борбених авиона, били су Румуни и то средином деведесетих година прошлог века. У сарадњи са израелском ваздухопловном индустријом радикално је модернизовано преко 100 авиона МиГ-21. Иако изворно ловци, само је

једна четвртина модернизованих МиГ-ова задржала првобитну улогу, док су остали преведени у ловачко-бомбардерску намену. Ловци су добили савремене радаре, нападно-навигацијске системе и далеко модерније ракете ваздух-ваздух. Мада је по питању овог програма било доста опречних ставова, чињеница је да су се овим пројектом Румуни приближили стандардима НАТОа у ваздухопловству. Такође, ухватили су индустријски прикључак и подigli технолошки ниво индустрије која је активно укључена у овај програм. Из њега су произашли и неки други програми, а извршен је и делимичан трансфер технологија ка трећим купцима (између осталог и Хрватској).

Међутим, како ресурси ових МиГ-ова нису вечни, у Румунији већ размишљају о тендеру за нови вишенаменски авион који ће се користити и у заштити ваздушног простора. Према изјави румунског министра одбране која је крајем новембра пренесена на сајту www.defenseindustrydaily.com одлука о новом румунском вишенаменском борбеном авиону биће донета 2006–2007. година. Њихово увођење у оперативну употребу очекује се између 2010. и 2012. године. Министар Атанасиу је при том рекао да Румунији треба најмање 24 нова авиона и да су све опције, укључивши лизинг, куповину и учешће у неком развојном програму (нпр. F-35) – отворене.

ПИЛЕТИНА ЗА АВИОНЕ

Модел набавке савремених вишенаменских борбених авиона намењених заштити властитог ваздушног простора крећу се од куповине до изнајмљивања нових или половних летелица. Ређе се практикује препуштање заштите властитог ваздушног простора некој другој земљи. Како су у питању огромна новчана средства, држава која набавља такве авионе, али и она која их продаје, довија се на разне начине да реализује овако скупе уговоре.

Као један од таквих примера које даје *Air Forces Monthly* (септембар 2005, стр. 31) јесу преговори између Тајланда и Русије. Наиме, Тајланд, који има потребу за новим вишенаменским авионима, жели да их плати робом – у овом случају смрзнутим пилићима. (Тајланд је један од водећих произвођача пилетине). Наравно, због страха од птичјег грипа промет ове робе која се гомила је смањен. Са оваквим аранжманом и компензацијом начелно су се сложили само Руси, због чега је сасвим извесно да ће над Тајландом ускоро летети *сухој* Су-30 а не амерички F-16 или шведски *грипен*.

Тим поводом је током своје посете Тајланду реаговао и Доналд Рамсфелд, лобирајући за америчке ваздухоплове код локалног министра одбране. Ипак, тај својеврстан политички притисак ће, по свему судећи, изгубити битку са простом тржишном логиком.

Проверено добар: F/A-18B

Међу најтраженијим: шведски "грипен"

Као једна од могућих алтернатива која се недавно појавила у израелској штампи је и куповина половних F-16A које израелско ваздухопловство намерава да замени новијим F-16I. Помиње се и конкретна цифра која би за неких дванаестак авиона требало да износи 150 милиона долара.

Друга земља из нашег ближег окружења, која такође има амбициозне планове по питању ловачке, односно вишенаменске борбене авијације, јесте Бугарска. Према локалном "Дневнику", од 1. августа ове године, Бугарска је званично од Боинга затражила понуду за 16 авиона F/A-18 E/F Super Hornet. Ово би требало да буде и најскупљи програм модернизације бугарске армије са оквирном вредношћу од милијарду долара. Информацију је ускоро потврдио и бугарски заменик министра одбране Илко Димитров, а потом и министар одбране Веселин Близнаков.

Опредељење за F/A-18 E/F помало је изненађујуће поготово што највећи део земаља НАТОа од америчких борбених авиона употребљава јефтиније F-16. Пошто се F/A-18 E/F начелно користи у морноричком ваздухопловству, поједини аналитичари (Teal Group analyst) склони су мишљењу да опредељење за Super Hornete указује на жељу Бугарске да се активније укључи и у контролу неба изнад Црног мора.

Како је потписивање уговора још далеко, треба напоменути да су шведски грипен и други амерички такмац, F-16, и даље у игри. Међутим, Бугарска паралелно намерава да модернизује и преостале авионе МиГ-29, иако су преговори са руским партнерима више пута долазили у кризу, што је и сада случај.

КОМШИЈСКА БРИГА

Иако јој је сугерисано да се одрекне борбене авијације, Хрватска је одлучна да је задржи. Поред ремонта и делимичне модернизације постојећих ловаца типа МиГ-21 у току је разматрање више опција набавке.

Са друге стране, Словенија је врло интересантан и карактеристичан пример. Уласком у НАТО, Словенија је заштиту свог ваздушног простора поверила суседној Италији. На тај начин, за пресретање сваке непознате летелице у ваздушном простору изнад Словеније задужени су италијански ловци F-16 који базирају у Червији.

Иако је Словенија чланица НАТОа, ова услуга се плаћа и то вероватно дебело. Више незваничних извора претпоставља да се

ради о 50 милиона долара, иако поједини словеначки министри дипломатски избегавају да прецизирају о којој се цифри ради. Можда зато што после тога и не би више били министри? У прилог овој тези говори и најва да би Словенија поново могла да разматра набавку авиона који ће служити за заштиту ваздушног простора. Према је територија Словеније мала за брзу авијацију каква је ловачка или савремена вишенаменска, економска рачуница могла би да укаже да та чињеница и није баш најбитнија.

Македонија, Албанија и БиХ једине су државе на Балкану које, како сада ствари стоје, неће обновљати своју борбену авијацију. Македонија, која је под притиском међународне заједнице била присиљена да се реши својих борбених авиона (четири Су-25 продата су недавно Грузији), предстоји комшијско надгледање ваздушног простора. Како сада ствари стоје, од 2007. године (када Македонија очекује да би евентуално могла да постане члан НАТОа) услугу заштите ваздушног простора Македонији пружаће Бугарска. Процењује се да би Бугари могли да преузму и чување ваздушног простора Албаније, која из употребе постепено избацује кинеске копије ловаца МиГ-19 и МиГ-21.

Међутим, не треба заборавити да, иако не планирају набавку борбене авијације, Албанија и Македонија на разне начине јачају своју хеликоптерску флоту.

Заштиту ваздушног простора БиХ засад обезбеђује Сфор. Због разних политичких и војних ограничења тешко је очекивати неки озбиљан програм набавке борбених ваздухоплова. Ваздухопловство Републике Српске и даље располаже са 18 орлова и јастребова преосталих од некадашње ЈНА, који, иако су већим делом у летном стању, врло мало лете. Истек њихових ресурса вероватно ће значити и крај борбене авијације Републике Српске.

Као што се види пресек стања борбене авијације у нашем ближњем и даљем окружењу је прилично шарен. Ипак, учова се да поједине државе, са којима у економском и војничком смислу условно можемо да се поредимо, не одустају од борбене авијације. Напротив. Иако је она веома скупа, и војници и политичари сматрају да је, упркос свим интеграцијама и системима колективне безбедности, заштита властитог неба ствар не само националног поноса него и симбол државности и суверенитета једне државе. ■

Мр Славиша ВЛАЧИЋ

ГАЂАЊЕ У ПОДГОРИЧКОМ КОРПУСУ

На полигону Радовче код Подгорице, артиљерци 326. мјешовите артиљеријске бригаде из Даниловграда и артиљеријског дивизиона из састава 5. моторизоване бригаде, извели су артиљеријска бојна гађања.

Артиљерци из Даниловграда гађали су из топова 130 mm М-46, а у послугама су биле само старјешине, због малог броја војника на редовном одслужењу војног рока. Артиљерци из 5. моторизоване бригаде из Подгорице успјешно су гађали из топа 100 mm МТ-12.

Пуковник Жељко Вукић, начелник Одсека за подршку и обезбеђење борбених дејстава, оценио је да је највећи проблем некомплетност посада, што утиче на брзину гађања и не могу се провјерити одређене норме. ■

С. В.

ВОЈНА ГИМНАЗИЈА И ВОЈНА АКАДЕМИЈА НА САЈМУ ОБРАЗОВАЊА

У Новом Саду је, почетком децембра, одржан Други међународни сајам образовања, на коме је учествовало више од сто излагача из наше земље и Хрватске, Македоније, Словеније, Грчке, Италије, Мађарске, Чешке и Шведске. Свој штонд је, први пут до сада, имало и Министарство одбране СЦГ, а на њему су многобројним посетиоцима представљене Војна гимназија и Војна академија из Београда, под слоганом "Школе за јунаке и одважне".

Сајамску манифестацију су првог дана посетили генерал-мајор мр Видосав Ковачевић, заступник начелника Војне академије, и пуковник Станимир Матијевић, командант Новосадског корпуса, са сарадницима.

Наступом на Сајму образовања и презентацијом услова и програма школовања, припадници школства ВСЦГ предочили су широј публици систем војног школства, а истовремено имали прилику да сагледају колико су се, у трансформацији војног образовања, приближили образовним процесима у СЦГ и Европи.

Према речима генерал-мајора Видосава Ковачевића, ангажовање у високом војном школству одвија се у три правца. Прати се све што се у високом школству дешава у нашем окружењу, посебно у земљама чланицама Партнерства за мир. Даље, прати се све оно што се дешава у високом образовању у Србији, уз жељу за прикључење Болоњском споразуму, док се са друге стране, у оквиру свих промена у систему образовања исказује жеља за очување онога што је до сада било добро. ■

Б. М. П.

Церемонијом на градској риви Пине, једрењак "Јадран", школски брод Морнарице ВСЦГ и град Тиват су се побратимили, чиме је њихова вишедеценијска веза добила нову димензију. Наиме, Тиват је био прва домаћа лука у коју је "Јадран" упловио у лето 1933. године, када је у Краљевину Југославију стигао из Немачке гдје је саграђен.

Са крајим прекидима Тиват је "Јадрану" матична лука већ 72 године, а стари и атрактивни једрењак постао је својеврстан симбол тог града и саставни дио пејсажа Тиватског залива и Боке Катарске.

— Као плод успјешне сарадње између града Тивта и "Јадрана" данас смо се овдје окупили да то и озваничимо, јер је овај брод већ деценијама везан са Тивтом и постао је његов симбол. Град се обавезао да подржи све манифестације у вези са "Јадраном" чији ће бити спонзор, а наш једрењак ће заузврат подржати и учествовати у свим манифестацијама од значаја за Тиват, чији симбол од данас овај брод званично постаје — рекао је командант Морнарице контраадмирал Драган Самарџић обраћајући се бројним представницима цивилних и војних власти окупљенима

на палуби "Јадрана". Он је нагласио да се поморска традиција не може кршити јер је "Јадран" већ крштен 1931. године приликом полагања његове коблице у бродоградилшту "Stulcken" у Хамбургу, односно 19. августа 1933. у Сплиту на церемонији којом је једрењак уврштен у Флотну листу Ратне морнарице Краљевине Југославије, па је посебна веза тог брода са Тивтом могла бити озваничена једино братимљењем.

– Дугогодишња сарадња између Тивта и школског брода "Јадран" је заиста успешна због чега смо дошли на идеју да на трајнији начин вежемо брод и град. Тражили смо модус за то и определили смо се за братимљење, односно покровитељство општине Тиват над бродом – истакао је градоначелник Тивта Драган Конкараш. Он је команданту брода, капетану фрегате Миленку Катићу предао плакету, односно грб града Тивта који ће убудуће бити истакнут у официрском салону једрењака, на почасном мјесту међу бројним грбовима и крстима разних градова и страних ратних бродова које су посјетивали поморци са "Јадрана". ■

Н. Б.

ПОМОЋ ПУКОВНИКУ КИТАНОВИЋУ

Начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић уручио је пуковнику Мирославу Китановићу, запосленом у одсеку ВС и ПВО Војне академије, хуманитарну помоћ коју су припадници Војске прикупили током добровољне акције прибављања средстава за излечење његове кћерке. Пуковник Китановић је том приликом захвалио свима који су се и други пут одазвали апелу за помоћ његовој породици.

Захваљујући новцу који је раније прикупљен, Китановићева супруга у потпуности је повратила вид после операције у Институту за микрохирургију ока у Калуги код Москве. Руски лекари очекују да ће и кћерка пуковника Китановића,

Габријела, која такође пати од прогресивне кратковидости, после операције у децембру бити излечена. ■

А. А.

ПРЕДСТАВЉЕНА МОНОГРАФИЈА "204. ЛОВАЧКИ АВИЈАЦИЈСКИ ПУК"

Поводом 2. децембра, дана 204. ловачког авијацијског пука, на Аеродрому "Батајница" одржана је пригодна свечаност. Командант те јединице пуковник пилот Небојша Ђукановић подсетио је на пређени пут и рекао да упркос бројним проблемима, пред пилотима и техничарима те јединице стоје сложени и бројни задаци изградње и одржавања борбене готовости.

– У очекивању завршетка започетих реформи Војске, ваздухопловства, а у оквиру њега и наше јединице, треба очекивати боље материјалне услове који ће довести до што хитнијег побољшања инфраструктуре, стања технике и средстава за њено опслуживање, а надаље, и највероватније увођење у наоружање савремених вишенаменских борбених авиона – нагласио је командант Ђукановић.

Исте вечери, у Музеју ваздухопловства у Сурчину, пред бројним гостима и званицама, свечано је промовисана монографија "204. ловачки авијацијски пук" која је, иначе, већ побудила велику пажњу и стручне и шире јавности. На промоцији су, поред аутора монографије мајора Саше Олујића, др Бојана Димитријевића и старијег водника прве класе Горана Антића, говорили и пуковник Звонимир Пешић у име издавача НИЦ "Војска", рецензент Чедо Јовановић, потпуковник Милосав Вељановић и други гости. ■

Д. К. М.

Слика 3. ПЕРЕ

УТИЦАЈ ЦИВИЛНОГ НА РЕФОРМСКЕ ПРОЦЕСЕ

Однос невладиних организација и система одбране дуго је био притиснут теретом неразумевања, сукобљавања и потпуног игнорисања цивилног друштва. Често су се могле чути оптужбе да НВО раде за туђе интересе и стране обавештајне службе. Међутим, "страни плаћеници и домаћи издајници", како су некада називани представници невладиног сектора, данас успешно сарађују са институцијама система одбране и много доприносе спровођењу реформских процеса.

еформа система одбране већ неколико година одвија се под будним оком цивилног друштва. Та контрола, али и утицај углавном се испољавају преко активности невладиних организација. Годинама су невладин сектор и било која државна институција доживљавани као ривали и "љути противници", заступајући наизглед супротне и непомирљиве ставове.

Дуго су представници цивилног друштва били жестоки критичари приступа реформским процесима у систему одбране нудећи алтернативна решења, знања експерата и искуства западних демократија и земаља у транзицији. Због неразумевања су били изопштени из процеса на које су желели да утичу, а у дужем периоду били су чак прогањани и означени као страни плаћеници и домаћи издајници.

КОРЕКТНА КОМУНИКАЦИЈА

Данас, међутим, многе невладине организације сугестијама, законским предлозима, едукативним програмима и издавачком делатношћу активно утичу на реформу система одбране.

Потпуковник Зоран Пухач из Управе за односе са јавношћу Министарства одбране каже да постоји јасно опредељење

Слика: Г. СТАНКОВИЋ

да се захтевима или позивима за сарадњу излази у сусрет у складу са специфичностима Министарства одбране, односно Војске СЦГ, законским ограничењима која су у вези са тим и могућностима.

– Пружамо пуну помоћ и нудимо сарадњу свим организацијама које се труде да на било који начин допринесу развоју цивилног друштва и цивилне контроле над системом одбране уз услов да се не задире у доследност департизације система. Тиме отклањамо хипотетичку могућност да поједине партије, деловањем појединих невладиних организација, покушају да испоље свој утицај – објашњава Пухач.

Према његовим речима, Управа за односе са јавношћу са невладиним организацијама комуницира на различитим нивоима било повезивањем специјализованих делова система одбране са невладиним организацијама, било непосредном сарадњом која се реализује у обостраном интересу.

– Уколико неваљина организација понуди неки пројекат који у том тренутку одговара Министарству и уколико не постоје законска ограничења за његову реализацију, принципијелно се сарадња прихвата – каже Пухач.

Управа за обавезе одбране Министарства одбране СЦГ сарађује са невладиним организацијама које се баве питањима људских права и војне обавезе. Начелник те управе пуковник Радивој Вукобровић каже да су неваљине организације један од битних елемената у решавању питања војне обавезе, посебно у делу популације који се односи на регруте приговараче савести.

– Конкретно ми остварујемо сарадњу са београдском канцеларијом Европског бироа за приговор савести, затим са Комитетом правника за људска права и са Центром за цивилно-војне односе (ЦЦВО). На основу досадашњег рада и сарадње, ценим да је успостављен један коректан и садржајан однос. Неваљине организације које сарађују са Управом за обавезе одбране кажу да је њихово интересовање пружање помоћи младим у остваривању права на приговор савести и то је управо она област где ми имамо додирних тачака. Та област је до сада била регулисана *Законом о Војсци* и уредбама о вршењу војне обавезе. Морам истаћи да се захваљујући ангажовању невладиних организација дошло до новог решења тог питања – рекао је Вукобровић.

Како каже начелник Управе за обавезе одбране, потези невладиних организација су добродошли јер су много допринели изради *Нацрта закона о цивилној служби*. Вукобровић подсећа да је неваљин сектор много помогао и указујући на неке неправилности у реализацији цивилног служења војног рока у одређеним установама. Он истиче да иако су се ставови невладиних организација и Министарства одбране приближили, има неких питања око којих се не слажу. Због тога Министарство одбране планира да позове представнике невладиних организација на усаглашавање ставова.

СПЕЦИФИЧНОСТИ СИСТЕМА ОДБРАНЕ

До одбијања неких захтева невладиних организација за спровођење истраживања унутар војске долазило је из објективних разлога због специфичности система одбране.

– У принципу, одбијали смо истраживања која су ограничана законским решењима и потребом заштите тајности података или истраживања која би начином спровођења озбиљно нарушавала систем и континуитет обуке – наглашава потпуковник Зоран Пухач из Управе за односе са јавношћу.

ПОСЛОВНА И ТЕХНИЧКА САРАДЊА

Представници Министарства не устручавају се да признају да им је стручна помоћ невладиних организација потребна и добродошла.

Потпуковник Пухач каже да је према његовим личним знањима најкомплетније, најсвеобухватније и најстручније истраживање односа система одбране и јавности у СЦГ радио Центар за цивилно-војне односе. Такође истиче да је за дужу и конкретнију сарадњу невладиних организација са Министарством одбране неопходно да се склопи споразум о пословној и техничкој сарадњи.

– Такав споразум склопљен је са Центром за цивилно-војне односе. Реализован је углавном едукацијом припадника Војске и Министарства у домену односа са јавношћу, а у контексту повећања транспарентности рада Министарства одбране – истакао је Пухач.

Пуковник у пензији, Милорад Тимотић координатор пројекта у Центру за цивилно-војне односе каже да споразум представља међусобно изражавање поверења, али и исказивање спремности на сарадњу по свим конкретним питањима.

Центар за цивилно-војне односе, основан 1997. године, истражује целине односа који постоје између војске и друштва, и то са становишта модерног мишљења и практиковања индивидуалне, националне, регионалне и глобалне безбедности. Узимајући у обзир реализоване пројекте, али и објављена издања, невладин организација је најангажованија у питањима која су у вези са реформом система одбране. Да подсетимо, Центар је учествовао у изради *Закона о службама безбедности* још 2002. године, а знатно је допринео у изради предлога *Стратегије одбране* и закона из области безбедности.

Тимотић подсећа да је Центар организовао и неколико међународних конференција на којима су учествовали и припадници Министарства одбране и Генералштаба. Он каже да та невладин организација није имала проблема у сарадњи са Војском и да су редовно позивани на значајне скупове и дискусије, иако су представници ЦЦВО често износили критичка мишљења о цивилно-војним односима, цивилној и демократској контроли и догађањима у Војсци уопште. Према његовим речима, Центар због тога није трпео репресалије већ је и пре демократских промена у Србији мирно коегзистирао са институцијама система одбране земље.

Београдска канцеларија Европског бироа за приговор савести (ЕВСО) бави се заштитом права на приговор савести регрута и развоју института цивилне службе. Према природи својих

ОТПОР ПОЈЕДИНАЦА

Вељко Кадијевић из Атлантског савета СЦГ тврди да још има отпора из система одбране према невладином сектору. Он сматра да тај отпор није институционални, већ представља лични став појединца. Према његовим речима, систем одбране је у протеклом периоду, посебно за време мандата министра Тадића и Давинића, позитивно реаговао на сваку иницијативу из невладиног сектора.

захтева највише су упућени на сарадњу са Управом за обавезе одбране. Координатор ове НВО Петар Милићевић тврди да је сарадња са институцијама система одбране почела да се развија тек доласком Бориса Тадића на место министра одбране.

— У време његовог мандата почела је да се развија сарадња и остварени су значајни резултати. Један од највећих успеха је израда уредбе о вршењу војне обавезе. То није била само сарадња са ЕВСО-м већ и са другим невладиним организацијама и друштвеним институцијама као што је Факултет цивилне одбране — каже Милићевић.

Као позитиван пример сарадње он истиче да је Министарство одбране, у време када је тек уведено цивилно служење војног рока, у медијима поред свог броја телефона објавило и број ЕВСО-а, јер су то били равноправни центри у којима су регрути могли да добију информације о приговору савести, или да пријаве ако су их лоше третирали у војном одсеку.

ГРАНИЦА КОЈА СЕ НЕ СМЕ ПРЕЋИ

Милорад Тимотић додаје да је боља сарадња НВО са Министарством одбране почела одмах након 5. октобра 2000, мада у то време није била тако садржајна.

— Имали смо добре контакте с Министарством одбране и док је на челу био Велимир Радојевић, али тад ситуација није била зрела за продуктивнију сарадњу. Тек када је Борис Тадић дошао на место министра одбране много смо више сарађивали и имали доста заједничких активности. Одличну сарадњу смо има-

Снимко: Д. БАНДА

ли и са министром Првославом Давинићем, јер смо га познавали од раније као члана Атлантског савета — објашњава Тимотић.

Петар Милићевић има утисак да однос система одбране према активностима НВО зависи највише од персоналних решења и персоналних ставова одређених лица у Министарству одбране — од министра и начелника управа којима је у надлежности област рада те невладине организације.

За сада, Милићевић је задовољан сарадњом са Министарством одбране и Управом за обавезе одбране и она ће

СУМЊА У ДОБРЕ НАМЕРЕ

Невладине организације су у јавности дуго биле мета напада, јер се сумњало у њихове намере. Што се тиче ранијих критика из система одбране према захтевима невладиних организација и почетног неразумевања, пуковник Радивој Вукобрадовић, начелник Управе за обавезе одбране, сматра да је по среди својеврстан еволутивни процес који се пролази при решавању проблема.

Међутим, према речима Милорада Тимотића из Центра за цивилно-војне односе, сумња према деловању и намерама тих организација постоји и данас.

– Сама чињеница да сте успоставили сарадњу са неким либералима или страним фондацијама била је довољна да вам неко прилепи етикету страног плаћеника или домаћег издајника. И данас у јавности има таквих мишљења – тврди Тимотић.

То потврђује податак да су истраживања јавног мњења о Војсци која је радио ЦЦВО у неколико наврата била критикована, јер су показивала пад њеног рејтинга у јавности. Критичари су сумњали у веродостојност истраживања наводећи да су објављена ради срозавана угледа Војске код грађана СЦГ. Успут се обавезно постављало питање финансирања те невладине организације.

највероватније бити крунисана доношењем закона о цивилној служби.

Атлантски савет СЦГ је још једна невладина организација која је имала утицаја на реформу система одбране. Њена улога често је у јавности мистификована, али и предимензионирана. Међутим, чињеница је да је бивши министар одбране био члан те организације и да је у периоду његовог мандата на одређеним саветодавним, али и помоћничким функцијама у Министарству одбране било неколико истакнутих чланова Атлантског савета.

Вељко Кодијевић, који је неколико месеци обављао функцију саветника министра одбране, сматра да је логично да послови који припадају сектору безбедности буду под лупом невладиног сектора, јер о томе сведоче искуства старих демократских земаља западне Европе, али и искуства земаља у транзицији. Тврђу је илустровао примером Бугарске где је једна невладина организација, Атлантски клуб, имала "хипердоминантну" улогу у целом транзиционом периоду и приближавању земље евроатлантским интеграцијама.

Међутим, Кодијевић сматра да је ангажовање невладиног сектора пожељно али да има границу која се не сме прећи.

– Према мом мишљењу, гранична линија је егzekутивно учешће невладиног сектора у владином сектору и она се не би смела прећи. Онога момента када човек из невладиног сектора формално и егzekутивно учествује у владином сектору, тог тренутка он мора формално прекинути са радом у невладиној организацији – каже Кодијевић, објашњавајући да док је био у Министарству одбране није имао егzekутивну функцију.

Иако је бивши министар одбране Првослав Давинић по преузимању мандата замрзнуо своје чланство у Управном одбору Атлантског савета, ту невладину организацију, према мишљењу Кодијевића, политичка сцена почела је да третира као странку.

– Ми смо добили по носу од странака зато што смо били препознати као хипермоћна невладина организација која знатно утиче на реформе и која, у ствари, из позадине држи konce у својим рукама и управља свиме, од кадрова до реформских захвата. То наравно није било тачно – тврди Кодијевић. Ипак, он подсећа да ни остале невладине организације нису гледале благонаклоно на улогу Атлантског савета у Министарству одбране јер и међу њима постоји ривалитет.

ТРЖИШТЕ НЕВЛАДИНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

– Свака невладина организација се бори да узме што већи колач на "тржишту", односно да има што доминантнију улогу и што већи утицај. Суштина је у томе да НВО успостави што боље контакте са иностранством које подржава реформске захвате и да добије финансијска средства како би могла да ради пројекте који директно утичу на те процесе. Други сегмент је учешће у изради докумената из законодавне и стратегијско-доктринарне области – објашњава Кодијевић.

Према његовим речима, битан сегмент је и лобирање невладиног сектора према јавности за неки пројекат или за неки уговор који треба да се склопи између наше и неке стране државе. Он напомиње да је Атлантски савет, на пример, лобирао и за усвајање регулативе која се тиче копнених комуникација са НАТО-ом.

Због донација из иностранства невладиним организацијама се обично приговара да протежирају нечије туђе интересе. Дејан Миленковић из Комитета правника за људска права тврди да на њега нико од донатора никада није вршио притисак. Он каже да у многим земљама постоји национални фонд за развој невладиних организација, односно да држава плаћа њихов рад, а такви случајеви су овде реткост.

– Ви направите базу једног пројекта и наведете шта њиме хоћете да постигнете, али то не значи да вас финансијер неће одбити ако се његово мишљење не поклапа са вашим. Таков пројекат нема вредност са становишта донатора. Али када добијете пројекат ви радите у складу са оним што сте сами предложили – објаснио је Миленковић. Он истиче да ни законодавни оквир рада невладиних организација није добар.

– Предвиђен је *Нацрт закона о невладиним организацијама*, али о том питању не може да се успостави консензус међу самим организацијама јер у тај корпус спадају, примера ради, удружење грађана које се зове Фудбалски клуб "Црвена зве-

зда", затим Ауто-мото савез Србије, организације која се баве заштитом слепих или заштитом људских права уопште – наглашава Миленковић.

Комитет правника за људска права – Јуком настао је 1997. године и од самог почетка бавио се одређеним проблемима која се односе и на систем одбране, а једно од кључних питања било је питање цивилне службе. Дејан Миленковић каже да је та организација у периоду 1998–1999. године критиковала тадашња законодавна решења која су се налазила у *Закону о Војсци Југославије из 1994.* у којем цивилна служба у правом смислу, по европским стандардима није била дозвољена. У то време није постојала никаква сарадња између Јукома и било којег дела система одбране. Након 5. октобра ситуација се донекле мења, а један од првих закона који је донет био је *Закон о амнестији* који је предложио Јуком. Он је обухватао и кривична дела која се односе на војску, пре свега на неодрживање војном позиву.

■ ИСКУСТВА

– У то време Јуком је повео и велику кампању о праву на приговор савести у оквиру које је одржано више од 40 трибина по градовима Србије. Тада је прикупљено 30.000 потписа, што је био уставни основ да би се *Предлог закона о изменама и допунама закона о Војсци Југославије* којим би се цивилно служење војног рока нашло у скупштинској процедури. Добијали смо дописе из Генералштаба да они нису сагласни са таквим предлогом, а слично смо прошли и на Одбору за безбедност тадашње Скупштине Савезне Републике Југославије. О тој иницијативи није гласано, али је она довела у децембру 2001. до скраћења војног рока на девет месеци и скраћења служења војног рока у неборбеним јединицама ВЈ са 24 на 13 месеци. Иницијатива је касније утицала и на усвајање *Уредбе о вршењу војне обавезе*. То је био први случај када је Министарство одбране звало невладине организације како би се активно укључили у израду те уредбе – подсећа Миленковић.

Сарадња сада постоји и Јуком је увек позван да даје сугестије у вези са нацртима закона. Миленковић каже да су Војска, односно Генералштаб и Министарство одбране заинтересовани за мишљење које Јуком даје у вези са неким проблемима који се односе на људска права у Војсци.

Форум за безбедност и демократију (ФБД) јесте релативно нова невладина организација настала у мају 2004. На њеном челу је пензионисани генерал Нинослав Крстић. Према његовим речима, Форум је формиран да би допринео у реформи сектора безбедности по угледу на реформске процесе у демократским државама. Крстић, који је био и командант здружених снага безбедности на југу Србије и први генерал наше војске који је ушао у зграду НАТО, сматра да је цео сектор безбедно-

Слика Д. МАРИНОВИЋ

ТУЖБА ЗБОГ КРИТИКА

Од оснивања Фонд за безбедност и демократију иступао је са озбиљним критикама на рачуна рада Министарства одбране и противио се незаконитим поступцима људи који су радили у тој институцији. Због одређених оптужби бивши министар Давинић је председнику те организације, генералу Нинославу Крстићу, чак запретио тужбом.

Убрзо по доласку на функцију министра Зоран Станковић је позвао Крстића на разговор о сарадњи, а председник ФБД се нада се да ће та организација ускоро потписати споразум о сарадњи са Министарством одбране.

сти успостављен за време Јосипа Броза Тита, да га је користио Слободан Милошевић и да је крајње време да се реформише према савременим стандардима и актуелним потребама.

Он није задовољан досадашњом сарадњом са Министарством одбране али очекује побољшање односа доласком новог министра.

– Први од пројеката који смо својевремено понудили било је учешће у изради *Стратегије одбране*. Затим смо израдили пројекат обезбеђења државне границе и пројекат за оспособљавање државних ауторитета за управљање кризом. Следећи се односио на организацију цивилне одбране на простору Србије и Црне Горе. Обрађали смо се свим надлежним државним органима за њихову реализацију, а одговор смо добили само од председника СЦГ Светозара Маровића и министра унутрашњих послова Србије Драгана Јочића – каже Крстић.

Иако предлози ФБД нису били званично прихваћени, Крстића радује што су наши водећи политичари у јавним наступима износили и ставове које заступа та организација. Осим невладиних организација за безбедносну проблематику веће интересовање показала је и академска заједница, тако да се данас на неколико факултета изучава глобална и национална безбедност, тероризам и организовани криминал, безбедносни менаџмент... Све то би требало да доведе до веће улоге цивилног друштва у реформи сектора безбедности. Међутим, постоје капацитети да сарадња постане још плоднија, али је пре тога потребно законски уредити област рада невладиних организација. Несумњиво да међу невладиним организацијама постоје и "паразити", што потврђују и саговорници "Одбране", али ће време, конкуренција и конкретан допринос напретку друштва у целокупним реформама и транзицији, те јасна законска регулатива "просејати" сцену НВО, како би тај сектор коначно добио право место у друштву. Положај у којем неће бити игнорисан, уз јасну подршку државе, али и положај са којег ће бити видљивији резултати рада како не би долазило до пренаглашавања "месинске" улоге. ■

Ратко ФЕМИЋ

Помоћ старијем воднику Миши Берењију из Јаше Томића

ЗА ДОБРОГ КОМШИЈУ – КУЋА

За време априлских катастрофалних поплава које су захватиле подручје Баната, старији водник Миша Берењи, припадник војне полиције Новосадског корпуса и становник најугроженијег села Јаше Томића, први је, не размишљајући много о својој породици, прскочио у помоћ својим комшијама.

Тај чин пожртвовања није остао незапажен, па је на иницијативу команданта Корпуса пуковника Станимира Матијевића и председника општине Сечањ Предрага Милошевића, уз подршку житеља Јаше Томића, одлучено да се за четворочлану породицу старијег водника Берењија, супругу Монику, деветогодишњег сина Зорана и шестогодишњу кћерку Гордану, сагради нови дом.

Спонзорства за подизање нове трособне куће у вредности од близу 30.000 евра прихватили су се Скупштина општина Сечањ и предузеће "Трговина" из Београда, које је дало готово сав грађевински материјал. Радове на изградњи куће изводи београдска "ДБ Градња", а усељење је планирано уочи Нове 2006. године.

У радовима помажу сви. И Мишине колеге из батаљона војне полиције, са командантом мајором Миомиром Јасиковцем на челу, и припадници 506. пешадијске бригаде и 1. инжењеријског пука из Зрењанина, који су припремили терен за градњу.

У катастрофалним поплавама само је у Јаше Томићу страдало близу 700 кућа, од тога су 364 потпуно срушене. Међу новим, које ничу захваљујући бројним донаторима, једна је за породицу Берењи, која са нестрпљењем ишчекује крај децембра и нови кров над главом. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

МЕМОРИЈАЛНА РЕГАТА У ШАПЦУ

На плажи Стари град у Шапцу 1. децембра одржана је меморијална веслачка регата посвећена воднику прве класе Зорану Максимовићу, настрадао 2003. године у покушају да спасе амфибијско возило из реке Саве.

У регати је учествовало десет екипа из Војске Србије и Црне Горе, шабачке полиције, Кајак клуба "Зорка-колор" и Казнено-поправног завода у Шапцу, а веслало се у војним десантним чамцима.

Прва је на циљ стигла деветочлана екипа Кајак клуба "Зорка-колор", друга Полицијске станице Стари град, а треће место заузели су веслачи Прве понтоњерске чете 402. понтоњерског батаљона. ■

ХРОНИКА

ТУЖИЛАШТВУ ПРЕДАТ ЦЕО ДОСИЈЕ РАТКА МЛАДИЋА

Национални савет за сарадњу са Хашким трибуналом предао је Тужилаштву трибунала и преостали део досијеа генерала Ратка Младића, оптуженог за ратне злочине.

Председник Савета Расим Љајић изјавио је да је пронађено седам страница које су недостајале у том досијеу и то у Војсци Србије и Црне Горе. Љајић је појаснио да су документа пронађена захваљујући ангажману заменика министра одбране СЦГ Вукашина Мараша, као и да ће бити постављено питање одговорности оних за које се утврди да су скривали део досијеа.

Према његовим речима, предајом тог дела досијеа учињен је велики корак у сарадњи са Хашким трибуналом пошто та документа Тужилаштво од СЦГ тражи већ три године. Љајић је још казао да ће у наредним данима Трибуналу бити предат "значајан део" документа који су тражени од СЦГ. ■

ПОГИНУО ВОЈНИК КРИСТИЈАН ЕРДЕЉИ

Војник Кристијан Ердељи преминуо је 2. децембра у Покрајинској болници у Новом Саду од повреда задобијених у саобраћајној несрећи. За време коришћења одобреног редовног одсуства војник Ердељи је 26. новембра у Бездану тешко повређен, када је својим мотоциклом ударио у путнички аутомобил, возећи без заштитне касиге.

Кристијан Ердељи је војни рок служио у 36. оклопној бригади Новосадског корпуса. ■

РАЂАВАЊЕ ВОЈНИКА РАДИШЕ ЂОРЂЕВИЋА

Вршећи дужност стражара на издвојеном објекту "Шупљи камен" у околини Београда, 3. децембра око седам часова рањен је војник Радиша Ђорђевић који је војни рок служио у Првој оклопној бригади.

Након што је осетио бол и топлоту у левој натколеници војник Ђорђевић испалио је рафал. Одмах је санитетским возилом пребачен на ВМА, где је прострелна рана леве бутине хируршки обрађена. Константовано је оштећење меког ткива натколенице без повреда костију и виталних крвних судова.

Истражне радње и вештачење трагова пронађених на лицу места установиће под којим околностима је дошло до рањавања.

Војник Ђорђевић рођен је 1984. године у Петровцу на Млави, а на одслужењу војног рока налази се од 3. септембра 2005. ■

ПЕРСПЕКТИВЕ ОДБРАМБЕНЕ ИНДУСТРИЈЕ

НЕ ГАСИ СЕ

ОНО ШТО ВРЕДИ

Ми смо мала држава и сви наши потенцијали треба да буду укључени у нешто што се зове коначан циљ. Да ли је то конкретно средство, техника, технологија, није важно, али не смео потпуно да зависимо од увоза. То је појам националне самодовољности коју свака земља мора да има – истиче пуковник доц. др Владо Радић, начелник Управе за одбрамбене технологије Министарства одбране.

У нашој војсци развој средстава наоружања и војне опреме одувек је био јасно дефинисан процес. И ма колико он неупућенима изгледао компликован, покривен разним анализама, тактичко-техничким захтевима, правилницима, стандардима, одлукама војнотехничких савета разних нивоа, у суштини се своди на просту једначину: планирање потреба – одређивање приоритета–захтев–развој–коначан производ.

У том су ланцу као нераскидиве карике биле нанизане управе, институције и предузећа. Управе у Генералштабу биле су тактички носиоци, и оне су дефинисале тактичко-техничке захтеве, потребан број средстава НВО, чак и оквирну цену развоја. А ни институција није било много. Тачно се знало да средства истражује и развија Војнотехнички институт (сам или у сарадњи са факултетима и другим институцијама у

земљи), да ће их после окончања развоја испитивати опитни центри, а после усвајања на војним саветима видова производити одређена предузећа одбрамбене индустрије. О квалитету у серијској производњи бринула је чувена Војна контрола квалитета. Финансијска средства је, наравно, обезбеђивало Министарство одбране.

Данас су неке нити те fine пређе покидане, а неке пре-мошћене или закрпљене. Бројне управе су угашене, а реформа Војске изнедрила је две нове – Управу за развој и опремање Генералштаба и Управу за одбрамбене технологије Министарства одбране, која је настала фебруара ове године спајањем бивших Управа за истраживање, развој и производњу средстава НВО у Сектору за војнопривредну делатност МО и Техничке управе Сектора логистике ГШ ВСЦГ.

Какве су се све промена dogodиле у том војнопривредном комплексу? Прави саговорник је први човек Управе за одбрамбене технологије пуковник доц. др Владо Радић. У надлежности те управе су научноистраживачки рад у домену НВО и пројекти који се додељују Војнотехничком институту, предузећа одбрамбене индустрије у Србији и Црној Гори, технички ремонтни заводи, те веома важна област квалитета, стандардизације, метрологије и кодификације средстава НВО.

** Војнотехнички институт је у претходним реформских променама у Вајсци претрпео велике кадровске губитке. Отпушено је више стотина људи. Да ли је данас његов опстанак изванредан?*

– Статус ВТИ омеђен је оним што се зове наоружање и војна опрема и у том домену апсолутно не би требало доводити у питање његов опстанак. Нема ниједне референтне институције у држави која, ако се угаси ВТИ, може одједном да почне да ради на развоју неког средства НВО. Друго, он има изузетно респективне истраживачко-развојне капацитете, можда технолошки невелике, али су његово богатство људи који се у својим лабораторијама, испитним станицама, на полигонима, више од 10 или 20 година баве одређеном струком везаном за НВО. Не можемо у систему, какав год да је, у једној организацији наћи толико инвентивних људи као у Војнотехничком институту, да бисмо могли захте-

ма, приватним фирмама и добављачима. И то се показало као добар систем рада. Ако се којим случајем закључи да држава нема капацитета за развој одређеног средства НВО (што није немогуће), онда се сарађује са страним земљама, њиховим предузећима и институцијама – било да се купују готови производи, било да се ти производи лицензно освајају и производе у нашој земљи. Куповина готових производа је компликованије решење, јер свака страна земља то условљава научно-техничком сарадњом која има везану функцију – даје се само оно што оне одреде као могуће, а то су системи који никада нису последња генерација, који имају одређене модификације или прилагођења купцу. Коначно, за куповину средстава НВО у иностранству треба унапред обезбедити велика финансијска средства.

** Важи ли још увек она прећутна сагласност да се купује од домаћих произвођача, чак и ако су средства НВО скупља?*

– Ми деценијама нисмо куповали средства НВО у иностранству, па и не баратамо тренутним односом цена на светском тржишту. Међутим, ако погледате тендере за друга средства која се купују у земљи, видите да су најбитније ставке на основу којих се доноси одлука – цена и рок испоруке. Свака земља, да не би трошила девизе за опрему и наоружање у некој другој држави, увек вољна да домаћег произвођача заштити. И то није повластица нити попуст. Сем тога, ако наша предузећа могу да испоруче средства НВО захтеваног квалитета, са коректним роковима испоруке, са обезбеђеним системом одржавања, онда се прихвата модел подршке националних капацитета.

** Ко је данас тактички носилац средстава НВО која се развијају, будући да су угашене управе које су то раније биле? Да ли Управа за развој ГШ представља колективног тактичког носиоца?*

– Она може то да буде, али та јој функција још није додељена. Некада су постојали савети сектора за КоВ, воздухопловство и морнарицу, на којима се расправљало о сваком систему НВО из њихове надлежности.

Са најновијим организацијским променама престали су да постоји наведени савети, Савет војнопривредног сектора и Главни војнотехнички савет. Данас постоји само Савет за НВО наведене управе, што није довољно и у наредном периоду мораће да се формира неко тело које ће преузети компетенције и одговорност бивших савета видова.

** Код нас не постоји категоризација квалитета и ми немамо оно што се у свету назива комерцијални производ.*

– Квалитет као иманентно својство сваког производа треба да буде највиши могући циљ. Само ако су квалитетни и конкурентни, производи се могу пласирати на домаћем и страним тржиштима. Ми у систему немамо право да категоризишемо квалитет уколико средство не задовољава све постављене услове, једноставно, оно се одбија и не усваја у наоружање. То се односи на сва средства, без обзира на то да ли су једноставна или сложена. Комерцијални

ИНВЕНТИВНИ РАД У "МОМИ"

Стручњаци Ремонтног завода "Мома Станојловић" успели су да освоје ремонт лопатица од композитног материјала за хеликоптере. Такво решење одушевило је стране стручњаке, а за њихову ремонтну документацију заинтересовани су и многи партнери. У сарадњи са неколико појединаца и домаћих институција, развили су модел антена за мобилну телефонију, које могу да се користе у свим мрежама света. За то су врло заинтересовани *Мобтел* и *Телеком* и спремни су да уложе значајна средства као подршку тим пројектима.

вати да на исти начин реше питања конструкције класичног и ракетног наоружања, упалача, воздухоплова и бродских система, балистике, пропелзије, динамике, технологија добијања нових материјала, оптоелектронике, система за управљање ватром и свега другог што у систему нико није радио осим њих. Ако би се донела одлука да се такав систем даље урушава и угаси, онда се поставља питање одговорности за то, јер бисмо неповратно изгубили базу за истраживање и развој средстава НВО. А развој зависи искључиво од расположивих финансијских средстава. Ако постоји могућност да се купи потребан репроматеријал, одређена испитна опрема и стручна литература, ако појединци могу да иду на научне и стручне скупове у земљи и свету, онда можемо да кажемо да постоје сви предуслови за неометан рад.

Поред тога, са ВТИ су већ деценијама повезане многе научноистраживачке установе у земљи, било да су то факултети, институти или појединци. Чврста веза постоји и са државним институција-

производи у том смислу не припадају групи наоружања и војне опреме.

** Често на основу стандарда делимо предузећа на цивилна и војна, подразумевајући да она која раде за војску поштују строже стандарде квалитета?*

– Стандарди постоје у сваком систему као мера, норма или присила, а циљ њиховог усвајања и спровођења јесте да оно што се уведе у систем буде ефикасно, поуздано, квалитетно и да задржава функционалност дуги низ година. Стандарди се усаглашавају на разним нивоима, и они важе и за тзв. готова средства која набављамо на тржишту. И она се детаљно испитују, као да су развијена у ВТИ или у предузећу одбрамбене индустрије. Трошкови испитивања за таква средства, наравно, иду на терет произвођача или онога ко нуди конкретни производ. То је добро за Војску, јер на опитовање не улаже сопствена финансијска средства, а инсистира на квалитету.

Подела предузећа на војна и цивилна, бар у овим временима, јесте условна. Сва достигнућа науке и технике, позната је, најпре су валоризована у војној сфери, па су нека предузећа видела могућност да преоријентацијом на војну производњу обезбеде колико-толико сигурне пројекте и програме. Данас, када је војна сфера производње високософистицирана, мали број наших предузећа има могућност да направи технолошке искораче у односу на светску конкуренцију. Такође, постоје производи са тржишта који се, напосто, морају користити у системима НВО, као што су акумулатори, гуме, електрични каблови, сијалице, стакла, одређени склопови и резервни делови, па није логично да се предузећа која их производе називају војна. Нико у "Трајалу" не каже да израђује војне гуме, али ако се специфицира по војном стандарду, онда се тако производи. Некада смо имали предузећа значајна за одбрану и њихов списак је, наравно, врло велики. Сва та предузећа у захтеваним условима представљају извор производа које Војска тражи и као таква увек се третирају са посебним значајем. У прошлим временима појам националне самодовољности је вишеструко валоризован набавком готово свих производа са домаћег тржишта, а тада смо производили светски вредна средства НВО. Предузећа у СФРЈ била су недостижан идеал за неке нове чланице НАТО, јер је постојао затворен ланац у коме је око 90 одсто производа било са домаћег тржишта, а само мали део из увоза – претежно савремених алатних машина и опреме.

** Како се та предузећа данас називају – наменска, војна, одбрамбена?*

– Данас користимо назив предузећа одбрамбене индустрије. Термин наменска није био добро изабран, јер не постоји индустрија која није наменска. Али он се користио у периодима када је војна сфера индустрије била вишеструко наглашена стањем политичких и војних односа између НАТО и бившег Варшавског уговора, па је и привредни комплекс великог броја земаља имао конотацију – војни!

** Шта данас чини наш војноиндустријски комплекс?*

– У државној заједници СЦГ постоји десет предузећа – шест у групацији одбрамбене индустрије у Србији и четири у Црној Гори. У Србији то су Крагујевачка "Застава-оружје", ваљевски "Крушик", "Слобода" из Чачка, "Први Партизан" из Ужица, "Милан Благојевић" из Лучана и "Прва искра" из Барича. У Црној Гори постоје фабрике "4. новембар" у Мојковцу, "Полиекс" у Беранама, "Оптел" у Пљевљима и "Прва петолетка" – фабрика делова у Бијелом Пољу. У Србији је држава власник више од 51 одсто капитала, а тај проценат ће се, после прихватања пројекта реструктурисања, променити на 60 до 70 одсто државног власништва. Подразумева се да је држава дуги низ година улагала у развој производних капацитета, запошљавање и у социјално збрињавање, па је нормално да буде и већински власник.

Имајући у виду све процесе везане за статус предузећа одбрамбене индустрије, предимензиониране капацитете и вишак запослених, Влада Србије подржала је концепт реструктурисања тих шест предузећа одбрамбене индустрије. Тај концепт подразумевао је организационо реструктурисање, финансијску и програмску консолидацију и збрињавање вишка запослених (у првој фази добровољно су се јављали појединци који су хтели да напусте фабрику по било ком основу, а у другој је било неопходно да се идентификују они који ће на основу стварних потреба бити проглашени за технолошки вишак). Иначе, ми смо са директорима предузећа и представницима синдиката, Министарством привреде, Министарством за рад и запошљавање и Министарством финансија успели да сачинимо свеобухватну информацију на основу које је Влада донела одлуку да се социјални програм и социјално збрињавање вишка запослених у предузећима финансира са двадесет два милиона евра.

У Црној Гори тај процес се није звао реструктурисање, већ пренос власничке структуре на наведена четири предузећа, тако да у структури тог власништва и нека предузећа из Србије имају свој удео – на пример, у Мојковцу удео "Крушика" из Ваљева је 19,62 одсто, а МО 34,86 одсто. Слична ситуација је у Бијелом Пољу, где МО и "Прва петолетка" из Трстеника имају већински капитал.

** Колико је процентуално смањење броја запослених?*

– Број запослених, у просеку, смањен је око 50 одсто, што је више од 3.000 пројектованог вишка запослених. Тај проценат није коначан, јер би, према зацртаном броју, "Застава" требало да отпусти још око 600 људи. Ситуација је различита по предузећима, на пример, "Прва искра" из Барича смањила је бројно стање за више од 50 одсто. Али проценат смањења броја запослених није једино мерило које смо дефинисали концептом реструктурисања.

ТЕНДЕР

Тендер је савремени назив којим ми већ педесет година означавамо набавку наоружања и војне опреме, а та реч је ушла у речник када је уведен појам јавних набавки. Код нас не постоје тајне набавке, због тога што је у једну набавку укључен велики број људи, тако да то може да буде тајна само за цивилно друштво које не зна да ми хоћемо да купимо тенк, транспортер, муницију, ракетне системе или авионе. И никада се на јавном конкурсима није куповао тенк, транспортер, авион. То нема ни у једној земљи света, па ни код нас. Авионе не можете да купите на пијаци, нити се о томе даје оглас у новинама. Њих производе само одређене земље и зато се мора ићи у непосредну погодбу, што за собом не повлачи недозвољене радње и криминалне активности. То је изузетно дугачка процедура, јер ми можемо да изаберемо било који авион на свету, али ту куповину не мора да одобри земља произвођач.

Највише се водило рачуна о инсталираним капацитетима, специфичним технологијама, могућности пласмана производа у иностранству, те о конкурентским способностима предузећа.

** Како ће запослени да зараде плате, пошто се зна да Министарство одбране није галантан купац?*

– Проблем запослености капацитета изражен је уназад више од десет година. Концептом реструктурисања предвиђено је да се јасно раздвоје цивилни и војни програми. У неким предузећима мо-

гуће је направити такву поделу, а у неким је то отежано или немогуће, због сложеног технолошког ланца који подразумева рад истих људи и употребу истих машина, на истим процесима и радним операцијама. У предузећу "Прва искра" из Барича могуће је одвојити производњу експлозива од технолошког ланца производње кућне хемије, биодизела и осталих производа предузећа. У "Првом партизану", који има фабрику ловачке и спортске муниције и фабрику војне муниције, није лако извршити такву поделу. Могућа је само подела по погонима у којима се пакују специјалне врсте муниције од оне за војне намене.

У "Крушнику" постоји диференцијација у бројним погонима, међутим, та фабрика је у свом саставу имала велики број цивилних програма који више нису у тзв. војном делу. У "Слободи", поред производње муниције и артифиција, постоји и цивилни део за производњу апарата за домаћинство. Ту је апсолутно могуће направити разлику између делова и погона. "Застава-оружје" има, сем војног, и програм ловачког и спортског наоружања, али цев је нешто што постоји и код једних и других, те није лако одвојити погон где се она производи. У предузећу у Лучанима, сем производње барута, барутних смеша, нитроглицерина, постоји и хемијски део комплекса и производња цивилних програма, али велики број инсталација има специфицирану намену, тако да технолошки процес није једноставно пребацити са производње барута на производњу фолија. Једини начин да тзв. цивилни програми опстану јесте њихова приватизација и продаја заинтересованим.

У војним капацитетима треба да остане искључиво део који ће бити димензионисан за наменске и планске потребе Војске. Министарство одбране не треба да буде лош управљач, него добар купац. А бити добар купац подразумева да он не купује од "Заставе" десет година по 10.000 пушака, јер толико не треба. Вишак капацитета из војног дела "Застава" може да искористи за производњу за страна тржишта и партнере.

** Крагујевачки оружари су предложили и неку врсту замене – мењали би њихове старе пушке са стокова Војске, за нову М21?*

– Код нас не постоји компензација по основу замене и она мора да се озваничи неким уговором. Ако се успостави паритет цена нове и старијих модела пушака, лако је прорачунати колико пушака М59/66 или М70 треба да продамо за једну М21. То, међутим, не може да траје бесконачно, јер се контингенти тог старог оружја врло брзо смањују. Вишак наоружања са тзв. стока јесте делимично дефинисан појам, јер се мора сазнати бар оквиран број људи којима следује оружје и колико тога треба да има у резерви. Када се тај број дефинише, а "Застава" направи нову пушку М21, тек онда ће се видети којим вишковима Војска и МО располажу, па је договор о простој замени могућ!

** Дугује ли Војска предузећима одбрамбене индустрије?*

– Војска апсолутно није дужна ниједном предузећу одбрамбене индустрије. Она има потписане уговоре са њима и по томе су та предузећа једино дужна Војсци. Друго је питање да ли то што је Војска наручила од војних фабрика обезбеђује искоришћеност и запошљавање расположивих капацитета. Међутим, Војска, у ситуацији рестриктивног буџета, нема реалних могућности да наручи толико производа колико предузећа могу да произведу.

** Да ли један од излаза за предузећа одбрамбене индустрије води преко Југоимпорт – СДПР?*

– Чињеница је да јавно предузеће Југоимпорт – СДПР већ дуго постоји и да има маркетиншку оријентацију према страним извозним тржиштима, на које своје производе покушавају да пласирају и наша предузећа одбрамбене индустрије. У последњих неколико месеци сарадња СДПР и тих фабрика ради маркетиншког заступања или заједничког наступа материјализована је потписивањем Уговора о стратешком партнерству између та два субјекта.

** Значајна је улога СДПР-а и у модернизацији средстава НВО?*

– Учесће СДПР-а у модернизацији апсолутно није спорно, али он не треба да се материјализује на начин на који се то насто-

ји. СДПР нема ни производне, ни истраживачке, ни развојне, ни лабораторијске, ни полигонске услове да се бави развојем средстава НВО. Његово учешће у модернизацији и модификацијама одређених система НВО било би значајно за предузећа и ВТИ ако би од зараде на страним тржиштима уложили део у развој, а да, сходно томе, СДПР добије ексклузивитет пласмана, тржишног и маркетиншког наступа, да буде носилац извозних аранжмана који се уговарају са страним армијама или купцима. Овако, поставља се питање смисла постојања ВТИ-а ако СДПР самостално ради на модернизацији средстава НВО, користи капацитете, поједине истраживаче и сараднике из ВТИ-а, те пензионисана цивилна и војна лица на конкретним пројектима. То мора да буде заједнички пројекат у коме ће СДПР учествовати са својим средствима, а од зараде на тржишту део ће се улагати за финансирање заједничких послова.

** Да ли ће се и ремонтни заводи трансформисати попут војних предузећа?*

– Стратегијски преглед одбране планира постојање ремонтних завода као привредних субјеката који неће бити директно везани за Министарство одбране. Новост је да се, по новом закону, уместо војнодоходовних установа формирају привредна друштва. Данас постоје четири ремонтна завода – три су у Србији и један у Црној Гори. Тиватски Морнарничко ремонтни завод одржава пловне објекте Морнарице, онај у Крагујевцу, регионално јак, ремонтује убојна средства, ТРЗ Чачак је оријентисан на ремонт моторних возила, тешких оклопних возила и борбених система, средстава везе, а искључива делатност Завода "Мома Станојловић" јесте ремонт и одржавање ваздухоплова.

Као и предузећа одбрамбене индустрије, и то су предимензионисани колективи у којима је евидентан вишак запослених. Њихова је перспектива да се знањима, могућностима и пословном оријентацијом повезују са домаћим или страним институцијама, појединцима, партнерима. Поред тога, смањење запослених подразумева и решавање питања њиховог социјалног статуса, који је сличан као и у предузећима одбрамбене индустрије. Очекујемо да ће и тај проблем у сарадњи са владом Републике Србије бити решен на начин на који је то већ урађено. Наша је процена да овог момента технолошки вишак у сва четири завода износи од 1.000 до 1.200 запослених свих категорија – по стручној спреми и годинама старости.

** У Морнарничком ремонтном заводу у Тивту избио је штрајк који прети да озбиљно угрози ремонт египатских и либијских пловила. Знамо да су то значајни међудржавни уговори.*

ВОЈНА КОНТРОЛА

– Војна контрола квалитета је акредитована под бројем један као институција која се бави испитивањем квалитета НВО и војних технологија. Војна контрола постоји више од 60 година и практично је била зачетник квалитета у овој земљи. Она је располагала и радила по најстрожим могућим војним стандардима – британским, америчким, немачким и руским. Војну контролу су ценили и од ње се плашили сви. С распадом СФРЈ она је изгубила на значају, јер се радикално смањило број предузећа и фирми које су учествовале у ланцу опремања. Функција јој је донекле олакшана јер се не развија велики број средстава. Међутим, још увек када се нешто ново производи у предузећима војне индустрије постоје њени непристрасни представници.

ша је жеља да сарађујемо са људима који у овој материји баратају неким другим параметрима, а не само смањењем, јер ако угасимо оно што смо имали никада то поново нећемо моћи да изградимо. То је историја много пута показала.

** На то су нас упозорили представници војне индустрије земаља Вишеградске групе – Мађарске, Чешке, Румуније, Бугарске и Пољске, на симпозијуму о конверзији војне индустрије?*

– Њихове војне индустрије су готово угашене и оне нису више респективне стране. Немају чак ни елемент националне самодовољности, морају да купују и једноставна средства и готове производе од земаља чланица НАТОа и да за то одвајају много већа средства него што су издвајале за истраживање, развој и производњу. Кад год смо били у контактима са њим рекли су нам: *Немојте да поновите наше грешке.* Другим речима, не гасите нешто што је вредно. Морамо, такође, да схватимо да смо мала држава и да сви наши потенцијали треба да буду укључени у нешто што се зове коначан циљ – да ли је то средство, да ли је то техника, технологија, није важно, али ми не смемо потпуно да будемо зависни од иностранства. То је та национална самодовољност о којој свака земља мора да брине – наглашава доц. др Владо Радић. ■

– Уговори који су склопљени у ранијем периоду, посебно са Египтом и Либијом, јесу међународни уговори за који је гарант МО и не би требало ни Министарство нити његове институције да угрожавамо претњом међународног спора због тога што нисмо извршили преузете обавезе. То је питање кредибилитета и радника и државе. Ми ћемо предузети све да се те уговорне обавезе изврше што је пре могуће на задовољство купаца и нас.

** Које грешке не смемо да направимо?*

– Ако познајемо стање и одnose у свету и код нас, ако имамо све елементе за одлучивање, ако се стратешки одредимо да део средстава НВО морамо самостално да производимо, не смемо да угасимо предузећа одбрамбене индустрије. Њихова програмска, организациона и финансијска консолидација је делимично верификована, па остаје да се држава одреди који су капацитети потребни за задовољење њених потреба, а што се мора и може понудити на светским тржиштима и беспосредној конкурентској утакмици. Њихов заједнички или самостални наступ на тржишту никад нисмо оспорили, али ћемо оспорити неприхватање одговорности, нових трендова, интензивније маркетиншке активности и причу да само МО мора да води бригу о опстанку предузећа одбрамбене индустрије. То ћемо да радимо у сарадњи са владама држава чланица, па ће и њихов опстанак бити дефинисан договором. На-

Мира ШВЕДИЋ

Снимили: Горан СТАНКОВИЋ и Даримир БАНДА

ПРИСМА ЗА ПОДОФИЦИРЕ

На промоцији Програма преквалификације вишка војног кадра Присма, на Међународном сајму предузетништва "Бизнис база", начелник Управе за кадрове Министарства одбране СЦГ пуковник Слободан Тадић рекао је да је тај програм до сада завршило 258 официра и да је њих 138 пронашло посао у цивилним занимањима.

У центрима за преквалификацију официра у Београду и Нишу тренутно је на школовању још 180 припадника оружаних снага. Пуковник Тадић најавио је да се у Београду, у оквиру истог програма, планира отварање Центра за обуку подофицира ради проналажења новог запослења.

"У току су интензивне припреме за отварање тог центра, чији ће рад финансирати Нордијска иницијатива, коју сачињавају Данска, Норвешка, Шведска и Финска", рекао је пуковник Тадић и изразио очекивање да ће ускоро с тим државама бити потписан меморандум о разумевању. Истакао је да се ради и на развоју програма непосредне подршке у запошљавању, првенствено давањем финансијске помоћи и микрокредита.

Програм Присма базиран је на искуствима 16 земаља, међу којима су Велика Британија, Холандија, Бугарска, Мађарска, Румунија, Македонија и Словенија, а највећи део средстава обезбеђених за реализацију Програма потиче из донација, пре свега из Велике Британије, Холандије, Данске, Норвешке и Шведске. ■

БЕРЗА КАДРА ЧЕТВРТЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ

У београдском хотелу "Младост" по четврти пут је одржана берза кадра на којој су преквалификовани официри ВСЦГ представили своје бизнис планове заинтересованим послодавцима. Професор Драгана Вујакија-Бечејски која је у име Факултета организационих наука најодговорнија за програм Присма истакла је да су после завршене обуке дојучерашњи официри потпуно спремни да уђу у пословни свет, јер сада поред великог животног искуства поседују и најпотребнија знања за планирање, остваривање и развој пословних пројеката.

Обуку на ФОН-у, за укупно 79 полазника, спонзорисала је влада Уједињеног Краљевства чији је изасланик одбране Сајмон Вандерлур присуствовао берзи кадра. Послодавци водећих фирми из више области привреде са занимањем су пропратили презентацију пројеката из три специјализоване области: продаје, услуга и малог бизниса. Неке од идеја добиле су подршку већ етаблираних предузећа, а како је рекла професор Винка Филиповић, очекује се да послодавци са већином преквалификованих официра нађу заједнички интерес у бизнису. ■

А. А.

Оснивање Гаранцијског фонда у оквиру програма Присма

НОВА ПОТВРДА ВРЕДНОСТИ

Припадници Војске и Министарства одбране, који су укључени у програм Присма, добијају велику шансу да својим пословним плановима конкуришу за некомерцијалне кредите, чиме ће њихово знање стечено током школовања и идеје осмишљене у пројектима добити преко потребну финансијску подршку

Марљиви, упорни, креативни и људи са позитивном радном енергијом добијају финансијску помоћ, а скептицима се одузима реч! Потврда таквог става јесте и оснивање Гаранцијског фонда у оквиру програма Присма. Захваљујући том програму припадницима Војске који су остали без посла пружа се могућност да током бесплатног школовања стекну знање и звање менаџера. Уз многобројне цењене особине којим се одликују дојучерашњи официри и њихову жељу да се докажу на нови начин, добили смо један сасвим посебан профил пословних људи, који не само да равноправно конкуришу на тржишту већ каткад превазилазе процене највећих оптимиста.

После школовања најлакше су кренули они који су имали нешто новца, подршку породице и пријатеља, пословни или други простор. Међутим, знамо како је стање већ дуги низ година. Мала примања и свеколика оскудица истањили су и последње резерве. Та чињеница је могла да буде потенцијална кочница. Али, није! Водило се рачуна, будући менаџери су усмеравани на такозване бизнис-инкубаторе, а најновија понуда стиже од Гаранцијског фонда у оквиру програма Присма.

Средства су намењена за подстицај samozapošljavanja и покретања малих предузећа. На који начин доћи до њих? Основна препорука је пословни план са којим се конкурише за једнократну помоћ, односно некомерцијалне кредите са веома повољним каматама. Сазнајемо, најнижим на тржишту!

На тај начин биће покренуте активности у поменутих бизнис-инкубаторима. Циљ је више него јасан: подршка људима који су остали без професије (официри), здрава конкуренција на тржишту, стицање, концентрација и ширење капитала, отклањање социјалних проблема, просперитетно друштво...

Покровитељи фонда су Краљевина Норвешка и Економска дирекција Натоа. Пројектом ће управљати експертски тим Министарства одбране у оквиру Програма Присма, са угледном међународном организацијом ИОМ (International Organization for Migration).

Званично представљање и покретање Фонда биће на свечаности у Централном дому ВСЦГ, 15. децембра. ■

Б. КОПУНОВИЋ

ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈЕ У НИШУ

Свечаном доделом диплома и берзом кадра на Машинском факултету у Нишу, 9. децембра, обележен је завршетак преквалификације прве групе од 100 официра који су у оквиру Присме на том факултету оспособљени за нове послове.

Свечаности су, поред представника Министарства одбране и Генералштаба ВСЦГ, присуствовали и изасланик Краљевине Холандије пуковник Јан ван ден Елсен и други гости. Влада Холандије финансира пројекат преквалификације у Нишу.

Полазници су добили сертификате о завршеном курсу али и обећање да ће им бити призната званична диплома специјалисте Машинског факултета и право да раде магистарске и докторске тезе. Током три месеца преданог рада, старешине Војске Србије и Црне Горе успеле су да савладају предвиђени програм и израде више од 40 пројеката из пет привредних области. ■

З. М.

ИЗ РОДА ВЕЗЕ И СЛУЖБЕ ИНФОРМАТИКЕ

МОРЗЕ У ИСТОРИЈУ, ТАЛЕС ЗА НОВО

Иако нису у могућности да одмах разреше своје проблеме, везисти и информатичари разматрају потенцијална решења на свим пољима. Неопходне промене, од организацијско-формацијских до оних у извођењу обуке, изводе се без одлагања.

рипадници рода везе и службе информатике, чије активности координира Управа везе и информатике (Г-6) Генералштаба ВСЦГ, упркос наметнутим ограничењима, учинили су изванредан помак у више области свог рада. Део тог напретка могао се видети на два дешавања на којима су приказане активности и стремљења "везиста" наше војске. На стручној расправи одржаној у Горњем Милановцу највише се дискутовало о извођењу обуке војника рода везе после скраћења војног рока на шест месеци. Сусрет старешина рода везе и информатике био је прилика да се размене непосредна искуства у раду, а у методско-показним вежбама приказани су и неки нови приступи раду у циљу ефикаснијег извршавања задатака.

■ НОВО У ОБУЦИ

На почетку расправе генерал-мајор Милан Станимировић, начелник Управе везе и информатике, саопштио је да је Генералштаб донео одлуку да се први период обуке војника рода везе убудуће обавља у две фазе као и до сада, с тим што је трајање фаза скраћено на по месец и по дана. Генерал Станимировић је прецизирао да ће током боравка у наставном центру, односно јединици за обуку војник одслушати укупно 144 часа стручно-специјалистичке обуке. Иако је однос 60 према 40 одсто између општевојне и стручне обуке неповољан за стручно оспособљавање војника, циљеви обуке сада су скромнији, па ће захтевани ниво обучености ипак бити постигнут. Војници ће се, наиме, обучавати за рад на сложенијим уређајима само у оквиру послуге чији је командир професионално војно лице. Војници радиотелеграфске и радиотелепринтерске специјалности више неће изуча-

Нашим везистима приказан је рад најсовременијих уређаја

Слика: Дармир БАНДА

вати знаке Морзеовог кода, чиме је избегнуто сувишно оптерећивање градивом које има пре историјски него практичан значај за везисте 21. века.

Пуковник Душан Стојановић из Команде Оперативних снага изнео је најважније специфичности и задатке тог здруженог састава. Висок степен развијености јединица, њихова покретљивост и еластичност, неке су од карактеристика које Команди Оперативних снага омогућавају да квалитетно одговори својим задацима.

О задацима батаљона везе у Горњем Милановцу и његовим техничким капацитетима говорио је командант тог састава пуковник Милород Димитријевић.

Стручна расправа започела је излагањем пуковника Љубише Бабића из Управе везе и информатике, који је изнео више појединости о новинама које су предвиђене најновијим изменама и допунама плана и програма обуке. После пуковника Бабића говориле су одговорне старешине рода везе из 398. бригаде везе Генералштаба ВСЦГ, команди Оперативних и Копнених снага, ВС и ПВО,

Новосадског и Подгоричког корпуса и 975. ваздухопловног наставног центра у Самбору.

Други догађај од важности за припаднике везе и информатике била је презентација телекомуникационих производа француске фирме "Талес", одржана у просторијама Школског центра везе у Београду. Министру одбране Зорану Станковићу и челним официрима рода везе и информатике представљени су производи чијом би се набавком наша војска сврстала у ред модерних армија света.

Габријел Каstellан, менаџер продаје и маркетинга, представио је организацију и делатност своје компаније. Фирма "Талес" подељена је у шест делова – аероспејс, поморски, копнени и здружени, ваздушни, безбедносни и услужни. Од 60.000 запослених 15.000 ради на програму копнених и здружених система којима припадају и радиотелекомуникације. За француску армију, "Талес" развија копнене борбене системе, а за британску војску учествује у програму развоја војника за 21. век. Раде на здруженим системима као што је "Сиракуз", сателитски систем са земаљским станицама. Развијају и системе за надзор и управљање. Имају јак оптоелектронски програм за ваздухопловне и морнаричке системе.

ИНФОРМАТИЧКА ПОДРШКА АНТИТЕРОРИСТИЧКОЈ ОПЕРАЦИЈИ

На методско-показној вежби "Рад одељења за везу и информатику у команди оперативног нивоа после пријема задатка", коју је водио пуковник Станимир Лазаревић, начелник одељења везе и информатике у Команди Оперативних снага, демонстриран је рад стручног тима задуженог да обезбеди комуникацијску и информатичку подршку антитерористичкој операцији уз поштовање процедура које важе у НАТОу. Наши официри су на вежби показали да су у стању да и без посебних припрема одговоре једном тако сложеном задатку.

ТЕХНОЛОШКА ПРЕВАЗИЂЕНОСТ

Наш систем веза је, нажалост, технолошки превозиђен, ресурси уређаја су махом истекли. Систем је гломазан и скуп за одржавање, а такође и за опслуживање. На вежби "Плави пут" са оружаним снагама Румуније, на пример, наш командант је имао осам терминалних уређаја везе а румунски само два. За командно место оперативног нивоа румунска војска имала је јединицу од 70 људи, а ми 150. Систем је некомпатибилан за озбиљнији приступ међународним интеграцијама и неотпоран је на електронска дејства. Иако је ЈНА у радио програм уложила 7,5 милијарди долара, већ 1999. уређаји нису смели да се укључе.

Радио ВХФ опрему за комуникацију на краћим растојањима "Талес" нуди у три верзије: ручном, превозном и преносном. Нуде и радио опрему за везу на великим растојањима. Тактичким "свичом" сва та опрема повезује се тако да се поред поузданости постиже и велика брзина преноса.

Пуковник Милан Јанковић из Управе везе и информатике је истакао да су током боравка француских стручњака у нашој земљи проверене могућности тактичког система за комуникацију који они производе и компатибилност оних средстава које наша војска поседује и сматра савременим.

У нечему се већ успело. Израђена су стратегијска документа каква је студија "Интегрисани систем веза", и у Стратегијском прегледу одбране дефинисани су место и улога рода везе. Током последње две године интензивно су сагледани савремени системи веза десетак армија света. Договорена је замена аналогних капацитета за дигиталне системе преноса са Телекомом Србије, што је у Црној Гори већ реализовано, а у Србији је постигнут договор о измештању фреквентног опсега.

ВЕЛИКА МОБИЛНОСТ

Претпоставка презентације била је да се командно место батаљона, на коме је "свич" тактичког радиорељејног уређаја, налази на издвојеној локацији у Београду. Издвојени елементи батаљона били су у ширем рејону Врања и на Аеродрому "Батајница". Комуникација се одвијала на великој удаљености. Извиђач на положају код Врања имао је радио станицу са терминалом за преношење података. Помоћу ретрансмисије радио везом послао је најпре фотографију реалне ситуације. При том је коришћена апликација која подсећа на конвенционалну "виндоуз" апликацију.

На возилу у Врању постављен је уређај система за глобално позиционирање. У сваком тренутку спата је позиција возила и на карти се могло пратити његово кретање. Демонстриран је још низ могућности уређаја "Талес". Битна особина система је да без пријављивања адресе кода нико не може да комуницира унутар мреже чак и кад би дошао у посед телефона. Процедура захтева да се позове оператер на "свичу" у централу. Афилијација, тј. пријављивање корисника, чини се бирањем карактеристичног броја и уносом пин кода. Контакт са јединицом на аеродрому остварен је ИТ видео-везом.

Мобилност је веома важна у војној мрежи. Следећа услуга је приоритет. Када трећи корисник који има приоритет хоће да ступи у везу с једним од двојице учесника који већ комуницирају, бирањем префикса он може да прекине везу и уђе у разговор. Комуникација се успоставља аутоматски.

Постоје и додатне могућности преноса говора. Индукторским телефоном преко уређаја ДМ16 може се комуницирати без препрека, што значи да се екстерна мрежа може повезати са системом. Довољно је знати шифру за приступ интерфејсу и број корисника. Са војног броја тако се може позвати и број у Врању. На крају приказа успостављена је веза на великом растојању са Паризом. Уређај снаге 125 вати на даљини изнад 1.500 километара заменио је наш уређај од једног киловата. ■

Александар АНТИЋ

ДОБА

Генерал-мајор Милан Станимировић

ИНФОРМАЦИОНИ СИСТЕМ ВОЈЕВИД (2)

РЕГРУТОВАЊЕ
ПРЕКО
РАЧУНАРА

Пројекат новог, поузданог и свеобухватног информационог система из области војне, радне и материјалне обавезе већ се налази на столу, односно – у рачунару. На одговорнима је само једна могућа дилема како ВОЈЕВИД што брже и свеобухватније применити у пракси јер су његова ефикасност, практичност, брзина и рационалност ван сваке сумње. Зато о његовим огромним уштедама новца, људи и времена нећемо трошити речи...

Модулом "Картон" могу се мењати неки од података и то уз већи број различитих трансакција, али тако да се никоме не омогућава промена на нивоу свих података него само на делу на које овлашћено лице има право промене. Осим тога, а што је веома важно, све измене о лицу се аутоматски памте, тако да се у модулу "Администрација" може, у сваком тренутку, видети ко је и када мењао који податак о грађанину чиме се предупредују било какве, намерне или случајне, злоупотребе система.

Посебан део тог модула је тзв. "Препис картотеке" чија је намена да се, у процесу увођења овог ИС у употребу, све ручно вођене картотеке препишу у базу података ВОЈЕВИД-а. У оквиру те опције дозвољава се унос веће количине података одједанпут на начин који омогућава брз препис.

Модул "База података МУП" садржи у својој бази основне податке о грађанима који се воде у МУП-у Србије. Подаци се аутоматски ажурирају у складу са променама у бази података МУП-а. Корисници немају могућност промене тих података. Програм обрађује податке о грађанима према војнотериторијалној припадности, омогућавајући различита претраживања и трансфер у базу података ВОЈЕВИД.

Уз редовне податке о војним обвезницима, овај модул садржи и оне о променама личних података (пријаве и одјаве пребивалишта, промене матичног броја, презимена и имена, датум смрти или датум одјаве држављанства). Ти подаци се приказују заједно са тренутно важећим информацијама о војном обвезнику. Осим тога, у посебном делу програма могу се добити и спискови свих грађана који су се одјавили/пријавили, умрли, одјавили држављанство и слично.

За сваког војног обвезника, овај програмски модул, из адресног система (који се стално преузима од ППТ-а), прорачунава припадност војном одељку, одсеку односно округу. Ова припадност је решена на нивоу адресе, тако да се за сваки кућни број могу посебно одредити одељак и остали подаци. Иначе, модул је развијен у Web технологији, први је имплементиран и налази се у оперативној употреби. Модул садржи и посебан журнал, корисничке налоге и администрацију због могућности коришћења изван ВОЈЕВИД-а. Администрација омогућава ажурирање корисничких налога, рестрикцију овлашћења, претраживање и преглед свих активности корисника.

Модул "Лекарски прегледи" садрже два дела: један аутоматизује послове у војном одсеку, а други у медицинским установама које обављају лекарске прегледе грађана регрута. Модули размењују податке

уз аутоматско ажурирање базе података ВОЈЕВИД-а. Уз резултате, систем садржи све медицинске налазе који су важни за подршку у раду регрутних комисија.

Модул у лекарској установи служи за унос и евидентирање свих обављених лекарских прегледа, те унос закључних стручних налаза и оцена. У програму се налазе комплетна међународна класификација болести и шифарници тачака списка болести, са одговарајућим оценама способности. Истовремено, модул служи да референт у војном одељку, на основу задатих критеријума, одабере лица за лекарске прегледе, позове регруте и распореди их по терминима и лекарским центрима. Ту се штампају и спискови регрута за преглед, а преко магнетног медија подаци се преносе лекарским центрима где се даље обрађују. По завршетку лекарских прегледа, подаци се преузимају у електронском облику.

ОБЈЕДИЊАВАЊЕ ПОДАТАКА

Модул "Регрутовање" аутоматизује сложене процесе као што су израда плана регрутовања (одлучивање о специјалности, способности и категорији), тј. омогућава регрутним комисијама лаку израду различитих анализа за подршку у одлучивању као што је, на пример, одређивање дозвољених војноевиденционих специјалности (ВЕС). На основу захтева сваког појединачног ВЕС-а, а који се тичу резултата лекарских прегледа, степена стручне спреме и оспособљености за одређена аматерска знања, овај програм их пореди са подацима за конкретног регрута и даје предлог могућих ВЕС-ова за појединца, мада и одбија оне који не задовољавају чиме се смањује могућност грешке.

Исто тако, модули "Упут на служење у Војску" и "Упут на служење у цивилну службу" аутоматизују сложене процесе планирања и упућивања грађана регрута на служење у Војску или цивилну службу. Наиме, ВОЈЕВИД на основу плана и потреба Војске и цивилних установа и података о лицу оптимално одређује где и која лица регрути треба да буду упућени на службу и, тим поводом, аутоматски прорачунава њихове путне трошкове по тренутној тарифи железнице.

Модул "Планови попуне" намењен је вођењу евиденције о плановима ратне попуне. Програм распоређује грађане обвезнике на основу потреба и њихових могућности, генерише анализе за подршку одлучивању и помоћу сервиса "Позивање" реализује одлуке државног руководства. Истовремено, програм омогућава вођење планова попуне за све врсте јединица, а не само за ратне јединице Војске (јединице радне обавезе, МУП-а, курирско-позиварске и јединице Цивилне заштите). За сваки план попуне програм памти цео историјат и све промене.

ХАРДВЕР И СОФТВЕР

За ефикасан рад система стручњаци препоручују следећу минималну хардверску платформу: за сервер процесор Pentium 4, радну меморију од 512 MB, хард диск од 40 GB и мрежну картицу 100 MB или бржу. За рад клијента довољни су процесори Pentium 2 или новији, радна меморија од 128 MB или више, диск од 20 GB или већи и мрежна картица 100 MB или бржа.

Ипак, будући да се ради о интензивној мрежној апликацији, са веома великим фондом података и огромним дневним обимом промена, стручњаци из МО предлажу већ сада да сервер базе података буде неки од новијих сервера следећих карактеристика: процесор Pentium 4 или новији (један или више), радна меморија од 1 GB или више, бар два брза SCSI или IDE диска и гигабајтна мрежна картица.

За функционисање система, потребан је, на страни сервера, оперативни систем Windows 2000 server, а на страни клијента Windows 2000 professional, XP, 98, 95, затим Web server Internet Information Server – IIS. За базу података потребан је Microsoft SQL Server 2000 или неки други. Комуникациони механизми функционишу преко Borland Database Engine (веза клијентских програма са базом података), а за приступ Интернету Internet Explorer, Netscape Navigator, Opera...

За формирање планове попуне, из програма се директно штампају пропратни акти и друга документација за све потчињене ВТО (исецци плана за сваки одсек и одељак). У програму је направљен и велики број нумеричких и графичких анализа и извештаја који се могу подешавати по разним критеријумима.

Програм омогућава пренос извода планова за потчињене јединице електронским путем, тако да се на нижим нивоима у тој хијерархији не уносе планови попуне.

Поред овог, постоји и "Предлог плана попуне" који служи руковооцу ратне јединице да направи предлог плана попуне, а модул "Резервни састав" служи да се "резервишу" војни обвезници из појединачних војних одељака.

Модул "Позивање" је заједничка сервисна компонента информационог система. Користи се у свим фазама и из свих поменутих модула. Модул подржава потпуно аутоматизовано генерисање позива за грађане за јављање ради увођења у војну евиденцију, лекарских прегледа, упућивања у Војску или цивилну службу, позивања на војне вежбе, мобилизацију и сл.

КОНТРОЛА И КОРИСНИКА

Програм формира листе позивања, води историјат о томе и како су реализоване, омогућава аутоматизовану анализу и подршку одлучивању. Из програма се аутоматски генеришу и штампају прекршајне и кривичне пријаве, те налози за привођење. Сви ти подаци се памте и увек су доступни у том и у сервисном модулу "Картон". Посебна одлика овог модула је аутоматизована израда динамичког плана позивања који омогућава да се велики број војних обвезника позове на једну или више локација у одговарајућем периоду.

Модул "Администрација система" је централни контролни модул који, уз серверски администраторски систем, омогућава додатну контролу приступа подацима. Његова прва функција је да обезбеди дефинисање корисника информационог система и њихова права над појединим модулима и подацима. Друга сврха је да органима безбедности укаже на начин коришћења података уз потпуну информацију о томе ко је, када и са којег рачунара мењао податке, те прецизан опис направљене промене. Ово је постигнуто преко тзв. логова свих промена над базом података у посебним лог-табелама (без знања корисника). Исте табеле се користе за пренос промена са једног нивоа на други.

Модул "Извештавање" намењен је за аутоматизовану израду годишњих извештаја на основу података у ИС ВОЈЕВИД.

Како напомињу стручњаци, програм има два режима рада. Први је намењен стручним лицима који састављају изглед извештаја. У овом режиму информатичарима је на располагању моћан алат за генерисање веома компликованих извештаја какви се захтевају. Други режим је намењен корисницима. На тај начин је остављена могућност добијања обједињених извештаја на нивоу МО (дакле и од оних ВТО који немају базу података о војним обвезницима у рачунару), док се корисници који имају ин-

сталиран ИС ВОЈЕВИД ослобађају обавезе састављања извештаја будући да их добијају аутоматски.

Модул "ВОЈЕВИД извештаји" направљен је да би се корисницима програма омогућио брз и једноставан начин прегледања и штампања података из базе података. Поред постојећих извештаја корисник је у могућности да на једноставан начин формира извештаје по сопственим потребама.

База података ВОЈЕВИД чува податке о великом броју атрибута о војним обвезницима који нису увек од интереса свим корисницима система. На пример, подаци о лекарском прегледу регрута нису од интереса референту за мобилизацију. Зато је омогућено да поједини корисници система виде само податке који су од интереса за њихов ресор и формирање "острва података". Наравно, остављена је могућност за проширења списка, те формирање извештаја и њихово штампање. Могуће је одабрати које ће колоне бити сортиране и штампане, као и филтер по коме ће подаци бити одабрани. Поред стандардних могуће је формирати и укрштене извештаје у којима је могуће врсте неке табеле прогласити за колоне коначног извештаја. Добијени из-

ПРАВНИ ОСНОВ

Још 1987. године у Војсци је направљен "Главни пројекат јединствене примене аутоматизоване обраде података евиденције". Његова прва примена била је 1989-90. Али, када је 1991. ВЈ преузела војну обавезу, поново се прешло на ручно вођење картотеке. Ипак, на основу наређења начелника ГШ ВЈ из 2001. формиран је радни тим за развој ИС ВОЈЕВИД, а три године касније његову верзију 1.0 верификовала је тадашња Трећа управа ГШ ВЈ, сада Управа за обавезе одбране МО СЦГ као тактички носилац тог посла.

Правне основе за развој тог система били су Закон о Војсци, Закон о заштити података и личности, уредбе о организовању и извршавању материјалне и радне обавезе, вршењу војне обавезе и о цивилном служењу војног рока, те разна наређења и упутства о вођењу евиденције и извештавању о војним обвезницима, мирнодопској и ратној попуни и друга документа.

вештај може се извести и у различитим стандардним форматима ради даље дораде или анализе.

И, на крају, модул "Рег и Поп" намењен је за аутоматизацију израде годишњег плана регрутације, планирање и израду упута за ниво МО-ГШ, праћење реализације плана упута (ниво војних одсека и војних одељака), праћење посредне попуње, анализа упутног рока, односно успешности реализације тих процеса. Највећи и најважнији процес у модулу је израда упута за ниво МО-ГШ и он се реализује ажурирањем улазних података и потреба.

ПРЕПИС КАРТОТЕКА

Успостава ИС ВОЈЕВИД на једној локацији подразумева инсталацију рачунара сервера и његове базе података, затим инсталирање и умрежавање клијентских рачунара и, коначно, обуку корисника за рад са програмом.

После инсталације софтвера и завршене обуке корисника, а пре редовног рада са модулима, треба преписати картотеке. То је, кажу стручњаци, обиман посао с обзиром на изузетно велики број података које треба унети (више од два милиона војних обвезника, за сваког у просеку више од 100 атрибута!). Како се предвиђа, и ако не буде додатног ангажовања оператера на уносу података, овај посао би потрајао око годину дана.

При препису картотеке предвиђена је помоћ корисницима у виду аутоматског преношења дела података о војним обвезницима директно из базе података МУП-а.

За кориснике који имају неку базу података предвиђени су алати за пренос тих података директно у базу података ВОЈЕВИД-а, наравно уколико је то технички могуће. Проблем код тог преноса је што скоро сваки ВТО има различиту базу података у смислу организације, коришћених алата као и шифарника. То подразумева више времена за пренос података, будући да се програми за пренос морају прилагодити свакој од наведених база.

Успостава ВОЈЕВИД-а, као интегралног информационог система војне евиденције је, дакле, много шири проблем и подразумева умрежавање свих локалних сервера база података у једну јединствену мрежу. Истовремено, тај велики систем, у коме учествује заиста много субјеката, треба и стално одржавати, пратити и усавршавати.

Одржавање и усавршавање софтвера и шифарника система није једноставно. Зато тај посао мора бити поверен стручњацима јер се ради о веома сложеним, обимним и бројним програмима, о сталном подешавању мреже, креирању и админи-

стражији мрежних корисника, инсталацији нових рачунара и корисничког софтвера, новим верзијама програма и података, обуци корисника, сталном копирању података...

Наравно, било би идеално да основно одржавање система раде информатичари у ВТО, односно да у сваком војном одељку постоји један стручњак задужен за то. Уколико то није могуће онда би тај посао радили информатичари из војних одсека или војних округа.

– Одржавање шифарника у ВОЈЕВИД-у је веома озбиљан посао, јер у систему постоји велики број шифарника који се не генеришу у њему него се добијају из других информационих система. То за собом повлачи константно праћење одговарајућих ИС, израду програма за конверзију шифарника у формат коришћен у ВОЈЕВИД-у и њихову дистрибуцију корисницима. За ши-

главном војници на одслужењу војног рока, по захтевима и под надзором старешина. То је давало добре резултате али је, како су програми постајали све сложенији, било неопходно да сваки модул преузме неко из сталне екипе. Међутим, у тиму се тренутно налазе само три официра који могу да раде на доради програма, тако да су за развој Пројекта неопходна бар још два врсна програмера, али и информатичари који би током практичног увођења система у употребу у ВТО радили на овим пословима.

КАКО ДАЉЕ?

Пројектом је предвиђен, кажу у МО, даљи развој система ВОЈЕВИД, који укључује примену SMART ID картица, увођење дигиталне радне карте, као платформе за подршку одлучивању.

Да је то реално показује и податак да је овај тим војних информатичара још марта прошле године представио сопствено решење електронске војне књижице, када је МУП-у Србије и предложена могућност да се ово решење интегрише са оним електронске личне карте грађана. Тиме би се, сматрају стручњаци, отворила и могућност решења матрикуле у форми SIM картице што би овај систем учинило вишеструко јефтинијим од постојећег уз невероватне могућности.

Тиму предстоји и пројектовање и израда подсистема из области материјалне и радне обавезе, а подсистем за пренос промена је идејно већ решен, делом и програмски, али остаје да се решење провери у пракси. У даљем раду систем ВОЈЕВИД треба прилагодити раду у нашим дипломатско-конзуларним представништвима и у предузећима од посебног значаја за одбрану земље.

У овом стручном тиму планирају и израду Web портала за војне обавезнике којим би се омогућио директан увид

фарнике који настају у самом систему, будући да се ради о дистрибуираној апликацији са великим бројем радних станица за унос података (више од 1.000 рачунара), треба осмишљавати распон шифара да не би дошло до њиховог преклапања (не сме се десити да иста шифра у различитим ВТО има различито значење) и да би се подаци могли стално обједињавати на вишим нивоима у хијерархији – каже потпуковник Пејановић.

ПРОБЛЕМИ

Он напомиње да је до сада највећи број апликација ИС ВОЈЕВИД прошао основно тестирање и да нису уочени озбиљни проблеми у раду. Међутим, како се Војска налази у процесу сталне трансформације, самим тим долази и до одређених измена у модулима.

– Први проблем са којим се суочавамо је – признаје шеф информатичког тима потпуковник Пејановић – непостојање државног информационог система, а што се огледа у проблемима повезивања података добијених од различитих субјеката изван домена корисника ВОЈЕВИД-а. Проблем је и у систематизацији шифарника, њиховом праћењу и евидентирању измена. И трећи проблем је проширење тима за развој ВОЈЕВИД-а са још неколико програмера и пројектаната обучених за рад са алатима Borland Delphi, Microsoft SQL Server, HTML/ASP/JavaScript.

Занимљиво је и то да су основне компоненте, технологије и модуле система ВОЈЕВИД урадили стални чланови тима, али су се у каснијој фази рада, односно програмирањем бавили

у статус сваког обавезника и, преко њега, подношење разних захтева. Тај јавни Интернет сервис из области војне, материјалне и радне обавезе служио би, докле, војним обавезницима да се информирају о законској регулативи и властитом статусу, али би и преко њега могли да постављају питања и захтеве и да, коначно, добију одговоре на њих. Ова идеја је програмски делом већ решена, али пуна реализација тог портала уследиће када тактички носилац овог система законски и на друге начине регулише шта је то што се може пустити у јавну мрежу, а шта не. Ипак, слажу се стручњаци, највећи предстојећи посао је увођење ИС ВОЈЕВИД у све војнотериторијалне органе.

Дакле, завршена је прва верзија система која подразумева реализацију свих функција војне обавезе. Модули су прошли тестирање и предстоји њихова примена у свим одељцима Војног округа Београд. Направљена су разна корисничка упутства, документација, студија изводљивости овог пројекта коју је и верификовао тактички носилац.

И мада му се још не назире крај, обављен је лавовски део посла. Пројекат новог, поузданог и свеобухватног информационог система из ове области, дакле – налази се на столу, односно у рачунару. На одговорнима је само једна могућа дилема: како га што брже и свеобухватно применити у пракси јер су његова ефикасност, практичност, брзина и рационалност ван сваке сумње. О уштедама новца, људи и времена зато не треба трошити више речи... ■

Душан МАРИНОВИЋ

АФЕРЕ ЦВЕЋАРА

Шта се, заправо, дешавало током изградње и поделе војних станова у београдским улицама Рашка и Вељка Лукића Курјака? Како настале проблеме објашњавају надлежни? Има ли назнака о начину њиховог превазилажења? Нисмо ли се, по ко зна који пут, затекли на трагу мудре Орвелове мисли – мањина влада, већина страда?

АНАТОМИЈА

Термин *Цвећара* је први пут употребљен у штампи као метафора за стамбено аферу после изградње и поделе станова генералима ЈНА и ВЈ 1992. године у ексклузивном делу Београда, тачније у улицама Аугуста Цесарца и Раданској. На том простору се својевремено налазила војна цвећара, односно стакленици у којима се гајило цвеће за Бели двор, Маршалат, боље речено за тадашњи државни и војни врх. У те станове на Дедињу, који су тада важили за најлуксузније у граду, јер су се протезали на неколико нивоа, са гаражама надомак Толстојевој улици, уселила су се 32 официра. Убрзо су многи од њих проценили да је исплативије продати *де лукс* апартамне, а у њих ставити позамашне своте новца и сместити се у неке *мирније* делове Београда. Зато је данас у *Цвећари* један, како је у старту прозван тај стамбени комплекс, остало свега десетак првобитних станара. Почетком 1993. године стручњаци су проценили његову вредност на десет милиона немачких марака. Поједини станови у улици Аугуста Цесарца тренутно достижу цену и пола милиона евра.

Како сценарио изградње и поделе станова у београдским улицама Рашка и Вељка Лукића Курјака многе подсећа на ондашњи, медији су га поново крстили именом *Цвећара* – два и три. Са намером да на ваљан начин осве-

ЛЕГИТИМНЕ ОБМАНЕ

Цвећара два у Рацкој улици – ил' по бабу ил' по стричевима...

тливо догађаје који га прате, али и да понудимо проверене чињенице о стамбеном пословању у Војсци, разговарали смо најпре са надлежнима за изградњу станова у Управи за инфраструктуру МО СЦГ и Војнограђевинском центру Београд.

ПОЧЕТАК ЗАПЛЕТА

Савезни министар за одбрану СРЈ је у фебруару 2000. године, на предлог Генералштаба ВЈ, одлучио да се на војном земљишту, прецизније грађевинским парцелама 39/1 и 39/2 у Лисичјем потоку, на углу београдских улица Рашке и Црноотравске, изгради објекат за становање. За суинвеститора радова је, према одлуци министра за одбрану, непосредном погодбом одређена Стамбена задруга Хидротехника. Зграде које су на том месту наредних година подиђуте у јавности су назване *Цвећара два*. Шта се заиста дешавало током њихове изградње?

– Од стручних републичких и градских институција најпре је затражено преименовање војног у градско грађевинско земљиште. Београд није имао обавезу да га додели СМО СРЈ, већ га је након јавног надметања могао издати на коришћење. То је практично зна-

чило да Војска може остати без њега, а тиме и без станова који се граде. Да би заштитио интересе Војске, Сектор за грађевинско-урбанистичку делатност Савезног министарства за одбрану СРЈ је више пута преговарао са надлежнима у Републици Србији и Београду. Извршни одбор Скупштине града је тек у фебруару 2001. године, по основу пречег права градње, признао војно земљиште за градско грађевинско и дозволио Министарству подизање стамбених објеката на подручју које је обухваћено Регулационим планом просторне целине *Дединје* – каже пуковник Гуца Мијуџић, начелник Дирекције за грађевинско-урбанистички консалтинг.

Такође је СМО СРЈ успешно валоризовало, пренело и искористило финансијска средства за простор на углу Рашке и Црноотравске улице, која је ЈНА осамдесетих година прошлог века уплаћивала за комунално уређење земљишта на коме је намеравала да гради станове. Потом је у периоду од 2002. до 2003. године Војнограђевинска дирекција Београд као инвеститор, према одлуци надлежних и у име Министарства, са Хидротехником закључила Основни уговор и четири анекса о заједничкој изградњи стамбе-

них зграда на тој локацији. На тај начин су прецизно дефинисани њихове међусобне обавезе и права.

– Инвеститору су припала 24 стана и 13 гаража, или, изражено укупном површином, око 3.200 квадратних метара објекта у Рашкој улици. Од тог броја је 15 станова и 10 гаража купљено по производној цени из марта 2003. године од 112.838 динара по квадратном метру, без зараде суинвеститора. Укупна производна цена квадрата стана у време уговарања послова 2000. године износила је 1.967 немачких марака, а вредност земљишта по квадратном метру била је процењена на 155 немачких марака. На основу вредности тог земљишта и уплаћеног комуналног улагања за њега, Министарству је по основу Уговора припало 626 квадрата стамбене површине зграда у Рашкој улици – појашњава потпуковник Милован Остојић, начелник Одсека за прибављање и капитално одржавање војних непокретности Дирекције.

Важно је напоменути да су тип стамбеног објекта на углу Рашке и Црнотравске улице, његов изглед и спратност, а тиме и величина станова, били унапред одређени урбанистичким условима за тај део Београда, а не захтевима инвеститора. Град је предвиђао да се на Дедињу могу подизати само стамбене зграде такозване ретке изграђености, које имају подрум, сутерен, приземље и први спрат са поткровљем, затим, гараже, места за паркинг, па чак и базе, фонтане или спортске терене. Унапред се знало, додуше, да ће војни станови на том простору зато бити нешто луксузнији.

КВАДРАТИ НА КВАДРАТ

Још док се радила идејна скица и пројекат зграде, одлуком саветног министра за одбрану и решењем надлежног стамбеног органа Генералштаба Војске одређеном броју припадника СМО и ВЈ додељени су станови и гараже у Рашкој улици, који су према Уговору припадали инвеститору. Стручном терминологијом речено, станови су подељени само на основу каталожних скица објекта. Они су махом били веће структуре – троипособни, четворипособни и петособни. Накнадно се спекулисало са подацима о њиховој стварној површини, односно колико по величини одступају од квадратуре назначене у решењима о додели станова.

ПРЕГЛЕД ОЗНАКА И ПОВРШИНА (*) СТАНОВА СА ПОДАЦИМА О ДОДЕЛИ НА ЛОКАЦИЈИ ЛИСИЧЈИ ПОТОК у улици РАШКА, КОЈИ ПРИПАДАЈУ МО-ВГЦ "БЕОГРАД"

Ред. бр.	Обј.-улаз	Стр. стана	ПО ОБРАЧУНУ површина Заједничке комисије ВГЦ "Београд" и СЗ "Хидротехника"									ДОДЕЛА		Презиме и име	
			ПО РЕШЕЊУ			Површине обрачунате по ЈУС-у из 1995. године			Површине обрачунате по ЈУС-у из 2002. године			ПРАВНИ ОСНОВ			
			Бр.-тип стана	Површ. стана	Површ. гараже	Број ст.	Површина стана (м2)	Површ. гар.и пом. прост.(м2)	Површина стана (м2)	Површ. гар.и пом. прост.(м2)	Укупно м2	Одлука бр.	Решење бр.		
По основу Уговора о заједничкој изградњи бр.1254-18 од 17.05.2000.год.за локацију "Лисичји поток" у улици Рашка (ГП 39-1 И 39-2)															
1.	02	5,5	A1*	174,20	са гараж.	4.	177,46	14,04	196,12	18,52	214,64	05-418 04.09.2000	78-5/2000 11.09.2001.	г.пук.Коцопелић Југослав	
2.	03	5,5	A2*	167,33		1.	174,35	19,00	196,31	29,18	225,49	476-3 10.10.2000	682-7/2000 11.09.2001.	г.пук. Терзић Заатоје	
3.	03	4,5	D1*	129,70	20,92	2.	142,30	26,40	148,38	35,01	183,39	-	11492-10/98 11.09.2001.	ген.мај. Кукобег Душан	
			D2*	155,16	са гаражом	није уговорен за потребе МО због велике изграђене површине (**)						-	11343-8/98 11.09.2001.	ген.мајор Владан Марјановић	
4.	03	4,5	D3*	128,41	17,66	4.	139,38	17,93	145,80	23,70	169,50	-	516-8/98 11.09.2001.	ге.мајор Косовац Слободан	
5.	03	4,5	D4*	121,20	27,20	5.	148,61	24,61	153,45	32,56	186,01	-	1236-14/99 11.09.2001.	ген.мај.Слободан Вукомановић	
6.	04/I	4,5	B1*	134,59	19,52	1.	135,62	30,57	139,09	41,30	180,39	116-3 10.10.2000	1023-10/2000 11.09.2001.	ген.мај. Љубомир Алфелковић	
7.	04/I	3,5	B1/2*	103,55	14,12	2.	118,36	15,01	137,98	19,72	157,70	644-4 10.10.2000	-	пук. Мишовић Сидор	ген.мај. Гаровић Десимир
8.	04/II	4,5	B2/1*	134,59	19,52	1.	135,24	32,04	138,85	41,71	180,56	953-5 11.10.2000	1845-5/98 11.09.2001.	ген.мајор Милан Крајковић	ген.мај. Гојовић Радомир
9.	04/II	3,5	B2/2*	103,55	14,12	2.	117,31	15,18	137,11	19,93	157,04	05-295 04.07.2000	-	пук. Павлица Душан	
10.	04/III	4,5	B3/1*	134,59	19,52	1.	135,34	30,74	138,75	41,63	180,38	906-3 10.10.2000	6266-15/98 11.09.2001.	кошт.адм. Милвоје Павловић	
11.	04/III	3,5	B3/2*	103,55	14,12	2.	117,83	15,02	137,47	19,73	157,20	386-3 10.10.2000	1599-5/99 11.09.2001.	ген.пук. Крстић Радислав	
12.	04/IV	4,5	B4/1*	134,59	19,52	1.	136,17	30,68	139,60	41,72	181,32	777/3 10.10.2000	1090-8/98 11.09.2001.	ген.мај. Новак Божа	
13.	04/IV	3,5	B4/2*	103,55	14,12	2.	119,65	15,00	139,27	19,69	158,96	953-4 10.10.2000	-	пук. Стојановић Миле	
14.	05/I	4,5	B5/1*	135,00	11,92	1.	није започета изградња објекта				-	1029-10/2000 28.12.2001.	ген.мај. Дитовић Руменко		
По основу Уговора о заједничкој изградњи бр.705-23 од 23.07.2001.год. за локацију "Бањички венац" и "Лисичји поток" уз улицу Вељка Лукића Курјака на ГП: 31-2, 31-7, 36-2, 36-3, 36-4, 33-2 и 33-3															
25.	01	4,5	1*	-	-	1.	није вршено мерење стана јер је још у изградњи				-	-	-		
26.	01	3,5	2*	-	-	2.	није вршено мерење стана јер је још у изградњи				-	-	-		
27.	01	5,5	A1/3*	168,25	22,50	3.	није вршено мерење стана јер је још у изградњи				-	77-14/2000 28.12.2001.	ген.мајор Грујица Ускоковић		
28.	02	5,5	A1/1*	168,25	22,50	1.	176,08	14,22	195,26	18,76	214,02	-	96-11/99 28.12.2001.	ген.мај. Ристић Светислав	
29.	02	5,5	A1/2*	168,25	22,50	2.	177,46	14,04	196,12	18,52	214,64	-	1025-10/2000 28.12.2001.	ген.пук. Ђокић Иван	
30.	02	5,5	A1/3*	168,25	22,50	3.	176,08	14,22	195,26	18,76	214,02	-	1347-11/99 28.12.2001.	ген.мај. Милановић Јован	

(*) 1 Напомена: Површине које су дате у табели а добијене су мерењем заједничке комисије ВГЦ "Београд" и СЗ "Хидротехника", подложне су измени јер је на основу дописа бр.799-2/05 Дирекције за имовинско-правне послове МО предочено ВГЦ "Београд" да је у току поступак вештачења површина станова од стране вештака грађевинске струке Градског завода за вештачење и да ће се стварне површине станова утврдити након окончања овог поступка.

(**) 2 Напомена: Стан бр. 3 у објекту 03 (у Решењу, ознака стана је објекат D2, стан површ. 155,16м2 са гаражом), који је по Решењу УП-1 бр.11343-8798 од 11.09.2001.год., додељен генер.мајору Владану Марјановићу, није уговорен за потребе МО, због повећане површине стана која није могла технички да се смањи до дозвољене површине по структури.

САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО ЗА ОДБРАНУ
КАБИНЕТ МИНИСТРА
пов. Број: 3008-4/02
И. О.З. 2003. године
БЕОГРАД

ЗАБЕЛЕШКА

са састанка савезног министра за одбрану и начелника Генералштаба ВЈ са сарадницима и представника ВГД "Београд" и СЗ "Хидротехника" из Београда, одржаног дана 10.02.2003. године, у 12,00 часова

Савезни министар за одбрану, господин Велимир Радојевић и начелник Генералштаба ВЈ, генерал-пуковник Бранко Крга, са сарадницима, одржали су дана 10.02.2003. године, са почетком у 12,00 часова, састанак са представницима Стамбене задруге "Хидротехника" из Београда, чија је тема била разматрање предлога Сектора за грађевинско-урбанистичку делатност СМО за доношење коначних ставова у вези са могућностима решавања проблематике изградње станова за потребе припадника СМО и ВЈ на локацији Лиенчији поток – Рашка у Београду.

Са донетим закључцима сагласни су:

Представници Генералштаба ВЈ:

1. Начелник ГШ ВЈ, генерал-пуковник Бранко Крга
B. Krka
2. Заменик НГШ ВЈ, пуковник Милош Павловић
M. Pavlovic
3. Помоћник НГШ ВЈ, пуковник Милан Караџић
M. Karadzic
4. Начелник УСП ГШ ВЈ, пуковник Јефка Бучевић
J. Bucevic

Представници Савезног министарства за одбрану:

1. Савезни министар за одбрану, господин Велимир Радојевић
V. Radjevic
2. Заменик СМО, господин Стефаносе Растић
S. Rastic
3. Начелник Сектора за ГУД, републикански Архитект
F. J.
4. Војни правобранилац, пуковник Драго Осајчић
D. Osaic
5. Начелник ВГД "Београд", пуковник Јефка Станковић
J. Stanovic
6. Начелник УССП СМО, пуковник Гроздана Арсенијевић
G. Arsenijevic

СКО/С

У Београду,
11.02.2003. године

Како је настала та разлика у квадратима? Повећање квадратуре војних станова у Рашкој улици везано је за израду главних пројеката зграде и практично извођење грађевинских радова. Речено је да су станови подељени на основу каталожних скица и идејних решења, а тек на основу њих се накнадно припремају и разрађују главни пројекти и различити технички документи о објекту. Зато је приликом њихове разраде било готово немогуће добити станове тачно захтеване површине. Пројектант се придржава прописаних техничких норматива о величини појединих просторија које су садржане у структури стана. Будући да је зграда вишеетажна, знатан део простора се губио на комуникације у стану, па је у том смислу било тешко испоштовати и остале предвиђене елементе – структуру стана, норму о величини сваке просторије, грађевинску функционалност, регулациону линију и укупну површину.

Идејни пројекат је, такође, предвидео каскадно темељење зграде. Али због инжењерско-геолошких разлога, урбанистичком дозволом је прецизирано да се сви темељи изведу на истој коти, односно на дубини од 2,2 метра. На тај начин је после подизања темеља и подрумских зидова настао додатни празан простор у подрумском делу објекта, што се разликовало од идејног решења. Уз све то су и будући корисници станова, још у фази изградње, Хидротехници налагали одступање од планираних грађевинских решења како би простор прилагодили индивидуалним потребама – станови су проширивани у тавански и подрумски део. Тако је без знања

и сагласности инвеститора знатно повећана величина појединих станова у Рашкој улици.

УЗИМАЛА – ДАВАЛА

Тек када су надлежни обавештени о том проблему, почетком фебруара 2003. године, одржан је састанак на нивоу савезног министра за одбрану и начелника Генералштаба ВЈ. У расправи о тешкоћама које су настале због неодговарајуће величине станова и законитости њихове поделе учествовале су најодговорније старешине СМО и Војске. Међу њима је било и оних којима су припали станови у Рашкој улици. Између осталог, на том скупу је договорено да се тавански и подрумски простори препројектују и где год је то могуће физички одвоје од стана. Сектор за грађевинско-урбанистичку делатност је надаље поступио у складу са тим усвојеним решењима. У делу који се односио на законитост донетих решења и Одлуке о подели станова предвиђено је да надлежни стамбени орган и Војно правобранилаштво преиспитају њихову ваљаност.

Затим је у јуну 2003. године потписан четврти анекс уговора са Хидротехником, у коме су тачно дефинисане површине појединих станова, њихов спрат, улаз и број. Убрзо после тога надлежни су започели целовито материјално-финансијско, стручно и истражно преиспитивање и расположиве документације, и имовинско-правног односа инвеститора и суинвеститора. Тако су грађевински радови у Рашкој улици прекинути на дуже од годину дана. Будући да нису откривене незаконитости у пословању, министар одбране СЦГ је на предлог помоћника за материјалне ре-

СУНОВРАТ СТАНДАРДА

Куповина и изградња војних станова скоро да је у потпуности престала 1992. године, када су УН увеле санкције СРЈ. Тада се припадницима СМО и ВЈ годишње делило око 150 станова. Пре тог периода се за запослене у оружаним снагама, само поређења ради, у Београду на годишњем нивоу градило и до 2.000 станова. Са повлачењем јединица ЈНА из бивших југословенских република у Србију стамбена проблематика се додатно усложнила, посебно у главном граду. Тадашњи Сектор за грађевинско-урбанистичку делатност Савезног министарства одбране СРЈ, с обзиром на ограничена финансијска средства, прибегло је једином решењу – адаптирао је слободан простор у касарнама и клубовима Војске, али и у стамбеним зградама, те га преуредио за нужни смештај. Када је тај модел исцрпљен, до станова се долазило разменом војних непокретности које нису биле у функцији одбране. За њих је ЈНА својевремено плаћала трошкове примарног уређења земљишта, односно комуналног одржавања, јер су планиране за стамбену изградњу, а имале су и потребну пројектну документацију. Надаље се проблем превазилазио и уступањем таквих локација суинвеститорима из привреде. Они су финансирани и градили одређен број станова, већ према вредности војног земљишта и средстава издвојених за његово комунално уређење. Известан број станова се од грађевинских предузећа куповао по тржишним ценама.

сурсе у септембру 2004. године одлучио да се настави започета изградња стамбених објеката, а тиме и реализација до тада закључених уговора.

У децембру 2004. године потписан је и пети анекс уговора инвеститора и суинвеститора. Тај анекс је, поред осталог, дефинисао да подрумске просторије, које су раније припојене становима без сагласности МО СЦГ, припадну Хидротехници. На основу трга су појединачно смањене површине војних станова без додатних трошкова за Војску, што је у складу са закључцима усвојеним на састанку код савезног министра одбране у фебруару 2003. године.

Упоредо са тим догађајима, бар како

је штампа писала, ВСО је од надлежних у Министарству затражио продају војних станова у Цвећари два по тржишним условима.

– Војнограђевински центар Београд, који је правни наследник Дирекције, не располаже подацима и документима који упућују на препоруку или одлуку ВСО СЦГ с краја 2004. године, о продаји војних станова у Рашкој улици по тржишној вредности – тврди пуковник Мијуџић.

Крајем децембра 2004. године Хидротехника је обавестила инвеститора да су радови на згради окончани и затражила њихов технички преглед. Суинвеститор је из радио пројекте изведеног стања, сходно уговореним обавезама, у којима су површине војних станова у Рашкој улици обрачунате применом тада важећег стандарда – ЈУС У. С2. 100 из 2002. године. И комисија инвеститора за преглед у поступку контролних мерења квадратуру војних станова исказала је према том стандарду.

Битно је при том напоменути, тврди Весна Митић, пратилац реализације уговора са Хидротехником, да су уговорне обавезе инвеститора и суинвеститора радова у Рашкој улици биле изражене укупном стамбеном површином на основу стандарда који је важио у време потписивања уговора – ЈУС У. С2. 100 из 1995. године. Нормативи из 1995. и 2002. године разликују се у начину приказивања величина подрумских просторија, гаража, тераса, лођа и стамбених површина које имају закошен плафон. Стандард из 1995. године их у површину стана рачуна са умањеним коефицијентима, док се према прописима из 2002. године, бележе у пуном износу – један према један. И на тај начин је настало повећање површина војних станова у односу на оне које је усвојио савезни министар за одбрану у фебруару 2003. године. А у становима у Рашкој улици површина лођа и тераса се креће и до 40 квадратних метара.

ЛОВ У МУТНОМ

Комисија Лугоинспекта за оцену техничке исправности стамбене зграде у Рашкој улици, коју је као стручан и лиценцирани орган ангажовала Хидротехника, оценила је да је објекат изграђен према прописаној техничкој документацији,

Хоће ли у улици Вељка Лукића Курјака нићи Цвећара три?

безбедан и да се може користити. Пошто су сва решења о додели станова на тој локацији била правоснажна, министар одбране СЦГ је у јуну 2005. године, после консултација са стручним органима, одобрио примопредоју 16 станова између инвеститора, суинвеститора и будућих станара. Како је тада званично саопштено из МО СЦГ, међу надлежним је преовладао став да се станови у Рашкој улици предају на употребу, уз потписивање одговарајућег записника.

У том смислу је, очито, министар одбране СЦГ и у августу 2005. године образложио и непоштовање препоруке ВСО о продаји војних станова у Рашкој улици по тржишним вредностима. Иако су станови у тој згради подељени на основу стамбеног правилника који је проглашен неуставним, није могуће поништити стамбена решења без пристанка припадника Министарства и Војске СЦГ који су их добили. То је поткрепио и тврдњом да

остали стамбени интересенти нису на време уложили жалбу, како би заштитили своја имовинска права, те су донета решења коначна.

Како сазнајемо, министар одбране СЦГ је у тој информацији Врховног савета одбране преузео на себе и одговорност за уселјавање станара у Рашку улицу. Другачије поступање, тврдио је он, било би крајње проблематично и правно дискутабилно због непостојања Закона о имовини СЦГ. Такође је нагласио да би се двоструким опорезивањем приликом размене тих станова за мање на другим

локацијама практично елиминисала разлика у њиховој цени.

– Војнограђевински центар Београд зато није са станарима у Рашкој улици закључио уговоре о закупу станова, већ их је само увео у посед. У међувремену је и Дирекција за имовинско-правне послове МО СЦГ код надлежног општинског суда затражила вештачење њихове површине. Тај поступак је у току. Такво решење било је разумљиво, јер је убрзо усвојен и нови Правилник о решавању стамбених питања у Министарству, који у члану 51. каже: *лице коме је до дана ступања на снагу овог правилника донето решење о давању стана у закуп, за који је утврђена већа структура и површина од структуре и површине стана одређене решењем, у обавези је да ту разлику у структури и површини стана која је већа од припадајуће плати по тржишној вредности, појашњава Споменка Трифуновић, правник у Управи за инфраструктуру.*

СТАМБЕНО ПОСЛОВАЊЕ

Војнограђевински центар Београд послује у саставу Дирекције за грађевинско-урбанистички консалтинг Управе за инфраструктуру Сектора за материјалне ресурсе МО СЦГ. Он у име Министарства изводи инвеститорске послове куповине и изградње војних и стамбених објеката. Тек када Дирекција добије одлуку министра одбране о изградњи станова, Војнограђевински центар јавним надметањем закључује уговор са извођачем радова, уколико министар одбране не одлучи другачије. После завршетка стамбених објеката Центар обавештава надлежне о броју и величини новоизграђених станова. Тада стамбене комисије, на основу важећих прописа, станове додељују припадницима Министарства одбране и Војске СЦГ. Будући станари са Центром потписују уговор о закупу стана после увођења у посед.

По налогу садашњег министра одбране СЦГ, Инспекторат одбране је недавно започео контролу пословања Војнограђевинског центра Београд током изградње војних станова у Рашкој улици. Сличан поступак спровела је и Материјално-финансијска инспекција у јулу, по одобрењу претходног министра, а на захтев Кабинета председника Републике Србије. Тада је ванредни надзор трајао два дана, али је записник о њему сачињен тек 20. октобра 2005. године.

■ ВРЗИНО КОЛО

Најава министра Зорана Станковића да је на помолу нова стамбена афера – *Цвећари три*, поново је узбуркала јавност. О чему је, заправо, реч?

– Савезни министар за одбрану СРЈ је 13. јуна 2001. одобрио изградњу стамбених објеката на војном земљишту у некадашњој улици Вељка Лукића Курјака, а данас Павла Јуришића Штурма, тачније, на простору *Седам парцела* – 31-2, 31-7, 33-2, 33-3, 36-2, 36-3 и 36-4, на Бањичком венцу у Београду. Одлуку је министар донео на предлог помоћника за Грађевинско-урбанистичку делатност СМО СРЈ, уз назоку да Дирекција Београд као инвеститор непосредном погодбом склопи посао са Хидротехником као сунвеститором. У периоду од 2001. до 2003. године пословни партнери су потписали Уговор са четири анекса, којим су прецизиране њихове међусобне обавезе. Стамбена задруга је на основу процена о вредности војног земљишта и висине комуналног улагања на њему била дужна да Министарству обезбеди шест станова и пет гаража одговарајуће површине у Рашкој улици, два стана у новоградњи на Карабурми, три стана на Цераку, затим, станове укупне површине око 660 квадратних метара на једној од парцела у улици Вељка Лукића Курјака и још шест станова у улицама Милана Ракића, Обалских радника или Салвадора Аљендеа – казује пуковник Мијуцић.

Током израде техничке документације у јуну 2003. године, а у исто време када у јавности почињу жестоке полемике о изградњи станова у Рашкој улици, привремено је прекинуто пословање Хидротехнике и Војнограђевинске дирекције Београд и у улици Вељка Лукића Курјака. Грађевински радови су обустављени. Пошто контроле које су уследиле нису пронашле незаконитости у дотадашњем пословању оба партнера, министар одбране СЦГ је у септембру 2004. године, на предлог помоћника за материјалне ресурсе, одобрио наставак заједничких радова инвеститора и Хидротехнике на тој локацији. Затим је закључен и пети анекс Уговора. Градски Секретаријат за урбанизам и грађевинске послове је потом, у априлу 2004, издао Дирекцији грађевинску дозволу.

У петом анексу Уговора који су Хидротехника и Центар Београд потписали фебруара 2005. године, како Весна Митић напомиње, прецизно су договорене и величине војних станова у улици Вељка Лукића Курјака. На основу главних пројеката објекта инвеститор је за уговорену површину од 660 квадрата изабрао укупно девет станова – четири двособна и пет трособних. Цена квадратног метра у тим становима 24. јануара 2003. износила је 96.781,76 динара. По уговору о изградњи станова на тој локацији припадницима Министарства и Војске СЦГ је већ подељено и девет станова у различитим деловима Београда, а Центар је преузео још четири стана у Београду која нису додељена. Зато је јасно да су погрешне претпоставке да је војно земљиште у улици Вељка

Лукића Курјака Хидротехници уступљено као компензација за ишак квадрата у *Цвећари два*, јер су то, заправо, два различита посла.

■ НЕМУШТИ ЈЕЗИК

– Неодмерено и често крајње непроверено извештавање медија о изградњи војних станова у Рашкој и улици Вељка Лукића Курјака нанело је Војсци и њеним припадницима, више штете него користи. Војнограђевински центар Београд данас послује под сталним притисцима, што струци причињава тешкоће у свакодневном раду. Зато су многи запослени у тој установи, иако нису директно учествовали у пословању током проблематичне изградње станова, променили радна места или напустили посао. Данас надлежни у Центру аргументовано тврде да су све задатке у том периоду обављали крајње професионално и одговорно, уз поштовање одлука највиших органа Министарства и Војске СЦГ – наглашава потпуковник Милан Сладоје, начелник Одељења за прибављање и капитално одржавање војних непокретности Дирекције.

Томе можда у прилог говори и податак да од 153 запослена припадника Управе за инфраструктуру, њих 84 није решило стамбено питање. Од тога је 64 без икаквог стана, а 20 очекује проширење.

– Пре доношења одлуке о заједничкој изградњи и потписивања Уговора између инвеститора и сунвеститора било је неопходно обезбедити одговарајућу документацију и предуслове – урбанистичку сагласност, прецизно дефинисан имовинско-правни статус и власништво над земљиштем, затим, новчана средства и пројекат у коме је тачно одређен број станова који се гради, њихова величина и спратност – каже Слободан Живић, начелник

Управе за инфраструктуру. – Ти предуслови нису постојали када је савезни министар за одбрану одлучио да започне изградњу стамбених објеката у Рашкој улици. За све то био је обавезан претходни поступак, који није спроведен, заснован на тада важећим системским републичким прописима – *Закону о изградњи објеката, Закону о планирању и уређењу простора, Закону о грађевинском земљишту и Закону о становању*. Како је инспекцијска контрола у току, а правно ни технички нису окончани послови инвеститора и сунвеститора на изградњи стамбених објеката у Рашкој и улици Вељка

ИМА СЕ, МОЖЕ СЕ

Одлуком Савета министара и Решењем министра одбране СЦГ, Војнограђевински центар Београд је 23. маја 2005. купио петособан стан површине 153,19 квадратних метара на Вождовцу у Београду. Његова вредност износи 23,2 милиона динара, или близу 280 хиљада евра. Поступак је, како тврде надлежни, текао у складу са Законом о јавим набавкама Републике Србије, при чему је Кабинет министра одбране дао препоруке који су делови града пожељни. После две неуспешне лицитације министар одбране СЦГ је донео ново решење, којим су повећани и површина и вредност стана намењеног генерал-мајору Милуну Кокановићу, тако да је поступак окончан куповином стана од предузећа Adoc d. o. o. Београд. На основу донетог решења стамбеног органа, генерал Кокановић је са Центром Београд закључио уговор о закупу стана на одређено време од две године.

Лукића Курјака, уочене пропусте могуће је отклонити.

Ако је познато да 16.917 припадника Војске нема решено стамбено питање, те да је међу њима чак око 1.600 пензионера, оправдана је наша намера да о куповини, изградњи и подели војних станова под сумњивим околностима коначно без устезања проговоримо. На том путу, којим се очито ретко гази, не смео занемарити ни давно изречену мудру мисао Орвела – *мањиња влада, већина страда*. Но, како свака истина увек има две стране, које се међусобно искључују и допуњују, у наредном броју *Одбране* писаћемо како проблем *Цвећаре два* и *три* коментаришу представници сунвеститора и Одељења за стамбене послове Сектора за људске ресурсе МО СЦГ. При томе, наравно, нећемо заобићи ни разговор са појединим станарима Рашке улице, а од Инспектората одбране затражићемо резултате досадашњих контрола. ■

Владимир ПОЧУЧ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

ТРАГАЊЕ РЕГУЛИСАЊЕ ВЕРСКО ЗА ИДЕНТИТЕТОМ

Уместо задовољавања једног од основних људских права, загарантованих Повељом Уједињених нација и Уставном повељом државне заједнице, официри, подофицири, цивилна лица и војници Војске Србије и Црне Горе суочавају се с чињеницом да у Правилу службе, подзаконском акту којим се регулишу права и обавезе припадника Војске, исповедање вере спада у категорију неморалних дела забрањених у војним објектима, попут дрогирања, уживања алкохола, или картања

поробљеној Србији црквена звона нису смела да се чују. Тако је било током петовековне отоманске власти, тако је било за време аустроугарске и немачке окупације у светским ратовима, тако је било кад год је српски народ био сапет. Непријатељ је добро знао какву улогу у српском етносу има његова вера, православна, светосавска. Знали су окупатори да је уз своју цркву народ моћнији, јединственији, гордији, непокорнији. Зато су цркве тада морале да ћуте. Али, у редовима српских устаника и бораца за слободу увек је било свештеника који су умели и смели да поведу народ, да објасне сељаку шта брани и предоче ратнику за шта се бори. Свештеника је било и у редовима партизана. У готово свакој јединици Народноослободилачке војске борили су се и свештеници различитих вероисповести, постојали су и верски референти који су обављали верске обреде, попут опепа погинулим родољубима и борцима, крштења, венчања, освећивања заставица... С ослобођењем земље војни свештеници су нестали, а "примирили су се" и "цивилни", барем кад је реч о православним. Тако је то трајало до краја прошлог века,

ЖИВОТА У ВСЦГ

а по свему судећи, није се много променило ни данас.

Где год је комунистичка идеологија превладала, односно тамо где су комунисти освојили власт, насилно је раскидано с вековном традицијом. Народи су, готово у магновењу, остајали без чврстог ослоња, без духовних вредности које су их чиниле јачим, непоколебљивим, стаменим. Та трагедија није мимоишла ни српски народ. Предајући се без остатка новој идеологији, српски етнос је окренуо леђа вери која му је толико векова давала снагу и чврстину, наду у опстанак. Вери која му је често била једино што је имао.

Пред непријатељским ножем склањао се Србин, готово до средине 20. века, у манастире и цркве, под окриље свештеника који су и у најтежим временима остајали уз свој народ. Нису, на крају, ни могли другачије, јер кад смрт запрети, а она је Србима исувише често претила, најближи је Бог.

БЛИСКОСТ ПОЗИВА

Можда и због позива којим се баве и једни и други, због посвећености народу и његовој слободи, свештеници и војници су одувек у блиским односима. Тако је у свим земљама, у свим народима, у свим војскама и у свим временима. Још од античких филозофа знамо за блискост војника и свештеника.

Док су једни бринули за душу, други су чували тело државе, њу саму. Војници су, кажу, ближи смрти, него иједна друга професија. Дружећи се стално с оружјем, у опасности су и у миру, а не само у рату. Зато војник поштује свето место, поштује свештеника, ма коју религију представљао. Зато у рату "поверује" и онај ко није верник.

Две хиљаде година хришћанства није избрисао полувековни комунистички режим ни на овим просторима. Истраживања обављена средином последње деценије прошлог века показала су да је утицај верске традиције на морал припадника војске и даље јак. Већина припадника Војске Србије и Црне Горе (тада Савезне Републике Југославије) оценила је да православна вера и њена борбена традиција позитивно утичу на мотивацију и понашање бораца у рату и војника у миру. Резултати емпиријског истраживања показали су да нема никакве сумње у то да вера подстиче храброст, пожртвовање, одлучност, борбеност, непоколебљивост, тако потребне сваком борцу за слободу. Анкетирани припадници Војске несумњиво су исказали и схватање о значају вере у очувању националног идентитета. Показало се то и неколико година касније, током агресије НАТО, када су, нарочито у подручју обухваћеном свакодневним бомбардовањем, учестала сабирања војске пред битку, на литургије, крштења, службе... Војници су се на Косову и Метохији готово свакодневно исповедали, примали свето причешће и освећивали оружје. Чак 70 одсто припадника Војске изјаснило се да је религиозно.

КРИТЕРИЈУМИ

Поштујући искуства страних армија, национална искуства из прошлости и резултате научних истраживања, спроведених деведесетих година прошлог века, у Војсци сматрају да при избору вероисповести треба применити следећа начела: поштовање највиших светских стандарда о слободи савести и вероисповести, уважавање националне и конфесионалне структуре становништва у Србији и Црној Гори, допринос појединих вероисповести у формирању и очувању државе и националне културе, гарантовање свих верских права и слобода припадницима других вероисповести.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

У Војсци Србије и Црне Горе верски празници прослављали би се у складу са законима о државним и другим празницима. Требало би установити крсну славу Војске СЦГ (Видовдан), крсну славу војног школства и крсне славе јединица, установа, ранга пука, бригаде. Крсне славе прослављале би се у духу традиције српског народа.

ИЗВОРИШТЕ МОРАЛА

Истраживања тадашње Управе за морал Генералштаба недвосмислено су показала жељу већине анкетираних да наставе насилно прекинуту историјску повезаност војске и цркве, јер управо та веза, у данашњим условима трагања за идентитетом, опадања морала и општедруштвених вредности, представља снажан извор борбеног морала. Зашто не рећи и националног опстанка?

На основу тих резултата, неколико година касније, на прелазу векова, организован је округли сто с темом "Војска и вера", на коме су, поред припадника Војске Србије и Црне Горе и свештеника Српске православне цркве, учествовали и представници политике, науке, Министарства унутрашњих послова и муслиманске и јеврејске верске заједнице. Показало се да је иницијатива Војске за регулисање верског живота у касарнама папа на плодно тле. Сви учесници округлог стола били су јединствени у ставу да је демократизација друштва предуслов и за остваривање права верника на исповедање вере за време служења војног рока. Верник је верник сваког дана, па и док је у униформи, на војничким задацима, чуло се тада у Дому Војске.

Представници Српске православне цркве истицали су значај православне вере и њене борбене традиције за очување бића српског народа, док је тадашњи министар вера СРЈ др Богољуб Шијаковић нагласио да држава јемчи право на јавно исповедање вере свима, па и војницима. Подела надлежности између државе и цркве и законом одређена одвојеност цркве од државе при томе не представља никакву сметњу за остваривање једног од основних људских права, а то је право на исповедање вере. Има ли ишта нелогичније од чињенице да од војника тражимо да извршава најтеже, најодговорније, често и веома опасне задатке, а да му при том ограничавамо неутуђиво и у свету признато право да исповеда своја верска осећања?!

Свеопшти губитак темељних моралних вредности, све већа социјална угроженост свих слојева друштва, веома изражена материјална оскудица у јединицама и установама Војске одражавају се последњих неколико година и на стање духа и морала у њој. Само у протеклих пет година у Војсци је извршено двадесетак самоубистава, што алармантно сведочи о несналажењу, губитку перспективе, па и идентитета код младих људи. Неговање традиције подразумева и приближавање млађих нараштаја духовним и моралним вредностима старијих генерација, сазнања о њиховом

патриотизму, храбрости, самопогору, борбеним и другим етичким и етничким вредностима које су омогућиле опстанак народа на овом подручју. А може ли то, у недостатку општеприхватљиве идеологије, учинити ико други до црква? Искуства нашег народа су и у том погледу богата.

ЗНАЧАЈ ВОЈНИЧКИХ ВРЛИНА

Све до другог великог ослободилачког рата и комунистичке револуције 1941. године, најпре у српској, а затим и у вишеконфесионалној југословенској војсци, постојали су војни свештеници који су обављали вероисповедне и административне послове у јединицама ради неговања националне, религиозне и моралне свести војника. Њихова улога била је нарочито изражена у изградњи војничких врлина – храбрости, издржљивости, дисциплине, послушности, поштовања претпостављених.

Још тада је у Министарству војном постојало тело које је руководило свештеничком струком у војсци, сачињено од свештеника православне, римокатоличке и муслиманске вероисповести, док су у армијским и дивизијским областима, односно у пуку и гарнизону, били стални или хонорарни војни свештеници.

Богослужења су обављана у капелама и црквама у кругу војних објеката, а тамо где их није било, у месним верским објектима. Питомци војних школа и академија православне вероисповести слушали су предавања из веронауке. За војнике муслиманске и јеврејске вероисповести припремана је посебна храна, у складу с њиховим верским законима и обичајима.

Данас, међутим, и поред вишегодишњих настојања припадника Војске да остваре бар слична, ако не иста права, све остаје мртво слово на папиру. Уместо задовољавања једног од основних људских права, загарантованих *Повељом Уједињених нација*, па и *Уставном повељом државне заједнице*, официри, подофицири, цивилна лица и војници Војске Србије и Црне Горе суочавају се с чињеницом да у *Правилу службе*, подзаконском акту којим се регулишу права и обавезе припадника Војске, исповедање вере спада у категорију неморалних дела, попут дрогирања, уживања алкохола, или картања, иначе забрањених у војним објектима.

Такво стање не може се бранити ничим, па ни сталним истрајањем секуларности наше државе, односно њеном мултиконфесионалношћу, јер ни једно ни друго не представља озбиљну препреку за остваривање права на верски живот у Војсци. Готово све државе у свету данас су секуларне, што значи да је црква од-

војена од државе. Такође, стоји чињеница да је у свим армијама, с изузетком неколико мањих, на овај или онај начин регулисан верски живот.

Православна Грчка увела је верску службу у војску још 1822. године, у САД традиција војних свештеника стара је више од сто година, у Румунији се верска служба у војним јединицама, с полувековним прекидом, обавља од 1850. године, у Мађарској поново од априла 1994. године, у Аустрији је организована католичка и евангелистичка војна служба, у Белгији у свим војним објектима и базама постоје римокатолички и протестантски бискуп... Богата су и искуства из Русије, Велике Британије, Немачке, Италије, Пољске. Устави већине тих земаља прописују одвојеност цркве од државе, али, истовремено, гарантују слободу вероисповести свих својих грађана. Одвајање цркве од државе није представљало препреку за организовање свештеничке службе у оружаним снагама и остваривање верског живота у јединицама Хрватске војске, у којој данас постоји војна бискупија подређена директно папи.

ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА

Ми данас, нажалост, и у том погледу знатно заостајемо за светом, а далеко смо и од некадашњих решења о верској служби у нашој

УВЕК УЗ ВОЈСКУ

– Да би људи који верују и у војсци могли да испуњавају своје верске обавезе и дужности, да би наставили да развијају свој духовни живот, нужно је да за то имају могућности. А за то нису потребни неки компликовани предуслови. Довољно је да у војним објектима, у касарни, на пример, постоји нека просторија, капела, или црквица, у којој би наши верници могли да се окупе на молитву, да слушају свештеника и његово тумачење јеванђеља, које значи живот. Довољно је да имају могућности да посте, да празнују верске празнике. Веома је добро што се у Војсци већ неколико година размишља о томе, али није добро што се права верника да то буду и за време војног рока, не остварују.

У сваком народу војска је стуб државе, исто као просвета и вера. Наша војска је увек била ослободилачка, патриотска,

бранила је народ још од Карађорђевог устанка, а и света Православна црква је одувек уз народ. Стога није чудно што смо ми заинтересовани за то да се нашим верницима омогући да и за време служења војног рока исповедају веру својих предака. Такође је то значајно и за саму Војску. Другачије ће се понашати војници који у касарни свакодневно имају и свештеника, човека који ће им приближити темељне, истинске вредности, који ће му пружити наду и онда кад изгледа да је нема.

Сведоци смо да млади људи, а у Војску иду углавном младићи, све теже подносе тешкоће с којима се суочавају. Црква учи толеранцији, трпљењу, издржљивости, развија љубав према отаџбини и народу, а то су истинске вредности, значајне и за војнике – каже протојереј ставрофор Љубодрог Петровић.

војсци. Не чуди стога што хаџи Хамдија Јусуфспахић, муфтија београдски и поглавар Исламске заједнице Србије у изјави за "Одбрану" каже да су муслимани у војсци некада били "много равноправнији" него данас.

– Прије Другог светског рата смо имали посебне казане, могли смо да празнујемо наше празнике, постимо и молимо се према нашем учењу. Данас, међутим, осим ријетких примјера у понеким касарнама, ми немамо посебна јела, не можемо да се молимо Богу, немамо услова за живот у вјери. Ако нисмо равноправни, не можемо бити ни слободни. Нема слободе без вјере, а без вјере нема ни правог војника, нема браниоца домовине. Ми наше вјернике учимо да је држава одмах иза вјере, да морају бранити своју земљу, да буду привржени и одани, да не буду одметници и издајници, него да служе овој земљи како то треба отаџбини, да буду патриоте. Дакле, статусом муслимана у Краљевини Југославији били смо задовољни, имали смо посебну кухињу у војсци, исповиједали смо вјеру наших отаца, па се надам да ћемо и у будућности то моћи да чинимо – подвлачи муфтија београдски.

И врховни рабин Јеврејске верске заједнице у Србији и Црној Гори Исак Асијел сматра да је наше друштво последњих деценија протерало Бога из свог живота. Творац се, каже он,

ЗАДАЦИ ВОЈНОГ СВЕШТЕНИКА

Циљ верске службе у Војсци, како је истакнуто на округлом столу "Војска и вера", јесте да остварује верске потребе њених припадника и доприноси њиховом духовном и моралном васпитању, јачању борбеног морала и борбене готовости у јединицама. Задаци војних свештеника у командама, јединицама и установама Војске Србије и Црне Горе били би, између осталог, чинодејствовање, односно служење свете литургије недељом и за време верских празника, јутарње и вечерње службе, опела и парастоса, освећење касарни, оружја, заставе, затим учешће у полагању заклетве, држање предавања и беседа о духовним и моралним темама ради васпитања припадника Војске, брига за њихово духовно здравље, али и саветовање с командантом јединице о потребама за успешно остваривање верског живота у касарни...

ДОПРИНОС ЈАЧАЊУ МОРАЛА ВОЈСКЕ

– Вера има немерљив утицај на изградњу и јачање морала и основних људских вредности. Истраживања која смо обавили током деведесетих година показала су да већина наших припадника има развијену свест о значају вере посебно у тешким, наизглед безизлазним ситуацијама. Доказало се то и у ратним сукобима на тлу некадашње Југославије, видели смо то и током агресије НАТОа, увек кад је у опасности, човек тражи помоћ Бога, узда се у њега. Зато смо својевремено и покренули иницијативу за увођење верског живота у војсци, у ствари за повратак свештеника у касарне и војне објекте, како је некада, пре Другог светског рата и било.

На основу анализираних искустава страних армија и наше традиције, предложен је модел за увођење и развој верског живота у војсци, формиран је чак и тим за његову реализацију, пре две године урађен је и Нацрт уредбе којом би се та иницијатива законски регулисала и, како то обично бива, на томе се стало. До данас та иницијатива, нажалост, није заживела. Надам се да ће следећа година бити прекретница у реализацији те идеје. На крају, наша војска је једна од ретких, ако не и једина, у којој верници немају институционализоване могућности за изражавање својих верских осећања – подвукао је пуковник Петар Радојчић, начелник Управе за људске ресурсе (некадашња Управа за морал) Генералштаба ВСУГ.

углавном помиње у псовкама, на недоличан начин. У хули на Бога лежи истинска трагедија једног народа, трагедија која се види на сваком кораку.

– Нас нема много у јединицама Војске Србије и Црне Горе. Наши верници углавном су искористили право на приговор савети, тако да служе цивилни рок. Од њих сазнајемо какво је стање у војсци. Најчешће желе да иду кући за време празника, углавном им се то и омогућава, тако да немамо неке озбиљније примедбе на положај Јевреја у војсци – каже рабин Исак Асијел.

Напори Војске да у јединицама и касарнама заживи и верски, а не само војнички живот, трају већ десетак година, али сем предлога неких нормативних решења и појединачних, парцијалних иницијатива није се много учинило. Иако Уставна повеља, Закон о одбрани и Закон о државним празницима, на извршан начин, регулишу питања у вези с остваривањем верских права и слобода припадника Војске, то није довољно. Закон о верским слободама код нас још не постоји, што представља препреку за доношење подзаконских аката којима би се та права ближе регулисала. Док Повеља о људским и мањинским правима и грађанским слободама (чланови 26. и 27.) гарантује верска права и слободе на нивоу савремених светских стандарда, даље од норматива није се одмакло. Тако данас имамо и парадокс да војници муслиманске вероисповести у неким касарнама Војске Србије и Црне Горе имају већа права од хришћана, барем кад је реч о исхрани.

И док Уредба о увођењу верске службе у Војсци већ неколико година чека на потпис у Министарству одбране, status quo, којим нису задовољни ни верници ни атеисти, траје и даље. Чека се, ваљда, још једна пацка Европске уније, па да заврнемо рукаве и омогућимо верски живот у Војсци по стандардима модерних армија. Верник је верник свакога дана. И у Војсци и код куће. Ако је могло некада, зашто не би могло тако бити и данас. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Доримир БАНДА

Старији водник прве класе СЛОБОДАН МИЛОВАНОВИЋ

ЧОВЕК КОЈИ ДОВРШАВА ЗАПОЧЕТО

**Дуго размишљам пре одлуке,
али зато тешко одустајем
– каже Миловановић.**

**– Ако успеш да све у животу
урадиш у складу са својим
најдубљим убеђењима, а ја се
трудим да то постигнем,
решења за проблеме искрсну
кад-тад.**

Министри, политичари, адмирални, генерали и високи официри важни су за оружане снаге и систем одбране у целини. Они доносе стратегије и стратешке прегледе, формације, планове рада и програме увежбавања, све најважније смернице без којих се не може замислити постојање институције каква је војска. Међутим, да би све заиста било на свом месту, да се одлично замишљене визије не би у пракси претвориле у обично празнословље, свака војска света ослања се на подофицире. Њихова улога, да буду трансмисија између командне структуре и војника, захтева доста тога. Шта то конкретно значи, који су најтежи изазови с којима се суочио у својој професионалној каријери, али и колико је војнички позив утицао на његов животни пут, упитали смо једног од људи из подофицирског строја, старијег водника прве класе Слободана Миловановића.

Током времена проведеног у ЈНА, ВЈ и ВСЦГ Миловановић је био врстан "ракеташ" као припадник 250. ракетне бригаде ПВО, да би данас у једном од ракетних дивизиона те јединице обављао дужност командира логистичког вода.

Попут већине оних који носе плаву беретку, и он је у почетку хтео да буде пилот, али је на конкурс за средњу војну школу ипак изабрао да постане "плавац" из Рајловца. Његов отац је електричар, код куће се одмалена "дружио" са струјом, па је то можда и пресудило да оде на Смер АРЈ ПВО који има највише веза са електротехником. Колеге из исте школе, са Смера за авиомеханичаре, на тај начин оствариле су сан који је он као дечак сневао и летеле као део посаде авиона. Он је, у међувремену, напустио своја маштања и по завршетку школе сву енергију усмерио на обављање дужности.

Прве године службе провео је у Словенији. Дошао је у непопуњену јединицу и командант није хтео ни да чује да га пусти на даље школовање на Војној академији. Када му је наредни командант дао зелено светло, почео је рат на простору бивше СФРЈ. После повлачења из Словеније, преко Мостара у којем је такође било борбених дејстава, стигао је у 250. ракетну бригаду где је, бранећи шири простор око Београда, дочекао и ратна дејства током 1999. године.

– Ја сам војник, и док сам током тих седамдесетак дана био у кабини ПВО система "Нева" нисам имао никакву резерву да ли треба да се борим. То ми је професија, тај позив сам изабрао. Иако можда чудно звучи, ипак сматрам да сам имао својеврсну срећу да као војник стекнем искуства и у ратним дејствима – истиче Миловановић.

С друге стране, да га не бисмо погрешно разумели, Слободан одмах додаје да мисли да је рат, поготово тај са целим светом, требало избећи и наћи политичко решење за мир. Војска је била материјално неспремна јер у њу ништа није улагано, па су сав терет ратовања изнели људи.

Сећања на 1999. годину још су свежа.

– Прва наша ракета испалењена је 25. марта око три изјутра. Везе су биле у прекиду, команда за дејство није стизала, а колега и ја смо на радару открили прво два циља, па потом и трећи. Утом је стигла и команда за лансирање. После дејства противнички авиони били су много опрезнији, јер су пре тога, мислећи да су уништили ПВО снаге наше војске, летели као на ваљару или аеромитингу.

Првог маја, после читавих четрдесетак дана непријатељских покушаја да их лоцирају, ракеташа су откривени. Нису могли лако да их лоцирају преко зрачења осматрачког радара, већ само кад би користили нишански радар, који има узак сноп зрачења. Те вечери, у зони дејства ракетне батерије, у кругу од 20 km, била су 24 авиона. Тражили су наше ракеташе. Авион је откачио касетну бомбу изнад самог положаја ракетне батерије, и да се то десило који минут раније било би вероватно много жртава јер се људство управо склонило у заклон.

Противник је и даље стегао свој ваздушни обруч око дивизиона. У ноћи кад су погођени, два циља су одвлачила пажњу нашим ракеташима а трећи се привукао летећи ниско и испалио GBU вођену бомбу. Ефекти дејства били су разорни. Срећом, место где је била кабина система "Нева" боље је заштићено после дејства касетним бомбама. Балвани и гуме око кабине спасли су животе послужу у којој је био Миловановић.

Дивизион је наставио борбу лаким преносним системима ПВО, а Слободан је постао члан "тројке" која је дејствовала на више локација у саставу неколико дивизиона. Погођени су још једном. Они су гађали авион, а он је узвраћао, као у револверашком обрачуна. Делило их је пар секунди од поготка. На несрећу, непријатељске ракете биле су модерније, па самим тим и ефикасније. Пред крај рата циљеве је пратио и термовизијски, што је знатно олакшало дејства. Сећа се како је један авион с муком изводио маневар за избегавање ракете. Буквално је бежао, и ракета је блеснула. Да ли је авион уништен ни данас се поуздано не зна, јер ракета система "Нева" не погађа директно, па се понекад авиони извуку и са мањим оштећењима.

И на дужности у логистици се добро снашао, јер је то схватио као посебан изазов за ракеташа. Добро зна шта му је недостајало док је био у борбеном делу јединице и покушава да обезбеди све те ствари са средствима којима располаже унутар јединице.

АУТОМОБИЛИСТА САВА

Миловановић својом упорношћу успева да постигне пуно. Сам је обавио доста радова на ентеријеру свог стана, опремио мали атеље, а не напушта га ни склоност ка гајењу воћа, што носи у генима, јер су му родитељи из околине Тополе, познатог воћарског краја. Са супругом се стара о сину Сави, који иако је тек проговорио, већ разликује већину модела аутомобила и разговорно изговара њихове називе. Ту склоност наследио је од оца, али за разлику од њега уместо ситроена Сава више воли БМВ.

– Логистика у оквиру ПВО има одређене циљеве везане за борбену употребу. То није некаква општа логистика, и ја покушавам да осталим колегама омогућим да њихови задаци буду одржавање технике и борбена увежбавања, а моје је да се старам за пратеће делатности. Нажалост, нисмо попуњени у тој мери да без прекида постижемо оно на шта смо навикли друге делове јединице, али се трудимо.

Миловановић се већ дуже бави и сликарством. Почео је скромно када је као средњошколац на мајчин наговор најпре нацртао па обојио пејзаж на платну. Постепено је учио из књига и угледајући се на друге сликаре, па је до сада насликао неколико десетина радова. Тренутно је због обавеза ретко пред штафелајем, али сликарство је за њега љубав од које не мисли да одустане. О томе сведоче два недавно довршена настела са мотивима Жиче и Студенице. И у ликовној уметности воли различите области и стилове.

– Ценим карикатуру. Ту углавном нема речи, а права прича је сасвим јасна. Људи какав је, на пример, Југослав Влаховић имају дар да својом сликом изговоре оно што мисле. Блиски су ми и сликари као што је Сава Стојков, кога сам упознао на ликовној колонији у Младеновцу. Ипак, издвојио бих једног мање познатог сликара из прошлости, Михајла Миловановића. Тај човек који се случајно зове као и мој отац, био је ратни сликар српске војске у Првом светском рату. Био је родом из Ужица, а урадио је иконостас за цркву и споменик ратницима из Првог светског рата у Младеновцу. Посебно сам везан за његов рад.

Слободан мисли да је важно да човек пронађе свој стил, да спозна шта му је својствено. Властити сликарски стил још није дефинисао, али приметио је да је на његовим сликама, а то су углавном актови и пејзажи, све испуњено животом. Предмети су ретки, а фигуре и предели блиски свом реалном изгледу.

Настоји да оно што ради увек има и неку поруку. Нема ниједну недовршену слику, бачен нацрт или исцепан цртеж. Тражи смисао у оном што је започео, све док не доврши дело. Планира да открије праву меру коју сликарство има у његовом животу, јер га још много тога интересује и много тога већ ради.

– Мотив за сликање тешко је наћи у војничкој средини ако одговарате својим задацима на прави начин. Треба устати рано, нема времена да се размишља о интересовањима те врсте. На ствари гледам прилично реално, верујем да сам оптимиста, свестан неминовности промена. Прихватам новине у професији и у уметности. Не мислим, на пример, да је данашња војска лошија него пре, већ је само другачија. Схватам да наше време није крај свега и да се све што је живо непрестано преображава. ■

Александар АНТИЋ
Снимио Званко ПЕРГЕ

ВЕЖБА "ЗИМА 2005"
НА ВОЈНОМЕДИЦИНСКОЈ
АКАДЕМИЈИ

ПРИПРЕМА ЗА МИРОВНЕ ОПЕРАЦИЈЕ

Центар за организацију и тактику Санитетске службе Војно-медицинске академије реализовао је, 8. децембра, у касарни на Бањици завршну вежбу слушалаца 88. класе Школе резервних официра Санитетске службе и 87. класе Школе резервних официра Ветеринарске службе.

Тема логоровања и завршне вежбе била је "Здравствена подршка одреда Војске СЦГ у мировној операцији – УН АВ – Aerial Bridge", а циљ реализација практичне наставе да слушаоци провере стечена и стекну нова знања, потврде вештине и искуства у тактичким јединицама. На челу руководећег тима био је пуковник др Јефта Козарски.

Приказан је рад команде одреда на здравственој подршци људства, збрињавање повређених у војној пољској болници, деловање у случају терористичких напада биолошким оружјем и

Слика Д. БАНЈА

санитетска прихватница, односно евакуација ваздушним путем.

Оцењујући вежбу начелник ВМА пуковник др Миодраг Јевтић је рекао да се ради о збрињавању повређених код масовних катастрофа, од којих је ратна ситуација сигурно једна од најтежих. "Задатак је, такође, примена савремене могућности информатике и провера како сателитски контакт између радних тачака на терену функционише. Ово што смо видели је заиста фасцинантно, али очекујемо да у наредном периоду то буде још више модернизовано".

Генерал-мајор Владимир Пејак, заступник начелника Сектора за материјалне ресурсе МО СЦГ, истакао је да је садржај вежбе актуелан и у складу са нашим унутрашњим и спољнополитичком опредељењем. Међутим, санитетска материјална средства прилично су застарела, нису компатибилна са средствима које имају земље из Партнерства за мир. "Оно што можемо да закључимо је да највећи квалитет који имамо јесте наш кадар, то су стручњаци санитетске службе, млади перспективни лекари, будући резервни официри, високо едуковани на пољу струке, информатике и познавању страних језика", оценио је генерал Пејак. ■

Нада МИЛОШЕВИЋ

ПРВА ТРАНСПЛАНТАЦИЈА
МАТИЧНИХ ЋЕЛИЈА

ТИМСКИМ РАДОМ ДО УСПЕХА

На Војномедицинској академији 15. новембра урађена је трансплантација матичних ћелија код болесника са мултиплом склерозом. Процедура овакве врсте први пут је урађена у нашој земљи, али и на простору бивше Југославије и земаља у окружењу.

Мултипла склероза је аутоимуна болест која погађа младе људе и с временом доводи до тешких неуролошких оштећења, инвалидности и преране смрти. Лек који може довести до излечења не постоји. Почети трансплантације код болесника датирају уназад десетак година и досадашњи резултати оваквог лечења су врло охрабрујући. Ова метода лечења подразумева мултидисциплинарни приступ и заједнички рад лекара различитих специјалности, неуролога, хематолога и трансфузиолога.

Чланови тима за трансплантацију матичних ћелија су доц. др Драгана Обрадовић (координатор студије) са Клинике за неуро-

рологију, проф. др Љиљана Тукић са Клинике за хематологију и проф. др Бела Балинт са Института за трансфузиологију ВМА.

Од 2004. године у току је велика европска студија која на стандардизован начин уводи трансплантацију матичних ћелија у терапију мултипле склерозе. Војномедицинска академија укључена је у ову студију као једини центар са ових простора.

На конференцији за новинаре сваки учесник тима у трансплантацији изложио је свој удео у заједничком раду, а начелник пуковник др Миодраг Јевтић истакао је да овај тимски успех лекара ВМА има велики значај за лечења болесника у нашој земљи али и ван њених граница. Пуковник Јевтић је истакао богату билатералну сарадњу са сродним институцијама у другим земљама и најавио да ће ускоро педесет лекара ВМА бити упућено на студијско усавршавање у иностранству. ■

Н. М.

ДА ЛИ ЋЕ И ПРИПАДНИЦИ ВОЈСКЕ ПОСТАТИ ВЛАСНИЦИ АКЦИЈА ЈАВНИХ ПРЕДУЗЕЋА?

КАКО ДО РАВНОПРАВНОГ ПОЛОЖАЈА

Могу ли припадници Војске да постану власници тенкова, авиона, хеликоптера, полигона, касарни... Могу ли, попут великог броја запослених у предузећима у којима су, до пре деценију, или две, владали раднички савети, да постану акционари својих водова, чета, баталјона, војних установа? На то шљиво питање одговор је недвосмислено јасан и озбиљан: не могу. Многобројни официри, подофицири и цивили запослени у Војсци Србије и Црне Горе тако су доведени у неравноправни положај. Управо они који су, свих ових деценија, увек веома несебично, на делу доказивали солидарност са другим грађанима, данас немају прилику да осете све чари нужне, иако често и веома болне, приватизације. С њима, у "небраном гроњу", остали су припадници полиције, просветари, здравствени радници, државни службеници. За све њих држава као да нема нимало разумевања.

Сетимо се, почетак процеса приватизације у нас, у другој половини деведесетих година, обећавао је равноправнији положај радника у јавном и друштвеном сектору. Упоредо с бесплатном поделом акција запосленима у друштвеним предузећима, и припадници Војске, додуше мали број њих, имали су могућност да, у зависности од дужине радног стажа, упишу одређени број акција у појединим, мање, или више, добростојећим и перспективним фирмама. Неки су, захваљујући правовременим и корисним информацијама, имали више среће и постали "сувласници" пивара, пекара, цементара... Неки су, нажалост, били "слабији играчи", па су им акције на берзи убрзо (про)пале...

ГРАЂАНИ ДРУГОГ РЕДА

Закон о приватизацији ускоро је промењен, а запослени у јавном сектору постали су грађани другог реда, без прилике да, уписивањем бесплатних акција, врате бар део новца који су годинама издвајали за модернизацију електропривреде, нафтне индустрије, социјално и здравствено осигурање, осавременавање здравства, телекомуникационог система... Покушаји двадесетак независних синдиката да у Скупштини Србије наметну усвајање пакета закона о приватизацији до сада нису успели. Жељене ефекте нису дале ни поновљене претње штрајковима уколико се њихови предлози закона не ставе на дневни ред скупштинског заседања. Влада Србије, очигледно, нема разумевања за захтеве којима би се постојећи Закон о приватизацији побољшао и

Захтеви независних синдиката да се у Скупштини Србије донесе пакет приватизационих закона, којим би се сви запослени довели у једнак положај, сведоче, не само о њиховој бризи за вредност акција којима ће располагати на крају, већ и о оправданом страху због досадашњег начина приватизације најмоћнијих предузећа у Србији

сви запослени, бар кад је реч о праву на бесплатне акције, довели у равноправнији положај.

Оснивањем приватизационог фонда, у који су се до сада слиле акције продатих фирми дуванске индустрије, цементара, крушевачке "Мериме", лесковачког "Здравља", "Белетрола"... створени су предуслови за доделу акција запосленима у јавним предузећима, припадницима Војске и Министарства унутрашњих послова, лекарима и другом медицинском особљу, приватницима, незапосленим, пензионерима и радницима у државној управи и култури, који нису у поседу акција неких од већ приватизованих предузећа. Укупан број грађана који полажу право на акције из тог фонда цени се на више од три и по милиона.

ОПРАВДАН СТРАХ

Отворена су питања колико ће те акције вредети на крају приватизације, када држава прода свој, већински део, када ће бити подељене и на који начин ће бити распоређене? Постоји наима, веома оправдан страх "претендата" да ће акције из Приватизационог регистра на крају приватизације, онда када држава прода својих 70 одсто власништва, бити обезвређене, јер нико неће хтети да их купи на берзи. Предложеним законима предвиђено је да највећу вредност Приватизационог фонда чине акције садашњих јавних предузећа НИС, ПТТ Телеком и ЕПС, чија се приватизација убрзано припрема. Примењени и на сва остала јавна предузећа у републици Србији (има их готово пет стотина на локалном нивоу) ови закони повећавају књиговодствену вредност акција Приватизационог регистра са постојећих 100 милиона евра, на готово четири милијарде евра. То значи да предложени пакет закона знатно побољшава материјалну ситуацију будућих власника тих акција, али и осигурава неупоредиво достојнију цену најмоћнијих и највреднијих српских предузећа, вишедеценијских "златних кока" за све оне који су својевремено успели да се у њима запосле. Није, наима, тајна да је и најслабије плаћени радник Електродистрибуције, ПТТ, или Нафтне индустрије, захваљујући монополском положају "своје фирме", деценијама имао неупоредиво веће плате од својих колега у другим јавним предузећима. Тако је и данас.

Управо тај монополски положај најмоћнијих државних предузећа и представља један од разлога због којих запослени у Војсци, полицији, здравству, државној управи... траже заштиту свог права на акције. Траже равноправан положај. ■

Душан ГЛИШИЋ

Закуп стана на неодређено време, откуп и поравњање дугова

СТАРА И НОВА РЕШЕЊА

Војни пензионери из Ниша, углавном припадници ЈНА који су избегли из бивших југословенских република захваћењих ратом, упутили су писмо редакцији магазина "Одбрана" са молбом да им се одговори на следећа питања: због чега им није омогућено склапање уговора о закупу стана на неодређено време, зашто је немогуће да склопе уговоре о откупу стана, због чега се приликом откупа не узима у обзир учешће путем стамбеног доприноса, односно зашто се не враћају новчана средства плаћена на име откупа станова у БиХ у ревалоризованом износу, и зашто се не поравнава дуг приликом откупа садашњих станова?

Војни пензионери у писму објашњавају да су им станове додељени почетком 2004. године на одређено време, на две године. Њима није логично да станове откупљују по повећаним откупним ценама, док су официри са простора СЦГ откупили своје станове по Савезном закону за откуп војних станова, при чему се рачуна и висина стамбеног доприноса, а сви су подједнако издвајали из бруто плата током читавог радног века. Добијање станова на одређено, а не на неодређено време, те повећане откупне цене образложени су им Уставном повељом и непостојањем Закона о имовини ВСЦГ. Тим пре они се питају како је могуће да се за нешто више од годину дана мењају и допуњају правилници о додели станова без постојања Закона о имовини ВСЦГ. Сви који су добили оваква решења без основа су материјално оштећени за више од 100% повећане откупне цене. Сматрају да је тиме оштећен и буџет Републике Србије, јер би већина њих почела да откупљује или би откупила додељени стан. Овако су двоструко "оштећени" и осећају се "превареним". Ситуација постаје апсурдна: доношењем нових правилника, закона или било каквих других правних аката, њихов статус уместо да се разреши, постаје све безнадежнији. Оваква измена довела их је до статуса "грађана другог реда", до ситуације да у егзистенцијалним правима нису третираны као официри који су службовали на територији садашње СЦГ. Да ли морају бити у том положају само зато што су без своје воље били принуђени да службују у јединицама и установама ЈНА на просторима других република?

Ево и одговора.

С обзиром на то што је тек након закупа на неодређено време могућ откуп, а да пензионери приликом откупа очекују поравнање дуга, проблем смо третирали као једно питање и одговор добили у Управи за инфраструктуру Сектора за материјалне ресурсе МО СЦГ и Дирекцији за грађевинско-урбанистички консалтинг – Београд.

Закуп станова од дана ступања на снагу Уставне повеље, обављао се склапањем уговора по основу решења Одељења стамбених послова (ОСП), на одређено време. Од 17. јуна 2005, после укидања забране склапања уговора на одређено време, створили су се услови да се склапају уговори на неодређено време, а самим тим и услови за склапање уговора за откуп станова. Овај процес се одвија тако што ОСП доставља Војнограђевинском центру уговор са странком, упућујући јој позив са назначеним временом и местом потписивања уговора.

Правник у Управи за инфраструктуру Сектора за материјалне ресурсе Споменка Трифуновић објашњава да Правилник о решавању стамбених питања у Министарству одбране, који је ступио на снагу 29. октобра 2005, а објављен је у *Службеном војном листу* број 38, пружа могућност и војним пензионерима да закључују уговоре о закупу станова на неодређено време. Потребно је да се захтевом обрате надлежном стамбеном органу, који тада поступа по службеној дужности. Откуп станова ће се, међутим, спроводити искључиво по републичким прописима – *Закону о становању у Републици Србији и Закону о етажној својини у Црној Гори*.

Откуп станова обустављен је даном ступања на снагу Уставне повеље, а поново је активиран 17. јуна 2005. Иако је укинута забрана настали су други проблеми који не дозвољавају да овај процес започне. Прво, досадашњи вршилац ових послова "Српска банка" (некадашњи "Војни сервис" или "Yu-gorani банка") треба да буде замењен другом банком. Друго, заинтересована лица која су поднела молбу за откуп пре 17. јуна 2005. подлежу валоризацији цене откупа стана, што није дефинисано прецизним роком за изједначавање њих и лица која су поднела захтев после тог датума. Војнограђевински центар предложио

је Дирекцији за имовинско правне послове да им достави став о предлогу да пресек стања буде 30. јун 2005. Уколико ова два проблема буду решена у скорије време, откуп може да почне.

Решењем савезног министра за одбрану од 22. октобра 1997. утврђено је да "лицима која траже повраћај средстава уплаћених за откуп стана, за стан који се налази ван територије данашње СРЈ, не вршити исплату пре усвојања Деобног биланса између СРЈ и отцепљених република бивше СФРЈ". Пуковник Гуца Мијудић, начелник Дирекције за грађевинско-урбанистички консалтинг Управе, каже да неће бити повраћаја новчаних средстава уплаћених за откуп стана који се налази ван територије СРЈ припадницима Војске који су поднели такве захтеве, све док се не усвоји Деобни биланс између СРЈ и отцепљених југословенских република. Како још није завршена деоба заједничке имовине некадашње СФРЈ, ни данас нису испуњени услови за накнаду тих финансијских средстава. ■

Нада МИЛОШЕВИЋ

ОКОМ КАМЕРЕ

КОРЕКЦИЈА ПЛАТНЕ ГРУПЕ

Завршио сам Војну академију, Смер поморство, 2004. године и упућен на обавезан приправнички стаж. Додељена ми је 21. положајна група. Испит за самостално обављање дужности положио сам у марту, али до данас нисам постављен ни на једну формацијску дужност и није ми коригована група, а место за које сам стажирао носи 15. положајну групу. Да ли имам право на корекцију платне групе од дана када сам положио испит?

Поморски потпоручник Н. Н.

Сматрам да полагањем стручног испита након окончања приправничког стажа нисте стекли право на тражену корекцију платне групе. Положајна група по којој примате положајну плату правилно Вам је одређена према одредби члана 5, став 1. Уредбе о платама и другим новчаним примањима професионалних војника и цивилних лица на служби у Војсци, а према одредби члана 5, став 2, тачка 1. исте Уредбе, она Вам припада од ступања у службу до постављења на дужност. Дакле, постављење на дужност и положајна плата одређена за формацијско место на које ћете бити постављени, од нарочито битног је зна-

Припрема
Радојка МАРИНКОВИЋ

ПРАВНИК ВАМ ОДГОВАРА

чаја за промену положајне групе по којој Вам се одређује положајна плата.

ПРЕКОВРЕМЕНИ РАД

Као командир ауто-јединице занима ме како да регулишем питање прековременог рада професионалних возача – цивилних лица и професионалних војника, односно када им следује прековремени рад и да ли им накнада за тај рад следује и када примају дневнице?

Д. Ј., заставник прве класе

Према одредби члана 30. Уредбе о платама и другим новчаним примањима професионалних војника и цивилних лица на служби у Војсци, професионалном војнику – возачу и цивилном лицу – возачу које остварује прековремени рад због природе послова које извршава или због других потреба службе у одређеним периодима, плата за тај рад може се увећати и у месечном паушалном износу, а највише до 20% основне плате, с тим да тај износ приближно одговара оствареном прековременом раду.

Возачу коме је на тај начин паушалом увећана плата не исплаћује се накнада за прековремени рад, а дневнице остварује онда и у оном проценту, за који испуњава услове прописане Правилником о накнади путних и других трошкова професионалних припадника Војске.

ОТПЛАТА КРЕДИТА

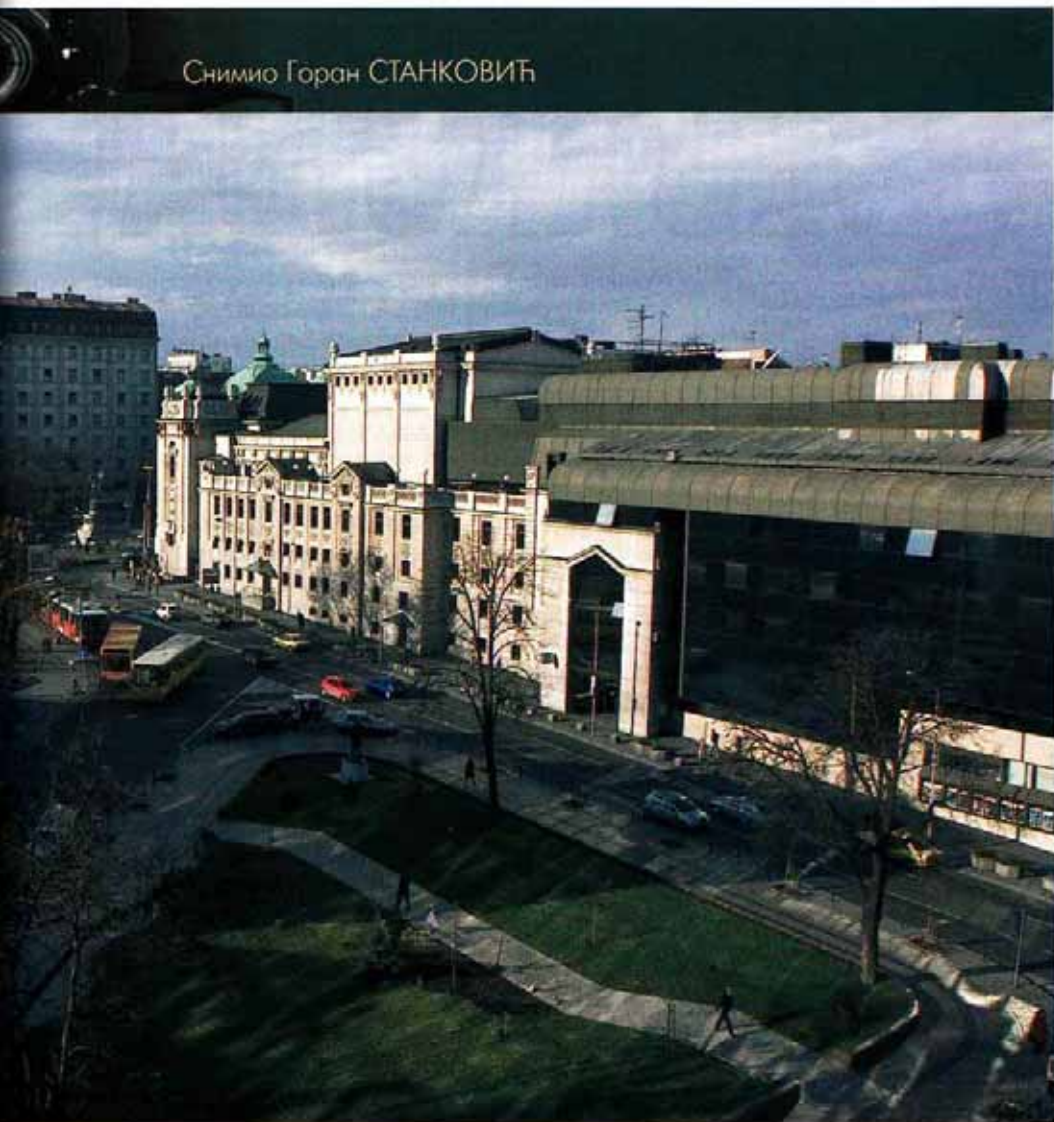
Пошто сам намеравао да подигнем неки од кредита које нуде разне пословне банке, приликом подношења захтева био сам обавезан да приложим потврду о запослењу, висини зараде и решење о административној забрани на текући рачун на који се исплаћује моја плата. Кредит се отплаћује директно на рачун у банци сваког месеца и све је у динарима. Мој проблем настао је онда када је требало потписати решење о административној забрани, јер су моји претпостављени одбили да то ураде. Интересује ме да ли је негде законски регулисана могућност да ми се ускрати то право или је све препуштено нечијој вољи.

Заставник Сениша Шланић, Београд

Према наводима Вашег писма, претпостављам да је решење о административној забрани један од облика гаранције који тражи банка код које подижете кредит. Сврха те гаранције је да у случају неисплаћивања прispеле рате кредита банка на једноставан начин може намирити са вашег текућег рачуна, јер код ње немате отворен текући рачун на који се сваки месец уплаћују новчана средства – Ваша плата. Стога то не представља "класичан" облик административне забране, када се решење о административној забрани доставља уплатиоцу плате (ПЦ) и већ приликом њеног обрачуна обуставља месечни износ одређен тим решењем, а средства уплаћују кориснику означеном у решењу о административној забрани.

Међутим, сматрам да ни у једној од наведених варијанти (класичне административне забране или решења о административној забрани као гаранције) код чињенице да сте лице са сталним месечним примањима (а требало би да јесте као професионални подофицир) не постоји законски разлог да Вам се не овери решење о административној забрани. ■

Снимио Горан СТАНКОВИЋ

НЕОПХОДНО РЕДЕФИНИСАЊЕ ЗАДАТАКА МЕЂУНАРОДНЕ МИСИЈЕ НА КОСМЕТУ

Оклевање Савета безбедности ОУН да што хитније наложи међународној мисији на Космету примену офанзивне противтерористичке стратегије подстиче албанске екстремисте да наставе са тероризмом као средством за разбијање територијалног интегритета балканских држава. Почетак преговора о коначном статусу Космета повољан је, односно прави тренутак за примену такве стратегије.

Крајем септембра 2005. године бивши безбедносни стручњак Оебса Томас Гембил, који је од 1999. до 2004. године у име ОУН на Космету био задужен за регион Гњилана, доставио је америчкој агенцији *Sajberkast wuz servis* извештај у коме оцењује да је Космет, и поред пет година надзора ОУН, остао регион безакоња у рукама "албанске мафије" и поприште непрекидног етничког чишћења Срба и других мањина на Космету. На том простору све је већа и инфилтрација исламских фанатика.

Веродостојност Гембилове оцене потврдили су сами албански екстремисти. Они су почетком октобра 2005. године активирали део својих терористичких група (*Црне сенке*), чији су припадници, обучени у црне униформе, пресретали возила и шиканирали људе који су путовали друмовима Космета. Истовремено су извели неколико терористичких напада. Паново је избила на видело суштина проблема у јужној српској покрајини – тероризам албанских екстремиста, који ужива свестрану подршку Одељења Ал каиде за Европу, дакле – транснационалних исламиста, с једне стране, и Мисије ОУН на Космету и привремених косметских институција, са друге стране. Дакле, није реч о мафији, већ о терористима који су се овога пута представили као *Армија за независно Косово*, не скривајући своје намере.

■ ТРАЖЕЊЕ СПАВАЧА

Видљива је и ангажованост Бин Ладенових (вођа исламистичке терористичке мреже Ал каида) и Заркавијевих (вођа огранка Ал каида у Ираку) оперативаца, финансијера и инструктора не само на Космету већ и на западном Балкану. Они настоје да максимално искористе указану прилику и регрутују чланове међу локалним Албанцима, ојачају активне ћелије терориста и успоставе "спавачке" ћелије које могу активирати у погодном тренутку да "своју душу дају Алаху и Великој Албанији", у складу са девизом исламиста да њихад мора тријумфовати.

Доказа о активностима исламистичких терориста на Космету је на претек. То је, рецимо, и саопштење број 1 *Армије за независно Косово* од 5. октобра 2005, у

коме се посланицима Скупштине Косова прети ликвидацијом, уколико до 15. октобра не прогласе "независност Косова", а "издајницима" из редова Албанаца је забрањено смрћу. Надаље, Мисија ОУН (Унмик и Кфор) квалификована је као модерни окупатор, коме је поручено да ослободи све "ратне затворенике" које је киднаповао од 2000. године; у супротном, после 15. октобра, "за сваког ратног затвореника" убиће десет полицајца Унмика.

Подсећамо да је исламистичка терористичка група Бригада Хавс ел Масри, 16. јула 2005. упутила ултиматум европским државама које имају војнике у Ираку да их повуку у року од месец дана, јер ће у противном бити изложени атентатима по угледу на лондонски. Односно „после тог рока неће бити других порука, већ ће се прећи на дело и биће мртвих у срцу Европе... Биће то крвав рат у служби Бога”.

У поменутом саопштењу *Армије за независно Косово*, албанско становништво у Србији (на Космету и подручју општина Прешево и Бујановац), у Црној Гори, Македонији и Грчкој, позива се на оружану побуну против матичне државе с циљем "уједињења албанских земаља у једну албанску државу". Дакле, заговара се разбијање територијалног интегритета балканских земаља.

■ НЕУВЕРЉИВ ОДГОВОР

Након истека ултиматума (15. октобар 2005) активне ћелије албанских терориста извеле су низ усклађених акција. Председник Скупштине Косова Нешад Даци изјавио је да косовски Албанци "ни живи ни мртви" не могу прихватити ништа друго, осим независности Космета, дакле, безобзирно је позвао своје сународнике на насиље. Припадници и симпатизери организације "Самоопредељење", које предводи Албин Курти, 19. октобра у центру Приштине напали су представнике Унмика. На путу Урашевац–Штрпце, 26. октобра, напали су ватреним оружјем возило Косовске полицијске службе, у коме су се налазила четири полицајца српске националности, а 29. октобра – полицијски пункт у селу Велики Трновац, општина Бујановац. Терористички састави *Црних сенки* појачали су противзакониту контролу путника на друмовима и "модерним окупаторима" (међународним снагама) успели да наметну типичан полицијски час, јер су их принудили да избегавају кретање друмовима Космета увече од осамнаест сати до ујутро у осам.

Наведене чињенице о усклађеном деловању албанских екстремиста на Космету највише су забринуле непосредне жртве албанских терориста – српске цивиле. Нажалост, не и оне који су надлежни да их заштите од албанских терориста – Унмик, Кфор и привремену косметску администрацију.

Док је портпарол Косовске полицијске службе за пећки регион Ави Морина (17. октобра) уверавао јавност да нема ничега што званично може потврдити да у неком делу Космета припадници *Армије за независно Косово* контролишу

грађане и возила на друмовима, командант мултиетничке бригаде Исток Џон Харел тврдио је потпуно супротно. Он је изјавио да појављивање наоружаних лица у маскарним униформама у појединим деловима Косова, посебно у Метохији, изазива и узнемирење Кфора, али "на све те појаве ми ћемо реаговати њиховим хапшењем и предавањем на даљу обраду полицији”.

Ни комесар полиције Унмика на Космету Кај Витруп није скривао намеру да минимизира деловање албанских терориста. Како дружчије оценити његову изјаву на конференцију за новинаре (19. октобра) у Приштини да су се на западу Космета појавиле

организоване и наоружане групе у црним униформама, али да безбедност није угрожена, јер те криминалне групе немају подршку народа. Било је такође неуверљиво његово упозорење да ће бити ухапшен свако ко покуша да се "понаша и делује као полиција", будући да није навео ко ће хапсити "илегалне полицајце" у периоду од осамнаест сати увече до осам ујутро.

Мисија ОУН на Космету оваквим понашањем охрабрује веровање албанских екстремиста да извођењем терористичких аката и претњама оружаном побуном могу принудити "модерног окупатора" да се повуче са Космета. Демонстранти Албина Куртија приликом напада на Унмик у Приштини носили су мајице на којима је било написано "Крај", позивајући тако на повлачење Мисије ОУН са Космета.

■ БЕЗБЕДНОСТ ГРАЂАНА

Обезбеђење личне и имовинске сигурности грађана Космета остаје кључни задатак цивилне и војне мисије ОУН. Међутим, неопходна је радикална промена у начину његовог извршавања. Садашњу дефанзивну стратегију, која недовољно одвраћа и охрабрује, треба заменити офанзивном противтерористичком стратегијом, која гарантује успешну идентификацију екстремиста и терориста, укључујући и њихове финансијере.

Суштина овакве противтерористичке стратегије је у усклађеном предузимању пре свега неоружаних, али и оружаних мера. Реч је о планском и динамичном провођењу политичких мера којима се санкционишу говор мржње, подстицање на насиље и величање тероризма. Затим, информативно-пропагандним мерама становништву Космета била би објашњена погубност успостављања "великоалбанског пројекта" који подразумева разбијање територијалног интегритета балканских држава.

Обавештајним мерама били би откривени екстремистичко-терористички састави и прововремено онемогућено њихово деловање. Истоветна ефикасност била би изражена у односу на финансирање албанског тероризма. Та група усклађених мера, чији је носилац Унмик, била би подржана војним мерама чији је носилац Кфор.

Евентуално оклевање Савета безбедности ОУН да што хитније наложи међународној мисији на Космету да отпочне са применом офанзивне противтерористичке стратегије за уништавање,

значило би директно подстицање албанских екстремиста да наставе са тероризмом као средством за разбијање територијалног интегритета балканских држава. Извориште оваквог модела противтерористичког реаговања је у свим резолуцијама Савета безбедности из ове области, усвојених после 2000. године. Треба имати у виду да команду над Кфором на Космету има НАТО, чије се земље чланице веома успешно, управо оваквим моделом, бране од исламистичких и других терориста. Зато је упутније да одмах отпочну са применом такве врсте одбране од тероризма на Космету, јер ће бити касно када устано-

ве да је нека терористичка ћелија извела напад на њиховом тлу, а имала је логистичку и кадровску помоћ са Космета.

Почетак преговора о коначном статусу Космета повољан је, односно прави тренутак да се примени таква противтерористичка стратегија. Не буде ли искоришћена ова прилика, мало је вероватно да ће се повећањем броја међународних војника и полицајца постићи било какав напредак у успостављању стабилног стања на Космету. У ствари, међународна мисија ће наставити да саучествује у дестабилизовању региона, што јој мандат, свакако, не дозвољава. ■

Др Милан МИЈАЛКОВСКИ

Британски амбасадор у НАТОу
сер Питер Рикетс

ОТВОРЕНА ВРАТА

Нато се мења великом брзином, 1999. године био је другачији него данас. Исто је и с вашом земљом. Сада је логично да подвучемо црту и окренемо се будућности – реченица је сер Питера Рикетса која је обојила његову недавну посету Београду.

Еисоког британског дипломату сер Питера Рикетса срели смо у посети Генералштабу ВСЦГ и Школи националне одбране. Између протоколарних обавеза налази времена да одговори на неколико питања.

О будућој сарадњи разговарали сте са вашим домаћиним у Београду, министром одбране. Како је прошао тај сусрет?

– Долозим из НАТОа са жељом да објасним колико много подршке тамо има за реформе које спроводите и за улазак у Партнерство за мир. Истовремено сам указао и на једну велику препреку на том путу. То је генерал Младић. Чим се то реши, можемо ићи даље.

Несумњиво је да имате увид и у реформе које се спроводе у систему одбране. Као претходна тачка везе за НАТО, Велика Британија је била укључена у многе активности у вези са њима. А данас?

– Импресионирани смо напретком који сте учинили. Многе земље су прошле сличан пут на коме су морале да трансформишу своје оружане снаге, и то туђе искуство треба да се искористи, што ви и чините. Иако је у овом тренутку Норвешка ваша контакт тачка за НАТО, Велика Британија је и даље расположена да вам пружи помоћ. Уосталом, моја земља је веома укључена у процес реформе.

– Будућност НАТОа на Балкану огледа се пре у политичкој него у војној улози. НАТО већ блиско сарађује са неколико земаља у вашем окружењу, као што су Хрватска и Македонија. Са Србијом и Црном Гором имамо програм сарадње. Можемо понудити и више када приступите Партнерству за мир. Можемо вам помоћи у изради стратешког прегледа одбране, у војном образовању, омогућити вам приступ великом броју војних вежби које организују друге земље НАТОа, итд.

да је СЦГ пуноправни члан Европе и стабилна, просперитетна земља. Питање да ли СЦГ жели да постане члан НАТОа јесте питање за њене грађане. Али ако изберете да се приближите НАТОу, наша су вам врата широм отворена. ■

С. ЂОКИЋ
Снимко Д. БАНДА

Реформа је неопходна за наше приближавање Партнерству за мир, потом НАТОу и ЕУ. Колико је данас СЦГ удаљена од тог циља?

– То зависи од вас. На путу вам је само једна препрека: пуна сарадња са судом у Хагу. Када се то реши, СЦГ може веома брзо постати члан ПЗМ. После мора да испуни и низ других задатака, да има владу која није подложна корупцији, да спроводи демократске изборе и тако даље. Колико ће СЦГ заиста брзо ући у интеграције зависи од њеног вођства, али и народа.

Претпоставимо да су сви услови испуњени, сем "пуне сарадње са Хагом", како то ви кажете. Да ли би и тада инсистирали на том услови?

– Да, би. То представља рашчишћавање са прошлосту. Србија и Црна Гора мора да се суочи са проблемима из прошлости. За вашу добру сарадњу са НАТОом то је неопходно. Такође и за улазак у ЕУ. Бити члан те две организације значи

ПОДРШКА РЕФОРМАМА

Начелник ГШ ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић примио је 1. децембра британског амбасадора у НАТОу сер Питера Рикетса са сарадницима. Током сусрета вођени су разговори о подршци Велике Британије настојањима СЦГ да приступи међународним интеграцијама. Разговорима је присуствовао и специјални изасланик СЦГ за НАТО Бранислав Милинковић.

Делегација је посетила и Школу националне одбране, где је начелник генерал-мајор Видосав Ковачевић представио домаћи

систем војног школовања. Гости су се потом сусрели са полазницима те највише војне образовне установе.

– Надам се да ћу ускоро видети допринос СЦГ мировним операцијама. Ви сте јака и професионална оружана снага и ваша вештина и снага били би од помоћи, на пример у Авганистану. То би послало значајну поруку о Србији и Црној Гори – рекао је између осталог амбасадор Рикетс полазницима Школе националне одбране. ■

ПРОБЛЕМИ СУ НАМ ИСТИ

Војна подршка цивилним властима у кризним ситуацијама је могућа и потребна, али она мора да буде у складу са уставом и државним смерницама, јер је уплитање војног фактора у цивилне послове увек било врло деликатно питање – каже за "Одбрану" шеф америчке делегације која је недавно учествовала на београдском семинару "Улога војске у безбедности државе"

Током три дана у Топчидеру је, крајем прошлог месеца, одржан семинар на коме се расправљало о "Улози војске у безбедности државе", а у организацији Министарства одбране СЦГ и Европске команде Сједињених Америчких Држава – Канцеларије за билатералне односе у Београду. Уз предаваче из Министарства одбране САД, са капетаном бојног брода Џином Хеплијем на челу, семинару су присуствовали и бројни припадници Министарства одбране и ВСЦГ.

По речима пуковника Славољуба Јанићијевића из МО, који је отворио скуп, семинар је "одраз потребе државне заједнице Србија и Црна Гора да се на нове безбедносне претње и изазове одговори адекватнијом организацијом, опремљеношћу и припремљеношћу субјеката система одбране". Тема семинара је, рекао је пуковник, "и у непосредној вези са настојањима Министарства одбране и Генералштаба ВСЦГ да сопствени систем одбране што више прилагоди системима исте намене у партнерским државама".

Слика Д. БАНДА

Капетан бојног брода Џин Хепли из Министарства одбране САД

■ АМЕРИЧКА ИСКУСТВА

– У својим излагањима на семинару гости из САД анализираће функционалне односе и обавезе органа и институција цивилне власти у елиминисању савремених безбедносних изазова, ризика и претњи. И пошто је овде реч о доминантној војној улози у безбедности државе, сасвим је логично што семинару присуствују и представници Савета министара СЦГ, влада и органа држава чланица. Циљ семинара је, дакле, да презентацијом и разговорима са америчким гостима заједно изнађемо могућа решења за ефикасно ангажовање и функционисање ВСЦГ у новим условима – рекао је пуковник Јанићијевић.

У свом кратком говору на почетку семинара капетан бојног брода Џин Хепли из САД напоменуо је да се већ обавестио о томе који су унутрашњи безбедносни изазови у СЦГ, да су они "изненађујуће слични проблемима у САД", те да се нада "да ће искуства његове земље помоћи МО СЦГ да нађе своју улогу у унутрашњој безбедности".

– Ти безбедносни проблеми код нас су, пре свега, ширење међународног тероризма и организованог криминала, све чешиће и бројне природне катастрофе, али и илегални преласци границе – рекао је капетан Хепли, и додао да се тим питањима све више баве, осим тамошњег МО, и бројне владине организације САД.

На наше питање у паузи (пошто је новинарима ускраћена могућност да прате даљи ток семинара) шта је мислио када је рекао да су безбедносни изазови у САД и СЦГ "изненађујуће слични", односно да ли сматра да наша бројчано све мања Вој-

ска, са прилично застарелим средствима наоружања и војне опреме, може уопште да одговори тим новим међународним опасностима и изазовима, те може ли његова земља конкретно помоћи нашим оружаним снагама, високи морнарички официр САД Џин Хепли рекао је за "Одбрану":

– Мој коментар о сличним безбедносним изазовима са којима се суочавају наше две земље односи се на идентичне опасности и на домаћем, и на међународном плану, поготову када је реч о тероризму, организованом криминалу... Уосталом, важан део ове конференције је и посвећен управо улози војске у помагању цивилним властима у превладавању таквих кризних ситуација. А што се другог дела питања тиче, оно је веома занимљиво. Ми овде не можемо да дамо одговор, јер је то, заправо, питање за вашу цивилну владу. Мислим да ће питање модернизације ваших оружаних снага бити предмет разговора у оквиру даљег процеса изградње наших односа. Али морам да поновим, о таквој врсти

и начину подршке вашим оружаним снагама одлучују више инстанце у Министарству одбране, Стејт департменту и, наравно, у Белој кући.

■ НАЦИОНАЛНА ГАРДА

Упитан како види садашњу сарадњу између наша два министарства одбране и не плаши ли се да и сама тема овог семинара ("Улога војске у безбедности државе") код наших бројних невладиних организација може изазвати негативне реакције и сумњу да је реч о милитаризацији друштва и уплитању војног фактора у ствари које су под демократском цивилном контролом, капетан Хепли је одговорио:

– Ово је мој први боравак у вашој земљи и као члан овог тима морам да кажем да су односи наших министарстава сада сјајни и да су са сваким даном све бољи. Војна подршка цивилним властима је могућа и потребна, али она мора да буде у складу са уставом и државним смерницама. То је увек и свуда било деликатно питање баланса... На овом семинару изнећемо искуства САД у војној подршци цивилним властима у случајевима природних катастрофа и током цивилних немира. У САД, на пример, за такве ситуације имамо спремну Националну гарду, али она заправо има одређене способности, које по својој природи немају наше федералне војне снаге. А што се тиче могућих негативних реакција ваших невладиних организација на ову тему, то увек представља опасност! Ипак, ако се све то ради на отворен и јаван начин и јавности пруже потпуне информације, може се много учинити како би се избегли такви проблеми са невладиним организацијама. ■

Душан МАРИНОВИЋ

**ПРВИ НАУЧНИ СКУП
О ОДБРАМБЕНИМ
ТЕХНОЛОГИЈАМА
ОТЕХ 2005.**

ШИРОК ЈЕ ПУТ САЗНАЊА

Сто шездесет шест
радова изложених
током два дана
симпозијума
сведочи о
живавости струке и
жељи да се
истраживањима и
новим знањима
победи неизвесност

Еа Првом научном скупу о одбрамбеним технологијама ОТЕХ 2005, који је 6. и 7. децембра одржан на Војној академији, учествовало је више од 260 истраживача из око 40 установа и предузећа.

Сто шездесет шест радова и два по позиву изложени су у оквиру четири програмске области, 14 секција и у четири сале, а само шест аутора је приложило своје текстове. Најтраженији производ био је CD са зборником радова који је напросто разграбљен већ у преподневним часовима првог радног дана.

Очито да је ОТЕХ пун погодак за све којима су војна наука, техника и технологија на души. Многи од тих аутора до сада нису имали где да изложе своје радове, јер тако свеобухватних скупова из области наоружања и војне опреме до сада није било. Постоји само ЈКЕМ, али то је струковна организација, стара 50 година, која окупља стручњаке одређеног профила, баш као што се SIMOPIS усредсредило на оперативна истраживања. А о наоружању и балистици, борбеним моторним возилима, војнокомуникационим, радиолокационим, информационом системима, стандардизацији, метрологији и новим технологијама, ретко где се нешто више чуло.

Ту празнину осетили су научни посленици Војне академије и за рекордно време, са изузетно скромним средствима, упустили се у неизвесност звану – организација симпозијума. Само људи у организационом и програмском одбору, а пре свих пуковници др Душан Регодић и др Љубиша Танчић, знају кроз које су муке прошли да се све утаначи и да не буде никаквих пропуста. Помогали су и студенти, посебно са смера службе информатике.

Покровитељства симпозијума прихватила се истоимена управа Министарства одбране – за одбрамбене технологије, а генерални спонзор био је Југоимпорт – СДПР. Скуп је отворио начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Јокић, а на првом часу пленарног заседања академик Миомир Вукобратовић одржао је предавање о хуманоидним роботима високих перформанси.

ВАТРОМЕТ ТЕМА

Вероватно је највише посла имао програмски одбор, јер је све пристигле радове требало груписати у четири области – наоружање, муниција, борбене платформе и заштита; електронски системи, командно-информациони системи и системи за управљање ватром; логистика, квалитет, стандардизација и метрологија, потом и четврта област нове технологије и материјали.

Радови су понудили многе идеје и знања битна и за теорију и праксу. Два предавања по позиву одржали су проф. др Спасоје Мучибабић – Технологија и стратегија сада и у будућности, и проф. др Момчило Милиновић – Општи ниво развоја одбрамбених технологија, утицај КИС-а и СУВ-а и дејство на савремене глобалне процесе. Пуковник доц. др Владо Радић, начелник Управе за одбрамбене технологије, излагао је о науци и техници у функцији одбране.

Највише радова било је из области наоружања и балистике, што се и очекивало за такав скуп. Можда је за посматраче право изненађење био број дама које се тим проблемима баве, а рад др Славице Ристић из ВТИ-а, која је дочарала оптичке методе визуелизације струјања у експерименталној аеродинамици, њене колеге су оцениле као најбољи. Муницијашки и балистичари анализирали су процесе трења и трошења водећег прстена пројектила при великим брзинама, мерили момент ваљања на моделу ракете са олучастим и правим крилима, испитивали утицај турбуленције на домет и правац код невођених ракетних пројектила, предлагали избор рентабилног циља за гађање вишесцевним ракетним системима, у аеротунелима тестирали наше и иностране подбране за избациво пилотско седиште, а на храбар корак одлучио се млади Александар Кари, представљајући моделирање критеријума борбене живавости вишесцевног лансера под дејством импулсне побуде експлозије. Истраживаче су занимале и противградне ракете, снајперско оружје, а предста-

вљене су и могућности аутоматског стрелишта у Панчеву за гађање стрелачким наоружањем на даљинама до 300 метара.

Освајање производње пиропатрона и ракетних мотора актуелна је прича, баш као и могућности поправке авиона Г-4 после великог пожара. Такође су под лупом истраживача били авиони *ласта* и *утва*, а одговорено је и на питање како модернизовати транспортни авион Ан-26 према ИЦАО стандардима. Изузетно занимљиво било је излагање о мерењу паразитних елек-

САЖЕТО У БРОЈКАМА

Остаће забележено да је Војнотехнички институт представљен са 50 радова, Војна академија са 48, а Технички опитни центар са 16. Институт ИМТЕЛ имао је седам, Ваздухопловни опитни центар пет, по четири рада било је са Електронског факултета из Ниша и Машинског факултета из Београда. "Прва петолетка – наменска" из Трстеника и Средња стручна војна школа – Смер техничка служба из Крушевца биле су заступљене са три рада, а Електротехнички факултет из Београда и Југоимпорт – СДПР представили су се са по два рада. Остали су имали по један.

ромагнетних зрачења на РС рачунарима и ризику који постоји од прислушкивања, пуковника Бранислава Лучића.

О два технолошка процеса – дијамантском глачању и сачмовању говорили су стручњаци Прве петолетке из Трстеника, а представљен је и развој технологије израде двослојних панцирних челика.

На том скупу могао се видети снимак облика фронта детонационог таласа у барутним пуњењима камером IMACO 790, сазнати како заштитити око од ласерског зрачења или како изгледа електромагнетна заштита војних електронских уређаја, а ефектна је била и софтверска симулација самовођене ракете земља–ваздух.

Можда је недостајало радова из логистичке подршке, стандардизације или о употреби логистичких ресурса у новим амбијенталним условима у којима се очекује да ће функционисати систем логистичке подршке, о посебно радова који се односе на нове генерације одбрамбених технологија. Није било ни много радова представника предузећа одбрамбене индустрије. Али, нека то буде изазов за оне који буду припремали следећи скуп.

ПРЕДАХ ОД ДВЕ ГОДИНЕ

Војна академија је штафетну палицу за наредни ОТЕН предала Војнотехничком институту, па би требало за две године да се код њих такав скуп одржи. Како се те године организује и сажам наоружања и војне опреме *Партнер*, може се очекивати да ће се та два догађаја временски ускладити и својим садржајима један другог обогатити.

Организатори ће морати да мало боље реше питање времена излагања аутора. Вероватно ће бити уведене и постер презентације. Али је веома важно да се сачува живост дискусија и аутентични истраживачки дух, те да се не изгуби веза између струке и науке – практична примена пројектованих решења. То је тас на ваги васколике науке, њена провера, коректура, смерница и смицао. То је младост и перспектива, јер они који су тек закорачили у свет науке критичнији су у избору тема, а у оценама радова колега убојитији. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимко Д. БАНДА

МЕЂУНАРОДНА ИЗЛОЖБА НА ОРУЖАЊА И ВОЈНЕ ОПРЕМЕ НА ТАЈЛАНДУ

Јужна и југоисточна Азија представљају данас једно од најзначајнијих и најфреквентнијих тржишта наоружања и војне опреме у свету. Тај регион, осим набавке средстава НВО водећих светских произвођача са Запада и Истока, одликује и све интензивнији развој самосталних одбрамбених индустрија.

ДАЛЕКИ ПРИМАМЉИВО

Присуством на међународној изложби НВО – *Defence 2005*, која је одржана у Бангкоку, Тајланд, од 2. до 5. новембра, Југоимпорт – СДПР затворио је круг учешћа на међународним сајмовима НВО у 2005. години, започет 1. фебруара са *Партнером 2005* у Београду. По броју учесника, типу реализације и организације, *Defence 2005* припада регионалним изложбама, слично оној која се одржава у Рио де Жанеиру у Бразилу, а на којој су наши представници учествовали 2003. и 2005. године.

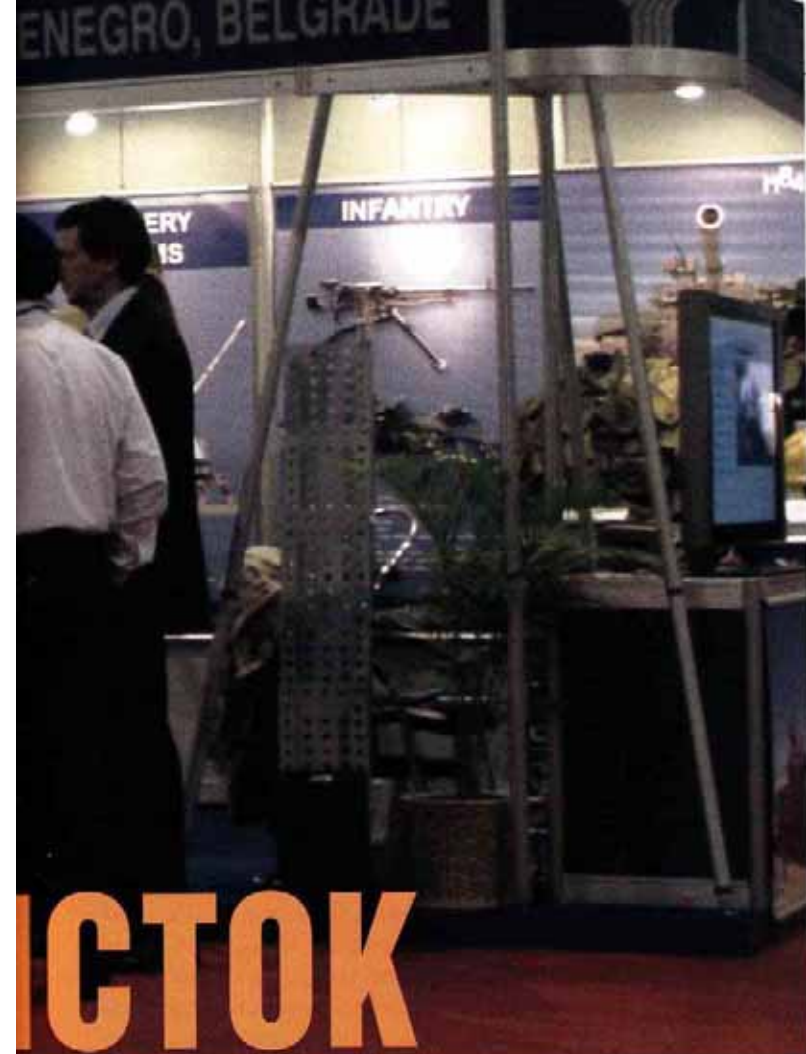
Тајландска смотра наоружања и војне опреме окупила је 85 произвођача из 25 земаља, а приказана су средства НВО за сва три вида оружаних снага. Изложба је организована у затвореном простору, у сајамској хали, површине око 12.000 квадратних метара и протекла је без функционалних демонстрација средстава НВО. Већина произвођача наступала је на сразмерно мањим сајамским штандовима у односу на веће светске изложбе.

Током изложбе одржана је и конференција "Савремене одбрамбене технологије у Азији", а на крају је министар одбране свим делегацијама уручио посебна признања.

■ ПРИНЦИП САМОДОВОЉНОСТИ

Изложбу је организовала тајландска компанија *СМР Media* (Тајланд), уз службено одобрење и сарадњу Министарства одбране Краљевине Тајланд. Основни циљеви били су повезивање потенцијалних партнера са корисницима из оружаних снага Тајланда, приказивање актуелних програма набавке, развоја и производње средстава НВО планираних за потребе попуне домаћих оружаних снага (како набавком, тако сопственом производњом и развојем), те остваривање боље комуникације и узајамног разумевања укупних односа између земаља региона у условима актуелних глобалних и регионалних војно-политичких промена, међудржавних спорова и безбедносних изазова. Истакнута је потреба за набавком и развојем средстава НВО високих перформанси, којима се брзо и ефикасно могу решавати задаци у области противтерористичких операција различитог типа и нивоа.

Регион јужне и југоисточне Азије представља данас једно од најзначајнијих и најфреквентнијих тржишта НВО у свету, што се може закључити и по бројним редовним изложбама НВО, које су успостављене, сагласно устаљеној међународној пракси, на

ИСТОК ТРЖИШТЕ

двогодишњем принципу и одржавају се у Индији (две изложбе општег карактера и једна специјализована ваздухопловна изложба), Пакистану, Тајланду, Тајвану, Сингапуру, Малезији, Индонезији, Филипинима, Републици Кореји и Кини. Осим набавке средстава НВО водећих светски произвођача, како из земаља Запада, Источне Европе, тако и из Русије, Кине и других произвођача, карактерише га и тенденција све интензивнијег развоја самосталних одбрамбених индустрија.

Може се констатовати да се, согласно глобалним трендовима, нагласак и овде поставља на сукобе ниског интензитета, антитерористичке, антипобуњеничке и антипиратске операције, борбу против пролиферације наркотика, пограничну безбедност, што условљава и потребу за набавком и развојем – производњом основних категорија средстава НВО потребних за ефикасно обављање таквих дејстава. Посебно треба истаћи проблеме који оптерећују безбедносну ситуацију у региону, а који се рефлектују и на знатно шире просторе, као што су поморска пиратерија и тероризам.

Многе земље региона, међу којима је свакако и земља домаћин, све више инсистирају на принципу самодовољности, односно, настоје да развију сопствену производну базу, уз обавезу страних испоручилаца да омогуће трансфер технологије, техничку помоћ у одржавању и обуку. Посебно је значајна намера да се усвоје поступци за одржавање, ремонт и развој сложених средстава НВО, у сарадњи са иностраним партнерима. Упрavo у овим областима постоје важни потенцијали одбрамбене индустрије СЦГ, односно Југоимпорта – СДПР, који наступа са позиције интегратора њеног промотивног наступа на тржишту НВО.

На сајамском простору Министарства одбране Тајланда развојне институције оружаних снага Тајланда приказали су тенденцију

развоја класичних али и високософистицираних борбених система, укључујући минобачач 120 mm и муницију 105 mm и 155 mm повећаног домета, те средства АБХО, и савремени развојни модел ласерски вођене бомбе са планирајућим површинама и др.

На изложби су, између осталих, учествовали: ROSOBORONO-EXPORT (Русија), италијанска асоцијација AIAD у сарадњи са MO Италије (укључујући Alenia Aeronautika, Galileo Avionica, Fincantieri), затим Pratt & Whitney и AM General (САД), DIL, Atlas Elektronik (Немачка), Bharat Electronics i Bramos (Индија), Bumar (Пољска), NORINCO i China Shipbuilding Corporation (Кина), Zbrojovka (Чешка Република), корејска асоцијација војне индустрије KDIA (укључујући KIA motors, DAEWOO Shipbuilding Industry i NEXEN Co.), EUROCOPTER (Француска, Немачка и Шпанија), GIAT i THALES (Француска), SAAB, GRIPEN Int. i BOFORS (Шведска), NAMMO (Норвешка), MKE (Турска), SME ORDNANCE (Малезија), Singapore Technologies Kinetics (Сингапур), Ukrspesexport (Украјина), Avon (Велика Британија) и RUAG (Швајцарска).

РАЗНОВРНА ПОНУДА ЈУГОИМПОРТА

Штанд Југоимпорт – СДПР био је постављен наспрам главног улаза уз штанд Министарства одбране Тајланда, што је уз атрактиван изглед и активну целодневну презентацију, додатно допринело великом броју посетилаца. Посетили су га бројни представници министарства одбране и оружаних снага земаља домаћина, других земаља региона, те бројни посетиоци из других региона.

Југоимпорт – СДПР је своју понуду представио у форми непрекидне мултимедијалне презентације на два плазма монитора и постерима који илуструју најважније области понуде, док је мултимедијална презентација појединих области понуде на видео-биму била намењена за важније посетиоце у затвореном делу штанда. Презентације и постери разврстани су по разним областима укупне понуде и обухватили су, пре свега, стрелачко наоружање, систем несмртоносно оружје и муниција, средства пешадијске ватрене подршке, личну балистичку заштиту и опрему пешадије, пешадијска ПО средства, средства АБХО, муницију за минобачаче, артиљеријску муницију, муницију за топове средњег калибра, артиљеријске системе, са нагласком на нови минобачач 120 mm и самоходним оруђем *НОРА-Б 52*. Представљени су и програми модификација, модернизација и конверзије борбених возила: модернизација тенкова Т-55, Т-72, конверзија тенка Т-55 у борбено инжењеријско возило муња, модернизација ОТ БТР-50, оклопљавање и наоружавање борбених и неборбених возила за подршку снагама безбедности и противтерористичким и противпобуњеничким операцијама, модернизација система ПВО, конверзија система вођених ракета ваздух-ваздух у земаља-ваздух, модернизација ПВО система, средства електронског ратовања, системи Ц4И за потребе ПВО и КОВ, те модернизација система вођених ПО ракета.

Тајланђани су могли да виде и наше ваздухопловно оружје високе прецизности, ласерски вођену бомбу и ТВ самонавођену ракету *ПРОМ-Б*, те беспилотну летелицу, али и производе настале сарадњом више предузећа у области ваздухопловне технике, хидрауличких компонената за аерокосмотехнику. Своје могућности у области истраживања, развоја, ремонта средства сва три вида и услуга представили су ВТИ, ТОЦ, ВОЦ, МОЦ, а приказана је и понуда у области формирања, обуке и опремања специјалних јединица за извођење противтерористичких и противпобуњеничких операција и др. Мултимедијалне презентације и постере пратили су експонати, који су посебно илустровали технолошке могућности у области развојних пројеката и производне кооперације.

На штанду нашег извозника били су присутни и представници неких фабрика војне индустрије. Из *Застава-оружје* сајам су пратили заменик генералног директора Зоран Вучковић и директор развоја Зоран Тодоровић, а изложбу је посетио и Милош Ненешић, генерални директор *Трајала* из Крушевца. ■

Александар ЛИЈАКОВИЋ

РУСКИ

СТРАТЕГИЈСКИ БОМБАРДЕРИ

НЕБЕСКИ В

У Русији се сматра да би стратегијска авијација требало да одигра важну улогу у сузбијању претњи за безбедност њихове територије, које првенствено очекују услед експанзије исламског фундаментализма. Она би, уз коришћење база на територији Русије, била задужена за наношење првих удара који би онемогућили организована дејства противника.

Руска стратегијска бомбардерска авијација бележи ову, 2005. годину, и протекле две, као године значајних јубилеја. Наиме, у Русији је 23. јула 1913. полетео "руски витез", први четворомоторни авион у свету, дело, у то време младог и веома перспективног конструктора, Игора Сикорског. На бази те летелице, 1914. направљен је први у свету тешки, четворомоторни бомбардер "Иља Муромец". Већ у децембру исте године била је формирана прва борбена јединица састављена од тих летелица, која је током фебруара месеца 1915. године извршила прве борбене задатке. Управо поменути догађаји бележе се као зачеци стварања руске стратегијске бомбардерске авијације или како је још називају "авијација даљњег дејства".

У протеклих деведесет година руска стратегијска авијација пролазила је, као и у другим земљама које поседују те бомбардере, кроз периоде када је била најзначајнији чинилац у сукобу зараћених страна до времена када је сматрана неефикасном и потпуно непотребном. На-

равно, и ruska strategijska avijacija tokom svog postojanja imala je suparnike, pochev od lovackih aviona, balistickih projektila i raketa zemlja-vazduh, do vojnih doktrina koje su negirale potrebu za postojanjem takve vrste avijacije.

■ РЕСПЕКТИВНА И МОЋНА СИЛА

Za rusku strategijsku avijaciju, i za ruske vazduhoplovne snage u celini, posebno je bila kritична poslednja dekada dvadesetog stoleća. Naime, to je bio period kada je postsovjetska Rusija bila suočena sa nesigurnom unutrašnjom političkom situacijom i nedostatkom finansijskih sredstava, što je stvaralo teškoće u održavanju operativnih sposobnosti vazduhoplovnih snaga. Ipak, izraženi ekonomski опоравак zemlje (zapocet poslednjih nekoliko godina) i organizacione promene u okviru RV, doveli su do konsolidacije stanja u ruskoj armiji, pa samim tim i u strategijskoj avijaciji. Doduše, ona se po svojoj brojnosti i snazi ne može porediti sa onom iz hladnoratovske ere, ali ona i danas predstavlja respektivnu i moćnu snagu.

ИТЕЗОВИ

Војни аналитичари највећих земљама света данас заступају становиште да се конфликти, какви су Заливски рат, агресија на СРЈ или рат у Авганистану, могу успешно решити селективним ударима из ваздуха по виталним противниковим циљевима уз коришћење оружја високе прецизности. Листа циљева у таквим акцијама из ваздуха обухвата елиминацију средстава противникове противваздушне одбране, онеспособљавање аеродрома, уништавање борбених авиона, војних командних и комуникацијских центара, индустријских центара и фабрика оружја, саобраћајница, нафтних постројења, резервоара за гориво, електричних централа и система за пренос електричне енергије. Међутим, трошкови борбених дејстава авијације су и даље високи, па је разумљиво настојање војних кругова да се цена уништења циља знатно смањи. Због тога се данас интензивно ради на развоју и производњи све савршенијих и новијих генерација вођеног

конвенционалног оружја. Нова оружја требало би да буду прецизнија, мања по димензијама, већег или једнаког разорног дејства и да се могу употребљавати са већих удаљености у поређењу с оружјима која су данас широко заступљена.

У складу са таквим трендом стратегијски бомбардери пролазе кроз процесе конвертовања и уградње нове опреме, који ће им обезбедити употребу таквог оружја. На тај начин добијају двоструку улогу – способност извршавања нуклеарних и конвенционалних напада. У складу са тим, они имају велику предност у односу на друге бобене летелице с обзиром на велику носивост и радијус дејства. То је основни разлог због којег ће силе, упркос високим трошковима оперативне употребе и појаве борбених беспилотних летелица (УЦАВ), задржати стратегијске бомбардере у наоружању још најмање две до три деценије.

Русија такође планира да у наредним декадама задржи у употреби такве авионе. Стратејска бомбардерска авијација у Русији данас се налази у 37. ваздухопловној армији. У наоружању су бомбардери Ту-160, Ту-95МС и Ту-22М3.

■ НИКО КАО БЛЕКЏЕК

Бомбардери Ту-160 (блекјек) највећи су и најтежи икад направљени борбени авиони. Предвиђено је да до циљева допру летом на великој висини суперсоничном брзином, ослањајући се на своје перформансе или подзвучном брзином на малој висини, при чему доминантну улогу има софистицирана опрема за електронско ометање. Захваљујући том систему и добрим летним и борбеним карактеристикама, без обзира на то што не поседује елементе "стелт" технологије, Ту-160 има добре изгледе да успешно изврши све постављене стратегијске задатке.

Тај стратегијски бомбардер сврстава се у ред најбоље наоружаних стратегијских носача ракета. У два контејнера, дужине 10 m, у унутрашњости авиона може бити смештено 12 подзвучних пројектила Х-55СМ (АС-15Б) са нуклеарном бојном главом снаге 2.000 килотона, или 24 ракете Х-15 домета 150 km са нуклеарном бојном главом снаге 350 kt, или 24 ракете ваздух-земља РКВ-500Б. Уместо пројектила Х-55 може бити смештено и дванаест суперсоничних крстарећих пројектила БЛ-10 (АС-19). Авион може да носи и слободнопадајуће авио-бомбе, али и касетне авио-бомбе КАБ до масе 16.300 kg.

УСПЕШНЕ МИСИЈЕ

Руска стратегијска авијација остала је у протеклој деценији оперативна и борбено спремна. Таква констатација може се извести и из вежбе која је одржана фебруара 2004. године. Том приликом су посаде бомбардера Ту-160 и Ту-95МС обавиле више од 20 мисија са укупно 130-140 сати налета. Два бомбардера Ту-95МС извела су борбени лет и „напад“ крстарећим пројектиlima Х-55 на циљеве у северном делу Русије, у трајању од преко девет сати при врло лошим временским условима.

Највећи број од постојећих авиона Ту-160 је стар само 10-15 година, што указује на то да могу остати у употреби најмање до 2015. године. Стога се очекује да ће они први проћи програме даље модернизације. Модернизација летелица биће фокусирано на уградњу нове авионике која ће омогућити употребу најновијих врста конвенционалних крстарећих пројектила средњег и великог домета Х-55СЕ. У Русији је јавно објављено да се жели оформити јединица коју ће сачињавати флота од петнаест бомбардера Ту-160. С обзиром на то што је 2003. у удесу изгубљена једна летелица тог типа, Руси су склопили договор са произвођачем, фабриком у Казању, о комплетирању конзервиране летелице Ту-160, што ће

У наоружању руске авијације налази се петнаест бомбардера Ту-160

ЈАК против МиГ-а

омогућити да се број летелица врати на старо стање од 15 бомбардера.

Према процени аналитичара на Западу, у саставу руског стратегијског ваздухопловства требало би да у наредних петнаестак година остане око шездесет бомбардера Ту-95МС-6 и Ту-95МС-16. Они ће бити коришћени искључиво као платформе за ношење крстарећих пројектила. Тренутно је бомбардер Ту-95МС-6 способан да носи шест крстарећих пројектила Х-55СМ домета 3.000 km. Нешто побољшана варијанта

Пројекат будућег авиона Т 605

те летелице, под ознаком, Ту-95МС-16 може понети 16 пројектила тог типа. Међутим, међународним споразумом о смањењу стратегијског наоружања договорено је да се лимитира број нуклеарних глава који може да понесе један бомбардер, што је значило да су се морале уклонити све подвесне тачке под крилима летелице Ту-95МС-16. Такође, планира се и да летелице Ту-95МС прођу програме модернизације, ради њиховог даљег прилагођавања захтевима „постхладног“ рата. Предвиђа се да ће након модернизације бомбардери Ту-95МС бити оспособљени за ношење осам подзвучних крстарећих пројектила изузетно Х-101 или 14 крстарећих пројектила Х-65, али и за ношење нових, нуклеарних крстарећих пројектила Х-55СЕ, домета од 2.500 до 2.800 km.

■ ПРЕДСТОЈЕЋЕ МОДЕРНИЗАЦИЈЕ

Најбројније летелице које се тренутно налазе у саставу руске стратегијске авијације су бомбардери Ту-22М3 који имају виталну улогу у одбрамбеном систему Русије. Убојна средства бомбардера Ту-22М3 смештају се у унутрашњи контејнер с обртним лансирним уређајем и на две подтрупне и две поткрилне тачке. Наоружање бомбардера обухвата три ракете ваздух-земља Х-22 са нуклеарном главом, или пет пројектила ваздух-земља Х-15 домета 150 km са нуклеарном бојном главом 350 kt, или 6-10 ракета ваздух-земља РКВ-500Б/КСР-5 са нуклеарном бојном главом. Такође, бомбардер Ту-22М3 може да носи и различите врсте конвенционалног наоружања.

Током протеклих петнаестак година било је више програма модернизације бомбардера Ту-22М3. Прототип модернизованог бомбардера Ту-22М3 (са ознаком Ту-22М4) завршен је 1990. године, а 1997. године одобрен је и пројект Ту-22М5 (Ту-245), али због недостатка новца серијска производња није остварена. Но, сигурно је да се модернизација бомбардера Ту-22М3 мора реализовати како би се обезбедило ефикасније продирање у дубину противникове територије великом брзином на малој висини.

Из тих разлога модификација авиона биће фокусирана на уградњи новог радара са функцијама „избегавање препрека“ или „праћења терена“ и новим системима који ће омогућити употребу савременог наоружања ваздух-земља. Према изворима са Запада, претпоставља се да Руси располажу са 100 до 120 летелица тог типа.

У протекле две деценије у јавности су проношене вести да се у Русији ради на реализацији пројекта новог надзвучног стратегијског бомбардера. Према тим информацијама, фирма „Сухој“ била је ангажована на развоју „стелт“ бомбардера Т-60С, који је требало да замене авионе Ту-22М3 и Ту-160. Бомбардери Т-60С били су предвиђени за пробијање противничке одбране великом брзином и на великој висини (15 до 18 km), а њихово основно оружје требало је да буду крстарећи пројектили Х-101. Но, због недостатка финансијских средстава рад на реализацији овог пројекта текао је веома споро, али према вестима које су долазиле из Русије на почетку ове декаде, наводно, пројект Т-60С био је још „жив“.

У Русији се сматра да би у сузбијању претњи везаних за безбедност њихове територије, а које првенствено очекују услед експанзије исламског фундаментализма, стратегијска авијација требало да одигра важну улогу. Наиме, стратегијска авијација би уз коришћење база на територији Русије била задужена за наношење првих удара који би онемогућили организовања дејства противника. У случају ширег, светског сукоба Русија ће се и даље ослањати на своје нуклеарно наоружање. Управо из тих разлога модернизација руске стратегијске авијације спада у један од приоритета руског РВ-а. Према изјави првог човека руског РВ-а, на изложби МАКС 2003, на тај начин руска стратегијска авијација ће се одржати оперативном и у наредних 15 до 20 година. Након тог периода у плану је њихова замена новим, „стелт“ стратегијским бомбардерима, који би били супсоничне платформе, много мањих димензија у поређењу са Ту-160 и Ту-95МС.

Западни медији у последње две године све више спомињу други пројект новог бомбардера великог домета (Future Long-Range aviation Aircraft). Први лет прототипа тог новог бомбардера могао би уследити у другој декади 21. века.

Предвиђени модификацијама бомбардера, развојем и способношћу употребе нових врста прецизно вођеног ваздухопловног оружја, руска стратегијска авијација ће у краткорочном периоду, од једне до две деценије, у још већој мери повећати своју борбену спремност. ■

Душан МАОДУШ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ
Програм PRISMA

Зато што је
будућност
важна!

Дирекција
за преквалификацију
Београд
Кнеза Милоша 33
011/ 3203-252
www.mod.gov.yu/prisma

Београд
Централни Дом ВСЦГ
Браће Југовић 19
011/ 3201-850

Ниш
Клуб ВСЦГ
Синђелићев трг бб
018/ 522-892

Нови Сад
Футошка 26
021/ 528-440

Подгорица
Клуб ВСЦГ
V Пролетерске
бригаде 4
081/ 244-770

Program PRISMA
Centar za obuku Beograd

Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu

Јове Илића 154, 11040 Београд
011/ 3950-891; www.prisma.fon.bg.ac.yu
e-mail: prisma@fon.bg.ac.yu

Центар за обуку Ниш
Програм ПРИСМА
Машински Факултет Ниш

Александра Медведева 14, 18000 Ниш
018/ 500-661; www.prisma.masfak.ni.ac.yu
e-mail: prisma@masfak.ni.ac.yu

РУСКА ИГРА У ЗАПАДНОМ ПАКОВ

БОРБА МАЧКЕ И МИША

Као што и доликује врхунској игри, графика је на високом нивоу. Звук и ефекти употпуњавају доживљај. Иако се може помислити да игра због тога захтева јачу компјутерску конфигурацију, сасвим добро ради и на просечној.

Ова игра која се појавила ових дана не доноси ништа спектакуларно у свету компјутерских игара, али нуди одличан коктел већ виђених идеја, упакованих у врхунску графику. Познати издавач Codemasters одрадио је одличан посао пустивши у продају игру непознатог тима Best Way. Као што се из назива види, у тој борби обичан војник је стављен у први план. Осим детаљне графике коју уочавате одмах при покретању, приметитећете да постоји опција за тренинг, те препоручујемо да се њоме позабавите пре но што се упустите у кампању. У почетку, док се не навикнете, биће вам мало необично да координирано управљате са више војника одједном.

Скоро у свакој прилици, односно сценарију, сваки од војника којим располажете биће од врхунске важности за успешно завршавање задатка. На срећу, вашим војницима можете наредити да легну или клекну иза неког заклона и да ни у ком случају не отварају ватру на непријатеља док им ви то не одобрите.

Игра је за једног играча и на почетку можете бирати једну од четири главне кампање (од којих свака има по пет сценарија). Сваку играте са другом нацијом. На почетку сваке кампање и сваког сценарија имате прилику да погледате краћи филм из кога се обавештавате о ситуацији. Најпре можете да изаберете ниво тежине, а добијате и детаљно упутство што се од вас очекује.

Енглеска кампања стартује са једним командосом коме је задатак да за 15 минута онеспособи рефлекторе око светионика. Будући да је "ваш" командос наоружан само пиштољем који има шест метака, већину непријатељских војника мораћете да уклоните ножем, прикрадајући им се са леђа. Мораћете много да се прикратите и планирате како бисте обавили свој задатак, јер уколико вас било ко од стражара примети, подићи ће узбуну и, практично, више нећете имати никакве шансе.

SOLDIERS

HEROES OF WORLD WAR II

МИНИМАЛНА ПОТРЕБНА КОНФИГУРАЦИЈА

Windows 98SE/ME/2000/XP

DirectX 9.0b

Processor Intel Pentium III ili AMD Athlon na 1GHz

Меморија 256 MB RAM

Графичка карта са 32 MB

1,5 GB простора на хард-диску

Америчка кампања има сасвим другачији почетак. Код њих је у првом сценарију потребно да окупите неколико преживелих падобранаца. Немачки војници су свуда по мапи и одмах имате прилику да осетите ватрену моћ њиховог оклопног транспортера, који је, да проблем буде већи, пун војника. Овде је најлакше да једног од ваших војника истурите као мамац за којим ће трагати војници из транспортера. Наравно, ваш преостали војник требало би да покуша да уклони преосталог немачког војника који је за митраљезом претећег транспортера.

Немачка кампања почиње са три тигра и Михаелом Витманом у главној улози. Немачки тенковски ас овде има мало другачију улогу и, уместо да сопственим тенком "почистите" мапу, од вас се очекује да за само два минута склоните поменуте тигрове, јер ће их, у противном, савезничка авијација уништити. Када склоните тенкове Витманова четири војника из тенка имају задатак да елиминишу радио-станицу смештену у оклопном транспортеру. Наравно, то треба урадити "пешке", јер ако неко примети ваш тенк, одмах ће позвати авијацију која ће вам показати праву слабост ваших оклопњака. Американци имају неколико пута више војника него ви и, будући да нико од ваших не сме да погине, све веома подсећа на игру мачке и миша.

Руска кампања је још тежа. Наспрам сопственог тенка и оклопног аутомобила имате неколико тенкова, противтенковских топова и гомилу непријатељски расположених војника.

Да бисте одиграли све кампање и додатне сценарије требаће вам неколико дана интензивног играња. Све борбе из свих кампања можете играти и у опцији Multiplayer, у којој игра постаје још занимљивија. Осим четири кампање имате и седам бонус сценарија. Аутори игре предвидели су и могућност за додатне кампање и сценарије. Верујем да на то нећемо дуго чекати. Осим разноврсности, у игри наилазите и на већи број возила која су врло детаљно урађена. Са мртвих војника можете покупити опрему или оружје, које се, обично, налази у близини леша. У свако возило, ако је празно, можете убацити и своје војнике. Ако у возилу има довољно горива и муниције и ако имате потребан број војника да га опслуже, такву могућност претворите у вашу корист. Наравно, ако вам понестане муниције или горива можете их пренети из другог возила.

Као што и доликује када је реч о врхунској игри, графика је на високом нивоу. Пошто је реч о ратној тематици у игри, посебна пажња посвећена је експлозијама и детаљима који је прате. Симулација прашине коју подижу зрна која падају око вас стварају фантастичну атмосферу. Звук и ефекти потпуно прате графику и употпуњавају доживљај. Иако би свако могао да помисли да игра због графике захтева јачу конфигурацију, није тако. Игра је професионално урађена и оптимизирана, па сасвим добро ради и на просечним конфигурацијама. Скоро да јој је немогуће наћи неку замерку. Можда су аутори могли мало боље да осмисле зумирање у игри, јер са постојећим, веома детаљна и врхунска графика и ефекти делују скромније него што јесу. Тешко је пронаћи још неку замерку и грешку, али за то су се побринули и аутори са повећаним фајлом који поправља све откривене грешке.

Детаље у вези са игром можете потражити на званичном сајту дистрибутера: <http://www.codemasters.com/soldiers>.

И. ВАСИЉЕВИЋ

МИРОСЛАВЉЕВО ЈЕВАНЂЕЉЕ

ОДА СРПСКОЈ ЋИРИЛИЦИ

У јуну ове године *Мирослављево јеванђеље* уписано је у листу Памћење света (Memory of the World), о чему је Народни музеј у Београду добио сертификат Унеска. Упис у ову листу потврда је изузетног значаја и вредности *Мирослављевог јеванђеља*, а уједно и обавеза његовог очувања за добробит човечанства.

Примањем хришћанства и успостављањем првих облика државног организовања, још у деветом веку стварају се услови за појаву црквене уметности и књижевности код многих јужнословенских народа, па и код Срба. У том истом периоду креће велики и значајни поход солунске браће Ћирила и Методија, који словенски језик уводе у литургијску употребу. Самим тим се и црквена уметност, до тада стварана, и литургијском праксом спровођена само на грчком језику, приближава ширим масама људи.

Фреско сликарство се из јужних и медитеранских делова Србије током средњег века, посредством византијских мајстора, преноси и на централне и северне делове државе. Тако ће живопис Сопоћана с временом постати непревазиђено дело средњовековне уметности. Посебан значај представљају архитектонски захвати при подизању цркава тог времена, за које су ктитори плаћали најбоље мајсторе и уметнике.

Црквена књижевност, која се у први мах огледала само у преписивачкој активности, добија и своје специфичне облике у уметничком украшавању тих преписа, врхунским минијатурама. Касније настала дела посебно добијају на значају зато што осим вредности уметничког стила и облика, поседују и живу документарну вредност.

Тако ће *Слово љубве* деспота Стефана Лазаревића из 15. века постати дело које ће остати непревазиђено вековима, а *Житије светог Симеона Стефана* Првовенчаног, прворазредни историјски извор свог времена, исписано руком владара.

И музичка уметност се црквеним појањем успоставила као значајна грана уметности, а нека

достигнућа средњег века у овој области нису се мењала ни до данас и још увек су значајни уметнички путокази.

Најстарија рукописна књига и највреднији сачувани српски ћирилични рукопис – "споменик старосрпске писмености", *Мирослављево јеванђеље*, открива мало познату историју наше писане речи и културе. *Јеванђеље* је настало у дубинама средњег века, по свој прилици између 1180. и 1191. године. Написала су га двојица ђака на "лепом белом" пергаменту за потребе захумског кнеза Мирослава, брата Стевана Немање, о чему говори запис на последњем листу књиге. Из истог записа се сазнаје и име дијака Глигорија који је вероватно сликар минијатура. Претпоставља се да је *Јеванђеље* било намењено епископској цркви св. Петра и Павла у Бијелом Пољу на Лиму, задужбини кнеза Мирослава. Мирослав, брат великог жупана Стефана Немање, владао је Хумом, чија је област углавном обухватала територију данашње Херцеговине.

Мирослављево јеванђеље објашњава порекло "ћирилицке писмености" ослоњене на "пагољску традицију". Књига одише узбудљивом "лепотом уметности", мајсторски изведеним калиграфским словима, илустрована је смелим, раскошним и зналачким минијатурама, вињетама и иницијалима. По свом саставу је јеванђелистар, богослужбена књига у којој су текстови распоређени према читању у току црквене године.

Текст је писан пером у две колумне црном бојом, а већина наслова црвеном. Књига садржи 296 минијатура цртаних пером, а затим бојених четкицом црвеном, зеленом, жутом и белом бојом и украшених златом. Све заставице, осим прве на којој су приказани јеванђелисти Јован, Марко и Лука под аркадама, једноставног су изгледа и цртане су пером. Иницијали

ДОК СЕ НЕ УГАСИ И ПОСЛЕДЊА ЛАМПА

Јеванђеља су веома разноврсни, почевши од оних са геометријским преплетом, преко комбинација геометријских и биљних преплета, до оних који садрже елементе биљака, стварних и фантастичних животиња. Неки иницијали садрже људску фигуру, а неки и читаве композиције.

Најпознатије минијатуре, уз поменути заставицу са јеванђелистима, су иницијал "В" – Александар Велики и иницијал "П" са две птице, који је употребљен за лого Народног музеја.

Уметнички и иконографски сликарство *Мирослављевог јеванђеља* комбинује романички стил и византијску традицију, због чега се могућим извором утицаја сматрају преписивачке радионице централне Италије. Кожни повез *Јеванђеља* није првобитан, већ највероватније потиче из XIV века. Изгледа да је преузет са неког другог рукописа, што потврђују његова величина, техничке и стилске одлике. Украшен је монограмима на основу којих се и претпоставља да потиче из неког од светогорских манастира.

Први познати податак о месту чувања *Мирослављевог јеванђеља* – у манастиру Хиландару – потиче из 1845–46. године, када је руски владика и научник Порфирије Успенски, очаран лепотом књиге, исекао један лист из *Јеванђеља* и однео га у Петроград, где се и данас чува у Публичној библиотеци. Приликом посете Хиландару у марту 1896. године, краљ Александар Обреновић је од манастирског братства добио на поклон *Мирослављево јеванђеље*, а уз њега и Оснивачку повељу Хиландара. Рукопис је тада донет у Београд. Следеће године, у Бечу, израђено је његово фототипско издање.

За време Првог светског рата *Мирослављево јеванђеље* је након преласка преко Албаније 1916. доспело на Крф где је чувано у Главној државној благајни до 1918. Након Првог светског рата смештено је у трезор Главне државне банке у Београду, одакле је 14. јуна 1935. пренето у Музеј кнеза Павла (данас део Народног музеја у Београду).

Током Другог светског рата *Јеванђеље* је од 1941–1943. године чувано у манастиру Рачи, а затим у Народној банци у Београду. Народном музеју (тада Уметнички музеј) предато је на

чување 19. јуна 1945, где се и данас налази.

У јуну ове године *Мирослављево јеванђеље* уписано је у листу Памћење света (Memory of the World), о чему је Народни музеј у Београду добио сертификат Унеска. Упис у ову листу потврда је изузетног значаја и вредности *Мирослављевог јеванђеља*, а уједно и

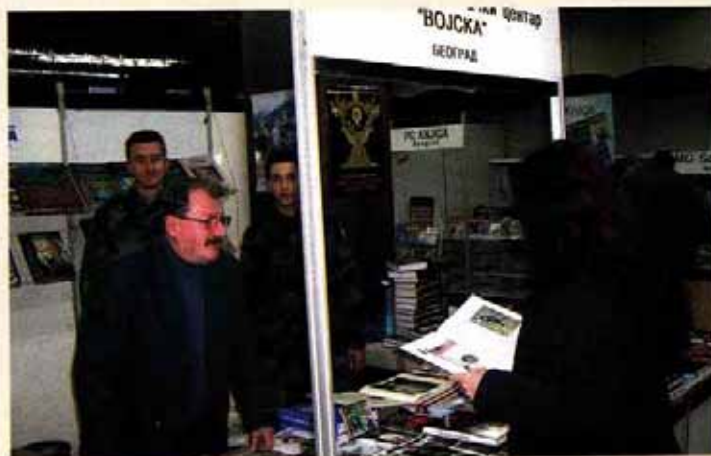

обавеза његовог очувања за добробит човечанства.

Академик Павле Ивић о српском језику и о реформи којом смо стекли азбуку коју и данас имамо каже: "Језик је основно оруђе културе сваког народа. У њему се одражава појмовни свет којим је овладало неко друштво, али он уједно утиче на могућности даљег развоја културе, олакшавајући комуникацију у неким правцима и отежавајући је у другим релацијама, чиме се развој у знатној мери усмерава." Патријарх српски господин Павле је недавно рекао: "Примањем хришћанства наш народ је добио писменост, могућност да се изрази у књижевности, градитељству, сликарству и уметности уопште".

Брига о души долазила је просвећеношћу и постојала с временом суштина наше културе и духовности. Још је Гогољ рекао да је највећа битка која се води на простору човечанства – битка за душу човека. Јасни трагови о нашој духовности путују за нама до данашњих дана. Сачувати их у времену које долази – питање је очувања идентитета и самосвојности. ■

Д. МАРКОВИЋ

У Нишу је од 29. новембра до 6. децембра одржан 42. сајам књига и графике на коме је учествовало више од 70 издавачких кућа.

Сајам је отворен беседом Радована Белог Марковића који је нагласио "да ће читања, без обзира да је зло за књигу настало време, бити све док се, на овом свету, не угаси и последња лампа".

Посетиоци сајма су, како то обично бива, бирали књигу само за себе а жири је доделио награде најбољим издавачима међу којима су *Народна књига*, *Рад*, *Завод за уџбенике и наставна средства*, *Креативни центар* и *Образ светачки* из Београда, те *Просвета* и *НКЦ* из Ниша, док је повеља за иновације и пласман књиге додељена Југославу Костићу.

На нишком сајму књига запажен наступ имали су и војни издавачи. По мишљењу начелника одсека за комерцијално-финансијске послове НИЦ "Војска" Миролуба Николашева, Ниш је због великог интересовања житеља тог града заслужио адекватнији и бољи сајамски простор од робне куће у којој је сајам одржан. На сајму су биле тежишно заступљене књиге из дечје литературе и белетристике, а на штанду НИЦ "Војска" највише се тражила књига "204. ловачки авијацијски пук". На изложбеном простору Војноиздавачког завода посетиоци су највише интересовања показали за медицинске књиге, капитално дело "Историја цивилизације" и монографије по којима је ВИЗ препознатљив. Референт комерцијале те куће Милена Степић је задовољна и финансијским ефектима учешћа на сајму. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

НЕОБИЧНИ СУСРЕТИ

Ратно ваздухопловство припрема се да у децембру прослави 93. рођендан, а наш велики српски песник и академик Матија Бећковић свој 66. рођендан на дан светог Матије, по коме је и добио име. Била су то два значајна повода да 177. ваздухопловна база нашег РВ на свом матичном аеродрому у Батајници угости овог великана.

АКАДЕМИК МЕЂУ ВАЗДУХОПЛОВЦИМА

Ордачну добродошлицу и пријатан боравак међу ваздухопловцима на аеродрому "Батајница" академику Бећковићу пожелело је заступник команданта аеродрома ваздухопловни потпуковник Зоран Бисерчић.

Иако и сам официрско дете, Бећковић је 17. новембра ове године први пут међу официрима, млађим официрима, војницима, питомцима и цивилним лицима говорио своје стихове поручујући све знано и проживљено, позивајући се на част и елитизам српског војника кроз векове. Припадницима 177. ваздухопловне базе песник је поклатио уметнички рад – слику светог Саве са сажетом посветом "Ваздухопловцима из Батајнице – Матија Бећковић", додавши да жели да им свети Сава буде заштитник у њиховом одговорном и опасном послу – чувању и одбрани Отачства.

Једноставан и свечан као и његова поезија, непосредан и дубок, разговетан и елегантан, одски узвишен и животно близак, његошевски мудар и народски јасан – Матија Бећковић побрао је све аплаузе и симпатије публике на

батајничком аеродрому, која је улијала све његове гноме, радовала се и смејала сваком сатирикону, озарена и обрадована слушала умовања, мудровања, надмудривања и "ћерања", срећна што пред собом уживо има великог народног песника, настављача Вуковог и Његошевог дела, кадрога да судбину, живот, коб и величину свог народа предочи свету и историји на најлепши и најјачи начин – исковану у непробојни челик – у своје стихове и приче.

За успомену на дружење у Батајници и прво гостовање међу ваздухопловцима песник је понео "Плакету 177. ваздухопловне базе", књиге "Јунаци слободног неба" и "Живот створан летењем", поклоне овог узорног колектива. Након обилазак аеродрома Матија Бећковић се обрадовао што је аеродром прилично обновљен после бомбардовања и што на њему "тече нови војнички живот, жељан и песника и песничке речи". ■

Р. ТОНКОВИЋ

ИЗ АКТИВНОСТИ ДОМА ВСЦГ
У НОВОМ САДУ

ВЕЧЕ ПОСВЕЂЕНО КЊИЗИ

Са новосадског војничког храма културе била је премала да прими све оне који су дошли на представљање најновије књиге Љубице Стевановић, чији је наслов "Нанизане оскоруше". Већина присутних љубитеља књиге поштоваоци су дела те ауторке и са њеним приповеткама и романима друже се од Љубичине прве књиге.

О новој збирци приповедака говорили су књижевник Милутин Данојлић Лујо и новинар и публициста Мирјана Белић-Корочкин-Давидовић, док је одломке читала драмска уметница Злата Нуманагић. На промоцији је, између осталог, истакнуто да аутор користи старе, изворне, помало већ заборављене речи, па би према препоруци књижевника Данојлића "Нанизане оскоруше" требало да се нађу и у библиотеци Српске академије наука и уметности.

Љубица Стевановић је објављивала приче и приповетке у "Војсци", "Политици", "Јединству", "Београдским новинама", "Топличким новинама" и "Савременику". Два пута је побеђивала на литерарном конкурсима листа "Војска", организованим под називом "Отаџбина сад и увек". ■

З. П.

НОВЕ КЊИГЕ

МИЛАН МИЛОШЕВИЋ

ОДБРАНА ОД ТЕРОРИЗМА

По мишљењу стручне јавности књига ће својим провокативним садржајем привући пажњу и оних експерата који сматрају да треба јасније повући разлику између појмова терора, тероризма и криминала, те диверзантских и терористичких дејстава.

МИЛАН МИЛОШЕВИЋ

ОДБРАНА ОД ТЕРОРИЗМА

"Одбрана од тероризма" је књига са више од 200 страна, подељена у две међусобно повезане целине, са обиљем илустрација, шема, антрофила и резимеа на српском и енглеском језику. Људи од струке и други заинтересовани читаоци ће у овој књизи пронаћи појмовно одређење тероризма, али ће сазнати и нешто више о каузалним везама тероризма и политичког и верског екстремизма, те о односу специјалних служби према овом феномену. За научне истраживаче незаобилазне референце представљају теме које се обрађује у другом поглављу ове књиге, попут: појма и врсте унутрашњег екстремизма и тероризма; екстремног национализма и сепаратизма; клерошовинизма и верског фанатизма; тоталитаризма; илегалног организовања и

одметништва; завереничко-превратничког деловања; побуњеничких и противпобуњеничких дејстава; појединачних аката насиља; атентата; отмице; диверзије; саботаже; изазивање грађанског рата и иностране интервенције; екстремне политичке и терористичке емиграције, а ту је и изношење података о активности обавештајних и безбедносних служби у вези са овим феноменом.

По мишљењу стручне јавности ова књига ће својим провокативним садржајем привући пажњу и оних експерата који сматрају да треба јасније повући разлику између појмова терора, тероризма и криминала, те диверзантских и терористичких дејстава. Због свега реченог, јасно је да је издавач начинио добар потез јер ће ова књига имати бројне читаоце међу истраживачима овог феномена. ■

Б. С.

У издању ИП "Свет књиге" из Београда недавно је светло дана угледала књига са насловом "Одбрана од тероризма" аутора проф. др Милана Милошевића, ванредног професора и наставника на Полицијској академији и на Факултету цивилне одбране у Београду.

По мишљењу рецензента, професора др Милана Мијалковског, професор Милошевић се феноменом тероризма бави дуго година, па стога не треба да чуди изузетна актуелност и стручност овог издања. Садржај рукописа представља комплексну целину која готово у потпуности обухвата носиоце, облике, методе и средства карактеристична за савремени тероризам. Аутор, по мишљењу др Мијалковског, истовремено идентификује кључне субјекте и снаге система противтерористичке одбране, те главне правце у отклањању ове транснационалне претње најбиталнијим државним вредностима.

КУЛТУРОСКОП

Централни
дом ВСЦГ

КЊИЖЕВНИ ПРОГРАМ

16. 12. – Универзална сала у 18 сати
Промоција књиге
ФРАТРИ И УСТАШЕ КОЉУ – злочини и сведоци
аутор мр Лазар Лукојић

20. 12. – Хорска сала у 18 сати
ТРГ ОД КЊИГЕ САТКАН
"АЛМА" представља: ЕНЦИКЛОПЕДИЈА
АФОРИЗАМА, аутор Ђорђе Оташевић

СВЕЧАНОСТИ

23. 12. – Велика сала у 12 сати
Свечана академија
У СЛАВУ И ЧАСТ ОТАЦБИНЕ
Савез потомака ратника Србије од
1912-1920.

ИЗЛОЖБЕ

27. 12. у 19 сати – Велка галерија, от-
варање групне изложбе слика, графика,
цртежа и скулптура
ДЕЦЕМБАРСКА ИЗЛОЖБА ЛИКОВНЕ
ГРУПЕ ЦД
Изложба траје до 15. јануара 2006. го-
дине

КОНЦЕРТИ

16. децембар у 15.00 часова
"ЕВЕР ГРИН МУЗИКА"
Концерт мешовитог хора и солиста

Уметничког ансамбла ВСЦГ
"Станислав Бинички"
за професионалне припаднике ВСЦГ
Конгресна дворана клуба ВСЦГ Топчидер

22. децембар у 20.00 часова
НОВОГОДИШЊИ КОНЦЕРТ
Уметничког ансамбла ВСЦГ
"Станислав Бинички"
за припаднике ВС и ПВО и грађанство
Свечана сала клуба ваздухопловства,
Штросмајерова 3, Замун

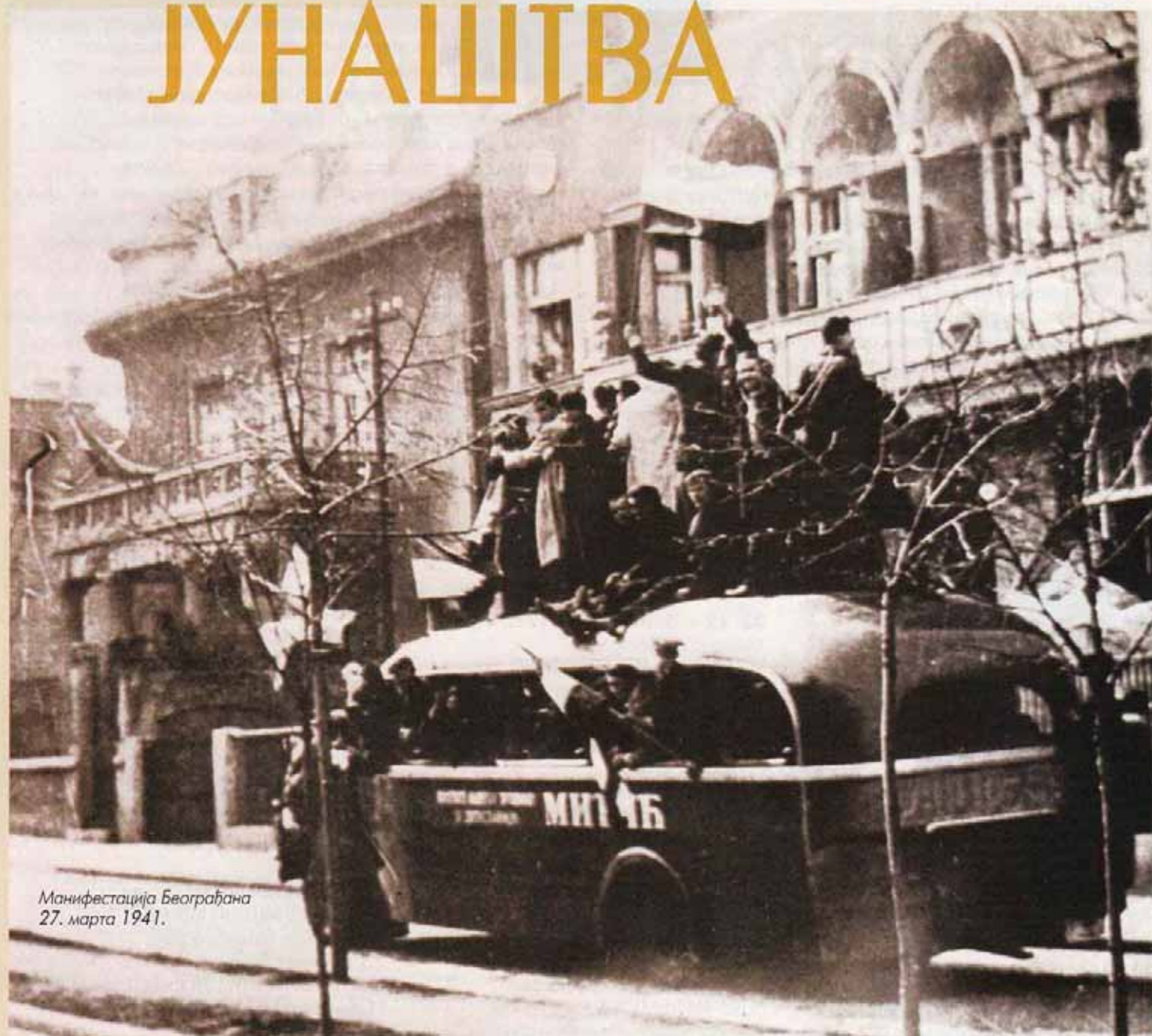
29. децембар у 20.00 часова
НОВОГОДИШЊИ КОНЦЕРТ
Уметничког ансамбла ВСЦГ
"Станислав Бинички"
за припаднике ВСЦГ и грађанство
Свечана сала Централног дома ВСЦГ,
Браће Југовића 19, Београд

Пише
проф. др Слободан БРАНКОВИЋ

МИРОВНА ПОЛИТИКА
КНЕЗА ПАВЛА
КАРАЂОРЂЕВИЋА (3)

До последњег момента кнез Павле и сарадници ломили су се и размишљали о могућностима пролонгирања потписа, па је тек у поноћ 23. марта 1941. Фон Херен обавештен да Југославија пристаје да парафира Протокол. Међутим, и пре тога из Лондона је упућено овлашћење да се промени састав југословенске владе на сваки начин, укључујући и државни удар. Хју Далтон је упутио на револуцију по сваку цену, а Кембел је препоручио да пуч организује војска.

ПРОТИВ ЕУФОРИЈЕ ЈУНАШТВА

Манифестација Београђана
27. марта 1941.

Током расправе на састанку Крунског савета 20. марта 1941. ситуација је детаљно анализирана. Није било реалне могућности да се приступање Тројном пакту одбије. Било је могуће само одуговлачити и изнуђивати што повољније услове. У противном – крах! Није било избора. Министар војске, стари генерал Пешић детаљно је објаснио шта би се догодило у рату уколико би се одбило потписивање Протокола.

Захтеви из Велике Британије и Америке, истовремено и од Осовине, само у супротном смеру, изнова су терали кнеза Павла да процује солуције и трага за решењем. Превагнуло је опредељење за мир, пацифистички модел политике Југославије, окружене ватром рата и еуфоријом јунаштва.

Кнез Павле се невољно приклонио стратешком резону и личном осећању части и моралне обавезе да Југославију преда законитом наследнику Петру Другом Карађорђевићу у септембру 1941. када постане пунолетан.

Притисци с обе супротстављене стране досегли су врхунац. Немојте прихватити не као одговор, непрестано понављајте захтеве – инструктирао је Черчил све у разгранатој британској служби... Хитлер је поручио да после 24. марта неће чекати на одговор Београда јер је све претходне југословенске захтеве испунио!

Консултације у врху Југославије указивале су на могући раскол. Два министра су, после оставке, замењена у влади.

Српска православна црква није била вољна да смирује јавно мњење и објаснила је да то није њен посао. Тражила је објашњење о потписивању Протокола да Југославија приступи Тројном пакту. Без обзира на то што је било мишљења да нема државе у којој влада полагаје рачун цркви о спољној политици, пошло се од поштовања њеног значаја у политичком животу и утицаја на јавно мњење. Хитан апел Англиканске цркве да Српска православна црква спасе ситуацију подстакла је њено ионако јако антипактовско деловање.

Британски амбасадор Кембел и амерички амбасадор Лејн покушали су да убеди кнеза Павла како није часно приступити Тројном пакту. Југословенски вођа их је упитао шта су велике силе учиниле да Краљевина Југославија не остане сама пред разјупљеним чељустима Осовине, препуштена судбини, кад је толико важна и потребна за савезничку ствар? Западне силе су обећавале будућност. Британска влада је била спремна да прихвати југословенско потписивање Протокола о приступу Тројном пакту зато што је то био начин да кључна балканска држава остане у игри, без сумње наклонена савезницима, чак и као формални припадник Осовине!

Из Москве је тајно најављена могућност да је совјетска влада спремна да закључи пакт о узајамној помоћи. Лебедев је на врхунцу кризе неутралности објашњавао да би требало да се оствари пакт о узајамној помоћи на позив Београда. Списак потреба југословенске војске и државе Плотићков је понео из Београда у Москву. Тај ургентни папир Стаљин никад није озбиљно узео у обзир. Напротив: сазнање о југословенским недостацима стигло је и до Берлина! Лажна понуда, како се испоставило, била је део Стаљинове игре с Краљевином Југославијом. Али, лажна нада охрабрила је планере двадесетседмартовског пуча.

Протокол о приступању Тројном пакту и пропратне ноте у рукопису анализирани су и тумачени на различите начине. Кључно становиште Југославије изразио је Слободан Јовановић: *то је југословенска верзија Трипартитног споразума.*

БРИТАНЦИ ДУГО ПРИПРЕМАЛИ ПУЧ

До последњег момента кнез Павле и сарадници ломили су се и размишљали о могућностима пролонгирања потписа. Цинцар-Марковић је у ponoћ 23. марта 1941. обавестио Фон Херена да Југославија пристаје да парафира Протокол.

Из Лондона је упућено овлашћење да се промени састав владе или режима на сваки начин, укључујући и државни удар. Британски императив су изразили Черчил, Идн, Далтон, Емери преко Би-Би-Сија у емисији на српскохрватском језику.

Закључак С.О.Е-а 18. марта 1941. да се сруши југословенска влада био је прихваћен у британском посланству у Београду и

о томе је већ сутрадан постигнут споразум. Била је то ревносно припрема терена за преврат када се буде дао сигнал из Лондона. Од свих планова тог типа на Балкану, само је покушај у Београду успео 27. марта 1941.

Хју Далтон је упутио на "револуцију по сваку цену"! Кембел је препоручио да пуч буде у режији војске. Био је то резултат осамнаестомесечног рада, утрошка новца, употребе разноврсних средстава, ангажовања великог броја људи различитих струка и улога, а план саботажа и диверзија у режији С.О.Е нашао се на дневном реду реализације после јуна 1940.

Британски агенти Јулијус Ханан и Стенли Бејли руководили су овим акцијама на Ђердапу 1939–1940. Генерал Боривоје Мирковић одржавао је везу с британским агентима преко свог пријатеља Живојина Крстића, трговца. Мастерсонов сервис и посебно утицајни Томас Маллбек, Кларк, Мекдоналдс, новинар Теренс Атертон, Џулијан Емери... усмерили су подземно деловање, у складу са захтевом Кембела, на превратнички подухват у другој половини марта 1941.

У Бечу, 25. марта 1941, председник владе Драгиша Цветковић и министар спољних послова Александар Цинцар-Марковић, предводећи југословенску делегацију, потписали су Протокол о приступу Тројном пакту. У Белведеру је био и Иво Андрић, југословенски амбасадор у Берлину. Присуство Хитлера у Бечу требало је пропагандно пласирати као "новог господара Европе". Берлину је било посебно стало да се импресионира јапански министар спољних послова Мацуока.

Унутар Осовине – тријумфална помпа. На Западу су примили потписивање Протокола као привремени чин, активирајући све расположиве снаге ка преокрету и насилној промени југословенске владајуће гарнитуре!

Специјални британски емисар Теренс Шоун прецизно је известио Лондон да је југословенска влада исправно поступила формалним приступањем Тројном пакту да би се спасао народ.

Југословенска дипломатија постигла је успех као ниједна друга држава у формулисању садржаја докумената у оквиру Протокола о приступу Тројном пакту. Потписом је најмање нарушена неутралност; мање него и код формално неутралних земаља Шведске, Швајцарске и Турске!

Шта је, заправо, писало у том потписаном Протокалу?

Протоколом је загарантован интегритет и суверенитет Краљевине Југославије у време ревизионистичких побуда Италије, Мађарске, Бугарске и заговорника револуције са различитим варијантама, међу којима и солуција совјетских република уместо "монархистичке, вештачке државне творевине подјармљених народа и мањина српским хегемонизмом". Са друге стране, никакве обавезе Југославије нису проистикале из Протокола: ни војна помоћ, ни војно ангажовање, ни превоз ни прелазак страних трупа преко југословенског простора! Протоколом је у изглед стављено добијање Солуна у будућности! Са југословенске стране интерес за Солуном постојао је ради обезбеђења веза са светом преко Егеја, и то у моменту када га је тражила Бугарска, а Немачка и Италија планирале за себе! Наравно, кнез Павле је проценио да је Солун Хитлеров мамац краткотрајне калкулације, јер га је нудио и Грчкој (!?) само да би је окренуо на своју страну. Услено је било договорено да се не објављују Ноте о војној помоћи и Солуну како се у јавности не би појавили злуради коментари.

Тренвор Гленвил је известио како народ у Југославији није знао о чему се радило 25. марта 1941. нити два дана доцније када је владу и кнеза Павла уклонила завереничка група официра. Ни десет одсто генерала није било за насилну промену владајуће гарнитуре.

Али, ко је био за државни удар по сваку цену?

Миша Трифуновић је објаснио како је промена на југословенском врху била постављена као императив без обзира на то да ли ће се Протокол о приступу Тројном пакту потписати или не! Ако се потпише, онда ће се потписници уклонити као издајнице. У противном, јавности би се представило да је Југославија гурнута у рат по захтеву принца регента Павла јер је његова супруга Гржиња!

Насупрот опредељењу кнеза Павла да се у области политике и дипломатије тражи могућност самоопстајања неутралне Југославије, постојала је група са радикалним приступом, односно да се на претњу силе одговори – силом!

Генерал Боривоје Мирковић је од 1937. године планирао у више прилика државни удар и уклањање креатора политике компромиса. По његовом схватању и расуђивању његових присталица, војска је била чувар националног поноса, народне части и бранилац државе. Била је одабрана група официра за провођење планираног државног удара и довођење на чело југословенске владе генерала Душана Симиновића, команданта југословенског ваздухопловства. Тајни "Војнореволюционарни комитет" преиспитивао је модалитете "прелома".

Уочи потписивања Протокола, гласине о пучу кружиле су Београдом. Симиновић је разговарао с југословенским и страним значајним личностима о свим солуцијама. Вилијам Донован је обећао помоћ југословенској војсци уколико се побуни против Цветковићеве владе! Британском ваздухопловном аташеу Мекдоналду Симиновић је објаснио да ће после пуча почети рат и да очекује већу британску помоћ и улазак Турске у рат!

Предводник левичиста посебно се обрадовао подршци Српске православне цркве. Кључ потпоре видео је у Стаљиновом обећању помоћи у духу Пакта о узајамној помоћи, чије потписивање је тајно најављено из Москве. Совјетско посланство у Београду успоставило је тајне везе с "одважним" у војсци и држави Југославији. Југословенски амбасадор у Москви Милан Гавриловић потпуније је извештавао врх своје странке и британске пријатеље него Министарство спољних послова. Веровало се да је његова оставка поводом потписивања бечког Протокола и избор за министра (!) у владу двадесетседмартоваца у вези са стварном Стаљиновом понудом о склапању пакта с Југославијом о узајамној помоћи и одбијања Хитлера од рата против "непослушне примадоне"!

Какву улогу је имао Мустафа Голубић, пуковник НКВД-а, ранији члан *Младе Босне* и потоњи комуниста, однегован у духу црноукаца? Да ли фотографија Симиновића и Голубића после пуча у Београду указује на судбоносан договор? Нови југословенски вођа поверовао је у Стаљинов трик и рат Трећег рајха против Југославије није избегнут! Анализа докумената првог реда разликује се од мемоара који су накнадно ревидирали ток догађаја кључних актера.

НАРУЧЕНЕ ДЕМОНСТРАЦИЈЕ

Демонстрације против Тројног пакта почеле су 24. марта. Протести су осмишљавани тако да изражавају вољу народа у патриотском духу. Организатори су у почетку покренули групе ђака и радника. Било је планирано њихово омасовљавање ватреним оглашавањем прагматично мотивисаних предводника.

Извештаји о демонстрацијама 25. марта 1941. указивали су на еуфоричан народни револт. Супротстављени на судбоносном питању за и против Протокола, рачунали су на снагу јавног мњења као кључног аргумента у стратешком опредељењу за једну од солуција.

Како су, по тим извештајима, изгледале демонстрације у Србији и другим крајевима Краљевине?

Двадесетак ученика учитељске школе прошло је главном улицом у Вршцу кличући: "Живео краљ, живела војска, доле издајници". Ученици и радници у Смедеревској Паланци демонстрирали су и клицали "Живео краљ, живела Југославија, доле пакт, доле влада, доле Хитлер". Ученици мушке гимназије у Крагујевцу, пред школом окупљени, отпевали су државну химну, продужили главном улицом узвикујући "Живео краљ, живела војска, доле циганска влада". У Јагодини је демонстрирало тридесетак људи против потписивања Тројног пакта. У Шапцу је на корзоу око стотину средњошколаца

певало националне песме и клицало краљу и династији и протествовало повицима: "Доле Хитлер, доле Мусолини, доле пакт".

У Краљеву је стотинак људи дошло пред конак епископа Николаја Велимировића који им је одржао говор. Група се потом увећала на око 3.000 људи у граду и вратила се поново пред конак. Епископ Николај је у поновљеном говору истакао да "што је примило шеснаесторо људи, не прима 16 милиона". У Сарајеву је 30–40 ђака на излазу из школе клицало "Живео краљ Петар Други, живела Југославија, доле Хитлер и пакт, живела Русија, доле Русија". У Скопљу је 4.000–5.000 омладинаца, с малим учешћем грађана, клицало краљу, отаџбини и војци, а против Осовине: "Доле Немачка, доле Италија; боље рат него пакт, доле Вук Бранковић". У Кучеву је 4.000–5.000 грађана демонстрирало против потписивања пакта. Ђаци и радници су демонстрирали у Крагујевцу против Тројног пакта, за савез с Русијом, изражавали приврженост краљу транспарентима: "Чувајмо Југославију" и "Бранићемо земљу". На крају се окупило око 6.000 протестаната.

Четрдесетак сељака из села Вишева дошло је у Крагујевачку Рачу и демонстрирало против пакта и клицало краљу и држави. Око 150 радника и радница из фабрике Вистад у Ваљевоу демонстрирало је десетак минута главном улицом и клицало: "Живео краљ, живела Југославија; доле крвава влада, доле Хитлер". На Цетињу је пред музејом демонстрирало око 700 људи. У Ваљевоу су се ђаци увече придружили демонстрацијама од претходног дана. У Сарајеву је група богослова у Улици краља Петра манифестовала јединство са Српством и Словенством. У Књажевцу је пешадијска чета, предвођена капетаном друге класе Божићаром Митићем, заузела пошту, општину и среско начелство. На тргу је говорио Димитрије Тодоровић Каплар, секретар среског комитета КПЈ, а затим и командир побуњене чете. Генерал Попадић, командант Тимочке дивизије, дошао је из Зајечара да смири ситуацију. Мањи број побуњеника, после повратка у касарну, одметнуо се с капетаном Митићем у Бучје. С ђацима виших разреда демонстрирали су и соколи.

Како је, дакле, изведен државни (војни) удар, (пуч, преврат) 27. марта 1941. у Београду?

ГЛАСИНЕ И ИСТИНЕ О ПУЧУ

План двадесетседмартовског државног удара у Београду 1941. израдио је, по сопственом казивању, генерал Душан Симиновић. Генерал Боривоје Мирковић, Симиновићев помоћник, спровео је у дело више година промишљан преврат, без права на грешку. За ту операцију изабран је повољан моменат када је кнез Павле, депримиран потписивањем Протокола о приступу Југославије Тројном пакту, био на путу за Брдо код Крања. Тежину ситуације осећао је и председник Цветковић. Нису веровали да би се најаве преврата могле остварити. Цветковић је сматрао глупим гласине о пучу. Планери преврата су се забринули због одласка кнеза намесника Павла из Београда, нагађајући о чему би могло да се ради, док нису сознали разлог његовог одласка из главног града у тако деликатном часу.

Генерал Мирковић је понудио место вође, политичког и војног шефа, Красојевићу, генералима Неђићу, Станковићу, Илићу и Симиновићу. Овај последњи је прихватио. Као непосредни извршилац државног удара, челник "Конспирације" је дао последње информације 26. марта поподне потпуковнику Динићу, команданту гарнизона Земун, свом обавештајцу Бабићу и мајору Живану Кнежевићу.

Команду над ваздухопловством Војске Југославије преузео је Драгутин Савић. Били су спремни авиони за бекство за случај да пуч не успе. Генерал Душан Симиновић покушао је око 17.00 часова 26. марта са генералом Мирковићем да преиспита могућности и избор тренутка за превратничку акцију, али је руководио одбио дискусију о извођењу операције. Симиновић је отишао кући и заспао да не би неко посумњао у насилно свргавање владајућих на југословенском трону. Акција је почела по плану у два сата и 20 минута. ■

У следећем броју: ПОМПЕЗНА МАНИПУЛАЦИЈА

КАЛЕНДАР

17. децембар 1888.

На Цетињу рођен Александар Први Карађорђевић. Опште и војно образовање добио је у Швајцарској и Русији, а од 1903. године у Србији. Престолонаследник је постао 15. марта 1909, када је његовом старијем брату Ђорђу одузето право на престо. У Балканским ратовима 1912–1913. године био је командант српске Прве армије. Од 22. јуна 1914. вршио је краљевску власт као регент Краљевине Србије. У том својству, током Првог светског рата био је врховни командант Војске. Регент Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца постао је 1. децембра 1918, а краљ је постао 16. децембра 1921. године. Убијен је 9. октобра 1934. у Марсеју.

17. децембар 1903.

Браћа Вилбур и Орвил Рајт извели су први контролисани лет справом тежом од ваздуха коју је покретао бензински мотор. Овај први признати лет у историји воздухопловства обавио је Орвил Рајт на обали Северне Каролине трајао је 12 секунди, а прелетео је раздаљину од 37 метара.

20. децембар 1918.

Указом регента Александра Карађорђевића образован је Министарски савет (влада) Краљевине СХС. Према тој прокламацији, влада је имала обавезу да што пре сазове Привремено народно представништво, да управља земљом, решава питања унутрашње и спољне политике, предложи изборни закон за Уставотворну скупштину, укине све сталешке повластице, зајамчи слободу и права вероисповести, води бригу о склапању мира и утврђивању државних граница које би се верно подударале са етничким границама. Прву владу нове државе, састављену од "сва три племена" и "све три вере", "готово свих покрајина" и свих водећих грађанских странака, оформио је таг дана Стојан Протић.

21. децембар 1879.

У Гори, у Грузији, као син обућара и праље, рођен Јосиф Висарионович Џугашвили Стаљин. Већ 1898. године био је члан Руске социјалдемократске партије, а од почетка поделе у њој припадао болшевицима. Ухапшен је 1913. и прогнан у Сибир, одакле се вратио марта 1917. године. Од тада је био у самом руководећем врху болшевика и члан свих политбироа Партије.

21. децембар 1941.

На основу одлуке ЦК КПЈ и наредбе Врховног штаба НОП одреда Југославије, у Рудом је основана Прва пролетерска народноослободилачка ударна бригада. Врховни командант НОВ и ПОЈ Јосип Броз извршио је смотру 1.199 бораца те бригаде 22. децембра у истом месту.

24. децембар 1901.

У Краљевини Србији донет Закон о женидби официра, подофицира, каплара и редова. Све старешине су подносиле захтев за женидбу својим претпостављеним командама, а затим је следила процедура, "одобрава се у начелу" и "одобрава се". Официр пре чина поручника није могао да ступи у брак, а жена је морала бити из угледне куће и са миразом од 100 дуката.

24. децембар 1912.

На основу одлуке Министарства војног и Генералштаба Српске војске, војвода Радомир Путник донео решење о формирању Ваздухопловне команде са седиштем у Нишу. У њен састав ушли су Аеропланско и Балонско одељење, Водничка централа и Голубија пошта – сви сегменти тадашњег ваздухопловства. За првог команданта постављен је мајор Коста Милетић. Први војни аеродром налазио се у Трупаљском пољу у близини Ниша.

26. децембар 1958.

Авионска компанија PanAm је у састав своје флоте укључила млазни авио "боинг 707" на линији Њујорк–Париз. Тим летом отпочела је ера млазњака у путничком авионском саобраћају.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

ФОТО
АЛБУМ

Отварање моста у Новом Саду 1945. године

Припремио
Радован ПОПОВИЋ

ОДБРАНА ОТАЦБИНЕ ЈЕ СВЕТА ДУЖНОСТ

ВОЈНИК, ПОПУТ ДРЖАВНИКА, НОСИ ОРУЖЈЕ РАДИ ОДБРАНЕ НЕПРАВНЕ, НУЖНЕ И СВЕТЕ СТВАРИ: СТВАРИ СВОЈЕ ОТАЦБИНЕ, СВОЈЕ ДОМОВИНЕ. ОН БРАНИ СЛОБОДНИ ДУХОВНИ ЖИВОТ СВОГ НАРОДА НА ЗЕМЉИ: ЊЕГОВУ СЛОБОДНУ ВЕРУ, ЊЕГОВУ СТВАРАЛАЧКУ КУЛТУРУ, ЊЕГОВ РАД БЕЗ ПОТЧИЊАВАЊА, ЊЕГОВ ДОСТОЈАН ТРУДБЕНИЧКИ ЖИВОТ НА ЗЕМЉИ. ЗБОГ ТОГ ПОСАО МУ СЕ ОРУЖЈЕ ДАЈЕ; ЗА ТАЈ ПОСАО СЕ ОБУЧАВА, СТИЧЕ ДИСЦИПЛИНУ, ПРЕВАЛАДА ТЕШКОЌЕ И ОПАСНОСТИ, ПОУЧАВА СЕ ДА ЖРТВУЈЕ СОПСТВЕНИ ЖИВОТ. И ТАКО ЈЕ У ЊЕГОВОМ ОРУЖЈУ ВЕК УСПОСТАВЉЕН ЖИВОТНИ КОМПРОМИС. ЊЕГОВО ОРУЖЈЕ НИЈЕ ЈЕДИНИ, НЕГО ПОСЛЕДЊИ И КОНАЧНИ АРГУМЕНТ У НАЦИОНАЛНОЈ ОДБРАНИ.

Питају ме зашто се руска војска од давнина назива "христољубивом"? Зашто се Црква моли "за војску христољубиву"? Зар је Христос одобрио и благословио војнички позив? Зар он није поучавао љубави, него крви и убијању? Али, управо је рат заиста ствар крви, патњи, разарања и убијања и војнички посао је планирана припрема за проливање крви? Па каква је то збрка? Зар то није богохуљење? Зар није боље поштено признати рат за антихришћанску, али ипак нужну ствар – па војевати без Христа и макар против Христа – и не усклађивати оно што је неспојиво?

Онај ко овако поставља то питање је у праву, јер га поставља одважно и поштено и тражи поштен одговор. И ми на њега треба да одговоримо такође одважно и часно: не избегавајући, не умањујући, ништа не прикривајући и не ублажавајући животну трагедију. Али такво филозофско поштење од нас захтева да се одрекнемо рационалистичке површности и да се одважимо да у истраживању идемо до самог дна.

Не, не можемо да кажемо да је Христос "благословио ратовање"; али га Он никако и ничим није осудио у потпуности, као што је, на пример, осудио безоцећајност душе, лицемерје или саблажњавање малених.

Не, Христос није поучавао суровости, крви и убијању. Он је поучавао управо љубави, а не крвопролићу. А рат је заиста ствар крви, патњи, разарања и убијања. И војнички посао заиста јесте припрема за рат.

РАТ ЈЕ НЕМИНОВНА И НУЖНА СТВАР

Да, рат је неминовна и нужна ствар (премда уопште не сваки рат и нипошто увек). Али постоје ратови који су духовно оправдани и морално нужни. Управо на такве ратове Црква мисли када се моли за војску христољубиву. А ратник, ако је он верујући хришћанин, не може да се од Христа одвоји ни у каквом послу и ни у ком тренутку свога живота. Па чак ни онда, када по војничкој дужности иде у рат или учествује у бици. И свога војничког звања он неће бити достојан док "ратује без Христа" или "на- супрот Христу", већ управо онда када се јасно и снажно буде сећао свога хришћанског звања и позвања.

Зашто? Утрните на трен дух Христов у човеку; сасвим, у потпуности, до краја. Да потпуно нестану љубав и милосрђе, племенитост и доброта. Да не буде осећаја сопствене духовне вредности, самосавладавања, чојства, дужности, дисциплине, покорности, преданости, части, верности. Да нестану све моралне норме и обзире, већ да остане само незасита, разуларена, крвожедна звер. Да ли је то ратник? Да ли такав човек заслужује да се назове војником? За шта је он способан? Како ће се показати? Шта ће чинити? – На крају великог рата руска војска је видела такве

људе на фронту, а земља је искусила и њихово појављивање у позадини. Или нам је памћење кратко и већ смо све заборавили? Да ли смо заборавили наше измучене, распете, напаћене официре? Зар смо заборавили поворку наших официра код Корнилова који су ухапшени и одвођени у Бихов? Зар смо заборавили нашу грешну морнарицу, којом је командовао грешни Криленко? Заборавили смо убиство Духоњина? Заборавили смо грађански рат? – Али ако нисмо заборавили, онда морамо да схватимо да ће се и у будућности све неминовно тако завршити ако се Христов дух у човеку и у рату угаси. А ако то схватамо, како онда можемо да узимамо за озбиљно предлог да се "ратује без Христа" и "против Христа"? Црвени су ратовали против Христа. Црвени се буне и припремају светски покољ – против Христа. "Против Христа" значи бољшевички, ради бољшевизма, попут бољшевика.

Војник који ратује против Христа, то је Калуш; то је Бела Кун на Криму; то је Барселона; то су ЧЕКА И ГПУ; то су Слачев и Скоблин. И при томе, не у облику ексцеса и изузетака, већ у облику масовног дешавања, у облику система светског крвопролића. У старо доба, у Средњој Азији су победници драли кожу са леђа побеђених заробљеника и њоме су покривали зидине свога града. Цезар је у Галији покљао целе градове.

Зато ћемо једном за свагда прекинути сваки разговор о томе да руски православни војник може или треба да ратује "без Христа" или "против Христа".

Али, то је само негативни одговор. Дужни смо да дамо и позитивни.

ТРЕБА БИТИ САВРШЕН

Христов идеал је потпун и целовит – треба бити "савршен", као што је савршен Отац наш Небески. Да ли смо ми способни да одмах почнемо такав савршени живот? Не, свако од нас још читавог живота треба да се бори са грехом и да се прочишћује. Али, ако не можемо одмах да почнемо савршени живот, да ли то значи да нам је дозвољено да се распустимо у сваком погледу и да се препустимо греху? Не значи. Слаби и грешни, грчевито се држећи и падајући, поново се подижући у покајању и опет пропадајући, морамо се увек сећати Христа и волети Христа, сина Божијег, који је примио плот, саблазни, понижења и патњу, Који све победи и све спасе. Суштина хришћанина је у томе да је христољубив и да се опомиње Христа. На ма ком друштвеном положају се неко налазио и ма којим се корисним радом или неопходном дужношћу неко бавио. И сељак, и радник, и занатлија, и научник, и уметник, и чиновник, и војник. И реч "христољубиви ратник" не садржи у себи ништа више противречности од речи која повезује христољубље са неким другим занимањем.

Јер, у свим нашим звањима и занимањима ми смо неправедни; и све наше установе и институције имају позвање да у себе приме Христов дух и ниједна то не достиже. Читав наш живот је састављен од неминовних и нужних компромиса; он се састоји од њих; они га чине. Али при том не мислим на оне компромисе у којима човек због своје покварености самом себи "дозвољава" да греши и потом друге и себе уверава да је "његова савест пристала" на то. Не, мислим на оне компромисе на које нас присиљава сам живот и у којима је истинско христољубље природни спас. Ево примера.

Ја сам богати фабрикант за кога ради 3.000 радника. Да ли да се одрекнем богатства, продам фабрику, поделим новац сиротињи и препустим другим, нехристољубивим предузетницима да тлаче моје раднике или да останем христољубивим фабрикант који се о својим радницима брине са истинским христољубљем? Али, ето, према Христовом закону, то ће бити компромис...

Трговац сам који се бави трговином у мојој земљи; али сам савестан и памтим јеванђеоске завете. Па шта да чиним: да примењујем законе тржишта и профита или да пожурим у сопствену пропаст и постанем просјак? Можда је боље да свој посао обављам христољубивог срца?

Ја сам полицијски службеник, поштен и верујући. Али, ето, Христос нигде није благословио полицијски посао... А тај посао

је тежак, често груб, понекад суров, увек спреман да искористи силу и принуду.

И ма ко да сам – сакупљач пореза, судија, капетан пароброда или земљорадник – сваки посао у животу има аспект земалског, реално нужног компромиса; и онај, ко се у то још није уверио, нека само ослушне сведочанства своје живе хришћанске савести...

И ето, те компромисе треба прихватити и остваривати уз помоћ своје живе хришћанске савести, свог право стваралачког христољубља. То христољубље се не може довести у склад са сваким наумом: не могуће је бити христољубиви разбојник, гусар, лупеж, трговац људима. Достојевски је упозоравао на то да љубав према Христу упркос свему може да постоји у срцу робљаша и пале жене (Соња Мармеладова). А наши противници би желели да докажу да војнички позив чини христољубље недоступним и непотребним. Православна црква тврди супротно. И у праву је.

Војник, попут државника, носи оружје ради одбране исправне, нужне и свете ствари: ствари своје отаџбине, своје домовине. Он брани слободни духовни живот свог народа на Земљи: његову слободну веру, његову стваралачку културу, његов рад без потчињавања, његов достојан трудбенички живот на Земљи. Због тог посла му се оружје даје; за тај посао се обучава, стиче дисциплину, превладава тешкоће и опасности, поучава се да жртвује сопствени живот. И тако је у његовом оружју већ успостављен животни компромис. Али управо тај компромис и чини за њега праву љубав према Христу нужном и обавезном. Његово оружје није једини, него последњи и коначни аргумент у националној одбрани. Тај аргумент мора да буде спреман; и армија га спрема. Тај аргумент је у томе да постоје људи који су способни да одбране живот и духовну вредност свог народа, који су способни да за то умру убијајући и убијају умирући.

НАЈВИША ЖРТВА

Баш у том умирању је самоодрицање и највиша жртва, достојна хришћанина. И ето зашто војник може и треба да буде христољубив.

У томе убијању постоје две стране. Једна је сурова и негативна. Њу хришћански војник не прихвата по сопственом хтењу и вољи, већ по реду послушности и службе. Друга је пожртвована, јер он у боју не жртвује само свој живот, већ и, да тако кажемо, своју невиност за крв свог ближњег: он пролива туђу крв, можда крв невиног и доброг човека и мрље те крви не остају само на његовој одећи и на рукама његовим, него и у његовој души. И ето, ономе који за свој народ жртвује и свој живот и своје духовно напрезање и своју мирну савест, њему је права љубав према Христу потребна као можда ником другом; она му неће дати само пожртвованост у боју, него и витешки дух; не само молитвену утеху пред битку, него и покајничко очишћење душе после битке. Она ће му пружити духовни ослонац и оздрављење; а човеку је оно потребно утолико више, утолико насушније, утолико интензивније што је радикалнији и трагичнији компромис који ту постоји, а који он проживљава у свом животу.

Ето зашто православни војник мора да буде христољубив. Ето зашто се Црква моли за "војску христољубиву".

Војнички посао је тежак, жалостан и трагичан. Али је неопходан и служи доброј сврси. Његова средства су сурова и неправедна. Али управо стога дух коме су та средства поверена мора да буде снажан и непоколебљив у своме најискренијем христољубљу. ■

И. А. ИЉИН, *О христољубивој војсци*,
Русија – Њујорк, 30. априла 1939.
Превео с руског: Небојша Ковачевић

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15. – 31. децембра

Православни

- 17. децембар – Света великомученица Варвара
- 18. децембар – Преподобни Сава Освећени; Свети Некторије Битољски (Детињци)
- 19. децембар – Свети Николај архиепископ англикијски чудотворац – Никољдан
- 20. децембар – Преподобни Григорије Горњачки
- 23. децембар – Свети Јован Деспот Српски
- 25. децембар – Преподобни Спиридон Чудотворац – Материце
- 26. децембар – Свети Гаврило и Никола Српски
- 30. децембар – Свети преподобномученици Ђакон Авакум и Игуман Пајсије

Римокатолички

- 25. децембар – Рођење Исуса Христа – Божић
- 26. децембар – Свети Стјепан, првомученик
- 27. децембар – Свети Иван, апостол и еванђелиста
- 30. децембар – Света Обитељ
- 31. децембар – Силвестрово – Захвалница – Стара година

СВЕТИ НИКОЛА

Овај славни светитељ рођен је у граду Патари у Ликији као син јединац богатих и угледних родитеља. Свој духовни живот започео је у манастиру Нови Сион код свог стрица, светог Николаја епископа патарског. По смрти родитеља, вођен чудесним небеским гласом, кренуо је у народ да шири веру, правду и милосрђе. Убрзо после тога постао је архиепископ мирликијски, те је у време прогона хришћана, под царевима Диоклецијаном и Максимијаном, доспео у тамницу али је и тамо настављао своје проповеди.

Присуствовао је Првом васељенском сабору у Никеји. У борби за истину ту је ударио јеретика Арија због чега је одстрањен са Сабора и од архијерејске службе. Чудесним јављањем Господа Христа и Пресвете Богородице неколицини првих архијереја, овај правдољубив светитељ враћен је на Сабор и у службу. Још за живота људи су га сматрали светитељем и призивали у помоћ у mukaма и невољама, а он је самом својом појавом доносио утеху, тишину и добру вољу међу људе. У старости је кратко боловао и упокојио се 343. године. ■

БОЖИЋ

Један од највећих хришћанских празника Рођење Исуса Христа – Божић, по новом, грегоријанском, календару 25. децембра славе верници Римокатоличке, Англиканске цркве и бројних протестантских верских заједница. Истог дана Божић слави и велики део православног света, осим Јерусалимске патријаршије, Синајске архиепископије, Свете Горе, Руске и Српске православне цркве, који Божић славе такође 25. децембра, али по старом јулијанском календару, односно 7. јануара по новом календару. ■

САБЉА ПЕТРА МРКОЊИЋА

Унуку војводе Карађорђа, младог кнежевић Петар Карађорђевић, после Светопетровградске скупштине 1858. године, кад му је отац кнез Александар збачен са српског престола, отишао је са породицом у изгнанство.

Прекинуто школовање Петар је наставио на колеџима у Швајцарској и Француској. Био је питомац чувене француске Војне академије Сен Сир. За учешће у француско-пруском рату 1870–1871. године одликован је француским орденом Легије части.

По избијању устанка у Босни и Херцеговини 1875. године одлучио је да се са четом добровољаца, које је опремио сопственим средствима, придружи устаницима. Ратовао је са Голубом Бабићем на тремећи Лике, Босне и Далмације, са центром у Црним Потацима. Уместо очекиване добродошлице, дочекало га је неповерење, уздржаност, па чак и отворено непријатељство, вероватно због подозрености устаника и очекиване војне помоћи од владајуће династије Обреновића из Србије.

Иако је међу устаницима био под именом Петар Мркоњић, није могла да остане у тајности да је он претендент на српски престо. Зато је често морао да бежи пред аустријским патролама, турским потерама и српским атента-

торима које је спео кнез Милан Обреновић. Под тим притиском Босну је напустио 1876, разочаран и осиромашен пошто је сав иметак утрошио на опрему своје чете.

Петар се вратио у Европу, а августа 1883. године на Цетињу се у 39. години оженио

Зорком, најстаријом кћери књаза Николе Петровића. Том приликом на Цетиње је донео, поред своје, још пет сабљи које су рађене по узору на његову, којима је даровао виђеније црногорске главаре. Сабљама су даровани: стари сват, васојевићки војвода Миљан В. Вешовић, војводе – Петар Вукотић, Божо Петровић, Марко Миљанов и поп Илија Писменац. Тасту, који је од зета био старији само три године, није баш било по вољи што је међу дарованима био и Марко Миљанов са којим кнез Никола није био у најбољим односима (у збирци Војног музеја чува се и сабља старог свата Вешовића).

Ово "почасно одличје" било је „турског кова, сребром оковано“, са натписом на сечиву: КЊАЗ ПЕТАР КАРАЂОРЂЕВИЋ, угравирано, вероватно овим свечаним поводом.

Сабља Петра Карађорђевића излагана је пре четири године у Француској приликом прославе годишњице Војне академије из Сен Сира. ■

Анђелија РАДОВИЋ

**ДРАГАН ШКРБИЋ,
НАЈБОЉИ
РУКОМЕТАШ
СВЕТА И
ПРВОТИМАЦ
"БАРСЕЛОНЕ"
ЕКСКЛУЗИВНО
ГОВОРИ ЗА
"ОДБРАНУ"**

КРАЈ

РЕПРЕЗЕНТАТИВНЕ КАРИЈЕРЕ

**Највећим успесима у својој
каријери сматра то што га је
Светска рукометна федерација
прогласила за најбољег играча
на свету и што је на Светском
првенству у Португалији
проглашен за најбољег
пивотмена света, а уврштен је
и у идеалан тим шампионата**

Драган Шкрбић је рођен пре тридесет и шест година у Цељу. Спортску каријеру започео је у Рукометном клубу "Црвенка", а име је стекао дугогодишњом игром у "Црвеној звезди". Каријеру је касније наставио у више европских земаља, а тренутно игра за "Барселону".

Овако би унајкраћем изгледао пресек спортске каријере једног од наших најуспешнијих рукометаша – Драгана Шкрбића, који је десет година носио капитенску траку, прво репрезентације СФРЈ, а потом и СРЈ и за то време одиграо више од двеста утакмица. Освојач је две бронзане медаље на светским првенствима 1999. и 2001. године и једне на Европском првенству 1996. године. Највећим успесима у својој каријери сматра то што га је Светска рукометна федерација прогласила за најбољег играча на свету и што је на Светском првенству у Португалији проглашен за најбољег пивотмена света, а уврштен је и у идеалан тим шампионата.

Иако му је време које проводи у Београду у потпуности испуњено обавезама, изашао нам је у сусрет. Разговарали смо у његовом амбијенту – рукометној сали, где је окружен младим спортистима.

Који је повод Вашег доласка у Београд?

– Како због бројних спортских обавеза имам веома мало слободног времена на располагању, годишње у Београду проведем свега две до три недеље. За то време, поред обавеза које имам према родбини и пријатељима, настојим да будем од помоћи младим људима. Тако сам се и овога пута одазвао позиву да учествујем у њиховом анимирању за бављење спортом. Желим

да им својим примером укажем на добре стране бављења спортом и на тај начин их заштитим од опасности које вребају на улици. Знам да би се и други рукометаши одозвали оваквим акцијама, само треба неко да их позове, да организује тако нешто. Ту првенствено мислим на Рукометни савез Србије.

Нисте били на припремама репрезентације СЦГ за Европско првенство. Има ли наде да поново заиграте за "државни тим"?

– Нажалост нема. Многи мисле да је у питању сукоб са појединим званичницима, али није тако. Више од деценије одазивао сам се позиву селектора и играо свом снагом, али све има своје границе. Иначе се са селектором Вујовићем, који живи у Барселони, виђам свакодневно и у пријатељским смо односима. Жао ми је што не играм за репрезентацију, јер је то невероватан осећај који ни у једном клубу не може да се доживи. Ипак, морам да изаберем ону опцију од које живим, кад већ не могу да спојим лепо и корисно, а то је "Барселона". Осим тога, проблем је и у повреди руке.

Како процењујете шансе наше репрезентације на предстојећем Европском првенству?

– Можемо да будемо и десети и први. Конкуренција је изузетно јака, а у нашој репрезентацији је смена генерација. Мислим да је квалитет појединаца код осталих репрезентација тренутно на вишем нивоу него код нас. То, наравно, не мора ништа да значи. Да се разумемо, успех је и сам пласман на то такмичење. Познато је да смо сиромашна земља, са веома малим бројем становника у односу на, рецимо, Русију, Шпанију, Кину или Француску, а од спортиста се очекује да буду међу првима. Верујем у селектора и играче. Знам да ће дати све од себе и да се неће унапред предати ни у једној утакмици. Једино што ја могу јесте да навијам свим срцем за "Плаве".

Као рукометаш постигли сте све што се може постићи у спорту. Посматрајући из данашње перспективе, можете ли да дефинишете ваш "пут до успеха"? Какву улогу има таленат?

– Одлично питање да се разбију предрасуде које многи имају када је фраза "рођени таленат" у питању. Дobar рукометаш се не рађа, он се постаје. Као што се не рађа ни добар хирург или пилот на борбеном авиону, зашто би пивотмен. Уосталом, ја сам пре рукомета тренирао фудбал, кошарку и стони тенис. Нисам могао да се родим за сва три спорта.

Шта је превагнуло да се определите баш за рукомет?

– Не знам да ли сам то до сада јавно спомињао, али пресудно је било што сам као једанаестогодишњак у финалу купа у Црвенки био изабран да стојим поред пехара намењеног победнику меча. Био сам страшно поносан због тога, па сам се убрзо посветио искључиво рукомету. Иначе, од свих вршњака са којима сам тренирао био сам можда најмање талентован, а пре места пивотмена играо сам и на другим позицијама у тиму. Као дечак био сам и прилично буцкаст, што је тренерима додатно давало "аргументе" да не верују у мој успех.

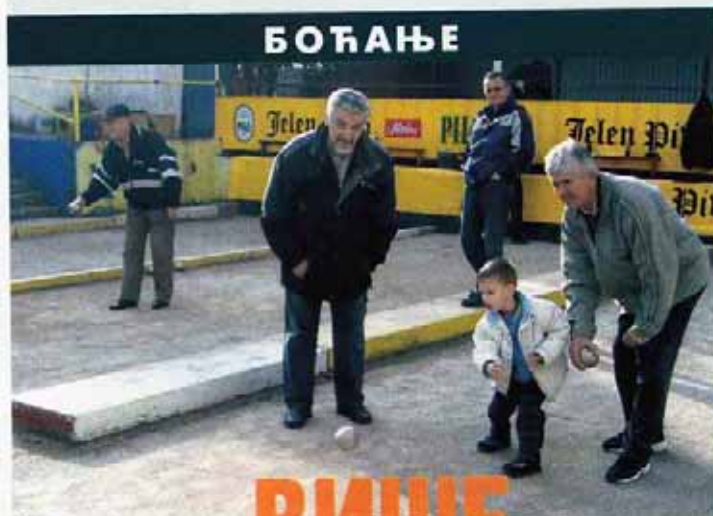
Да резимирамо, тајна успеха најбољег рукометаша света је у раду?

– У раду, упорности и великој љубави према спорту. Знам да звучи као фраза али је једноставно тако. То би био и мој савет за успех на било ком животном пољу. И данас марљиво тренирам и на утакмицама се максимално трудим. Још волим да играм и не мислим да све знам и да сам све научио.

Размишљате ли о крају каријере?

– Са "Барселоном" сам потписао уговор на још три године. По његовом истеку вероватно ћу престати са активним играњем. ■

Ненад С. МИЛЕНКОВИЋ

ВИШЕ ОД ИГРЕ

Многи људи које је ратни вихор донео на ове просторе играњем "балота" негују успомену на завичај, а Србији дарују нови спорт

Емчеци боћања везују се још за Римску империју да би, касније, тај спорт усавршили Италијани преневши га све до Америке, Канаде и Аустралије. Ипак, боћање је до данашњих дана остало најпопуларније у својој постобјини – медитеранским земљама, где готово свака улица има своју екипу.

Код нас боћање зову још и "балоте". Испрва се боћало рекреативно, "из гушта", да би почетком деведесетих година било организовано прво такмичење и формирана лига на територији Београда, а потом и целе Србије. У почетку се играло само у три дисциплине, док су данас прихваћена међународна правила за свих једанаест. Како се игра развијала, растао је и број клубова па их данас има више од двадесет. Првак Савезне лиге добија се у плеј-офу у коме учествује првак Србије и првак Црне Горе, а победник наступа у европској лиги шампиона. Боћарски клуб "Козара" из Земунa је прошао, чак, два круга квалификација и ушао у финале тог такмичења када је одустао због недостатка новца.

Терен за игру балоте је димензија 20 до 30 метара пута четири метра са стазама (зоге) које дели ограда висине око 15 центиметара. Подлога је разнолика: од земљане и песковите до травнате. Наши боћари истичу да играју и по снегу, јер не могу да дочекају лето. У Србији нема затвореног терена за тај спорт, док у Црној Гори, на подручју Боке Которске и Будве, постоји пет терена уређених по међународним стандардима.

Реквизити који се користе за боћање јесу кугле, такозване боће или балоте које могу бити од месинга, пресованог дрвета или неке врсте пластике. Савршеног су облика, због брзине и прецизности које захтева игра, и тешке око килограм. Комплет балота кошта око 150 евра.

У боћарском спорту постоји једанаест званичних дисциплина (тројке, парови, брзинско избијање, штафета и друге) и за све категорије важи једно правило игре – боћа мора бити што ближе булину (најмање боћа у некој боји). Игра почиње бацањем булина ка другом крају игралишта.

Један од најлепших боћарских терена у Србији и Црној Гори јесте београдска "Арко-арена". Сваке вечери ту се окупљају љубитељи и играчи балота, махом Крајишници и војни пензионери, уз обавезну "домижану" вина подсећајући се на младост и родни крај. Играње балоте окупи и по неколико стотина бучних и ватрених гледалаца, више него неки "популарнији" спортови. ■

Н. С. МИЛЕНКОВИЋ

Завршена акција "Спортска солидарност"

ПУТ КА СИСТЕМСКИМ РЕШЕЊИМА

Овогодишњом акцијом, између осталих, помогнута су и деца палих бораца 37. моторизоване бригаде у Касарни "Ибарски рудари" у Рашкој

Ради популаризације спорта у војничкој средини и побољшања услова за бављење њиме, Управа за људске ресурсе Генералштаба ВСЦГ покренула је акцију "Спортска солидарност", која је окончана уручењем захвалница у Дому гарде на Топчидеру. Вредном спортском опремом: тренеркама, патикама, дресовима, фудбалским, кошаркашким и одбојкашким лоптама, кошевима, мрежама за одбојку, ваздушним пушкама, дијаболома и мецима, даривани су припадници 37. моторизоване бригаде у Касарни "Ибарски рудари" у Рашкој. Посебну радост поклонци су причинили деци палих бораца те бригаде, док су припадници јединице која се налази на задацима обезбеђења административне линије према Косову и Метохији, у бази Источни Мојстир, поред спортске опреме добили и телевизор.

О резултатима акције "Спортска солидарност" говорио је пуковник Станко Мијатовић, начелник Одељења за морал Управе

за људске ресурсе ГШ ВСЦГ, док је пуковник Радомир Мијаиловић, командант 37. моторизоване бригаде из Рашке, захвалио у име припадника те бригаде на поклонима.

Начелник Управе за људске ресурсе пуковник Петар Родојичић уручио је захвалнице представницима спортских савеза, удружења и фирми, али и појединцима који су помогли акцију.

Један од покретача акције, пуковник Рајко Балтић, који се већ тридесет година професионално бави спортом, за наш магазин је рекао:

– Као најбољи спортиста у Војсци 1996. године и као дугогодишњи спортски радник и репрезентативац у рвању, а пре свега као професионалац, осетио сам моралну обавезу да за спорт у Војсци учиним нешто што ће да остане, а што је непосредно у функцији физичког вежбања, обуке и спортских активности у јединицама. Осим спортске опреме која је прикупљена у овој акцији, мислим да још већи значај има веза која је успостављена између Војске и осталих спортских структура. Ин-

тензивнија сарадња спортских савеза и друштава са Војском, коришћење њихових знања и искустава и, са друге стране, отварање војних капацитета према њима, представљају увертуру за нешто што ће, надам се у скорој будућности, системски бити боље регулисано на нивоу Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе. Самим тим и спорт у Војсци биће јачи.

Допринос акцији "Спортска солидарност" радо је дала и наша позната каратисткиња Тања Петровић, која је током протекле и ове године више пута посетила војнике у Копненој зони безбедности.

– Ми у Карате клубу НИПОН увек смо расположени за сарадњу са спортским и свим осталим организацијама и институцијама са циљем развоја спорта. Наш допринос акцији био је скроман, али мислим да смо самим присуством на терену пружили велику помоћ, показавши да мислимо на те људе. Надам се да ће сличних акција бити још више у будућности и ту видим прилику за наставак наше сарадње.

Наша саговорница је похвалила чињеницу да Војска "отвара" своје спортске потенцијале врхунским спортистима и рекреативцима, а какве су те могућности видели су гости у Дому гарде приликом презентације спортског центра Војне академије, коју је водио потпуковник Слободан Стефановић са Катедре физичке културе.

Програм је водила Весна Балтић. ■

С. САВИЋ

ИЗБОР СПОРТИСТЕ ГОДИНЕ ВОЈСКЕ СЦГ У 2005.

ОДБРОЈАВАЊЕ ЈЕ ПОЧЕЛО

Приближили смо се на само петнаест дана завршетку акције коју наша редакција спроводи већ дуже од деценије. Први пут акција је организована 1995. године, када су изабрани најбољи спортиста и спортска екипа у 1994. години. Тада су то били маратонац мајор Бранко Бошковић, док је у екипној конкуренцији победила падобранска екипа "Небеске видре". Данас је то екипа са највише титула, чак шест, док је алпиниста Драган Јаћимовић три пута заредом освојио титулу најуспешнији појединац.

У тексту предлога који ћете слати за овогодишње кандидате треба навести кратку биографију спортисте, односно екипе, образложење са тачно наведеним резултатима оствареним у 2005. години и обавезно послати фотографију (портрет предложеног кандидата, односно групни снимак предложене екипе). Жири ће размотрити све кандидатуре које су потпуне и у складу с пропозицијама и категоризацијом спортова одредити се за прва три појединца и исти број екипа.

За назив спортисте године ВСЦГ могу конкурисати официри, подофицири, цивилна лица на служби у Војсци, студенти Војне академије, ученици војних школа, војници по уговору и они на редовном одслужењу војног рока. Исти принцип важи и за екипе чији чланови треба да припадају некој од наведених категорија. Предлоге могу слати команде, јединице, установе, војне школе и друге образовне институције, спортски савези, клубови и секције.

Ваше предлоге, до 30. децембра, шаљите на нашу нову адресу: Браће Југовић 19, са назнаком "За акцију Спортиста године". ■

С. С.

Три чамца Средњој поморској школи из Котора

СА ПОКЛОНОМ – ДО МЕДАЉЕ

У Котору је одржана промоција три обновљена веслачка чамца, које је Средњој поморској школи поклонила Морнарица ВРСЦГ. Директор Ренато Бркановић рекао је да су, захваљујући предузећу "Ауторемонт", које је уступило простор и средства за рад, те стручним снагама под руководством професора Богдана Радовића и Вељка Ботице и уз добровољну подршку ученика, након вишемјесечног рада чамци дужине по седам метара оспособљени за пловидбу.

Командант Морнарице ВРСЦГ контраадмирал Драган Самарић нагласио је да та донација треба да буде почетак сарадње Морнарице ВРСЦГ са свим институцијама које се баве дјелатношћу на мору, а нарочито са образовним установама.

– Спремни смо за сарадњу са Средњом поморском школом и Поморским факултетом у Котору и надам се да ћемо наћи заједнички интерес када је ријеч о коришћењу њиховог Тренинг центра, а исто тако за обуку њихових ученика и студената на бродовима Морнарице – изјавио је контраадмирал Самарић.

Морнарица је сличне броднице, које су доспеле у вишак, уступила и Једриличарском клубу "Југале Гракалић" из Херцег-Новог и Спортско-рибарском друштву "Пагар" из Тивта.

Са добијеним чамцима ученици из Котора учествовали су на Међународној веслачкој регати у Порторожу и у много јачој конкуренцији сениора освојили високо треће мјесто. ■

Н. Б.

ФИЛХАРМОНИЈА У КЛУБУ ВОЈСКЕ

У Клуб Војске СЦГ у Подгорици, велелепно здање у строгом центру главног града Црне Горе, на самој обали Рибнице, ускоро треба да се усели Црногорска филхармонија.

По садашњем предлогу, Републичко министарство културе користило би и кино салу за организацију културних садржаја, уз надокнаду, чиме би Клуб војске потврдио свој имиџ препознатљиве културне институције, који одавно ужива међу грађанима.

Конечну одлуку о овом предлогу треба ускоро да донесе Министарство одбране Србије и Црне Горе. ■

С. В.

УКРАТКО

УНИШТАВАЊЕ НЕЕКСПЛОДИРАНИХ СРЕДСТАВА

Стручна екипа цивилне заштите за уништавање неексплодираних убојних средстава Министарства одбране, Управе за одбрану Републике Србије, 8. децембра уништила је артиљеријски пројектил из Првог светског рата и минобацачку мину из Другог светског рата у Београду.

Стручна екипа цивилне заштите у току новембра уништавала је неексплодирани убојна средства и у општинама Гроцка, Обреновац, на територији Поморавског, Рашког, Златиборског и Расинског округа.

У току тих активности уништено је укупно 112 неексплодираних убојних средстава: једна касетна бомба, 61 ручна бомба, 13 артиљеријских граната, 11 минобацачких мина, 10 тромблонских мина и 16 осталих убојних средстава. Поред тога, уништена је и већа количина пешадијске муниције и других пиротехничких средстава. ■

ВЕЧЕ ПОДМОРНИЧАРА

Подморничари ветерани организовали су 9. децембра четврто по реду окупљање бивших припадника, пријатеља и поштовалаца 88. флотиле подморница (ФП). Сустрет на броду "Лахор" на Сави организовао је удружење грађана "Подморничар".

Замишљено као непрофитна, нестраничка и невладина организација, то удружење жели да промовише вредности и достигнућа која су подморничари остваривали одано се бавећи својом тешком и одговорном професијом. Скуп је присуствовао велики број бивших припадника 88. ФП Међу њима су се нашли и они најстарији команданти, капетани бојног брода у пензији Ратко Вучетић и Никола Видаковић.

Окупљене је посебно обрадовало што су из Хрватске и Словеније на сустрет дошли дугогодишњи команданти подморничара адмирал у пензији Фридрих Морети и Марјан Погачник. ■

А. А.

ПОЗИВ НА ДРУЖЕЊЕ

Четрдесет година од завршетка школовања 12. класе артиљеријске подофицирске школе у Задру обележићемо половином 2006. године у Београду.

Другови са простора бивше СФРЈ, јавите се иницијативном одбору на телефоне: 011/2506-613 – Милутин Павловић, 011/142-322 – Виктор Хлишч. ■

КОМБИНАЦИЈА

Микенас – Лебедев
Тбилиси, 1941.

Бели: Кг1, Дд1, Тц1, Тф1, Лб1, Лг3, Се5, а2, ц3, е3, ф2, г2, х2
Црни: Кг8, Де8, Та8, Тф8, Ли8, Лц5, Сф6, а6, б7, в6, ф7, г5, х6
Бели на потезу.

1. ф4!! Ле3 2. Кх1 Лц1 3. фг5! Лг5
4. Тф6! Кг7
На 4...Лф6 5. Дд3 + -
5. Дд3! х5
На 5...Кф6 6. Сг4 Ке7 (6...Кг7
7. Дх7) 7. Дд6 мат. На 5...Дд8
6. Тф7! Тф7! Тф7 7. Дг6 + -; на
5...Дг7 6. Дх7 Кф6 7. Сг4 мат.

6. х4!
На 6. Сф7 Дф7 7. Ле5! + -
6...Кф6
На 6...Лх6 7. Тх6 + -; на 6...Лц1
7. Тф1 + -
7. Сг4! х4 8. Ле5! Ке5 9. Дд4
мат.
1:0

Изабрана партија
**НЕИСТРАЖЕНИМ
ПУТЕМ**

Морозевич – Боголан
Русија, 2004.

1. е4 ц6 2. д4 д5 3. ф3

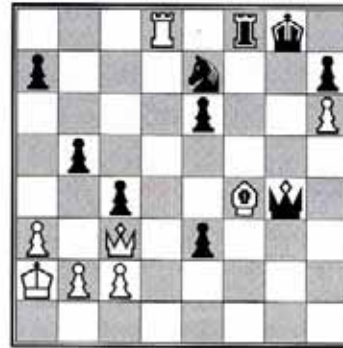
На екипном првенству Русије Морозевич је брано боје победничке екипе. Против чврсте Каро-Кан одбране он креће неистраженим путем, јер, како тврди наш великајстор Златко Илинчић (који партију коментарише у "Шаховском журналу") не воли истражене варијанте. Ово је уједно доказ да и не треба робовати шаховским догамама, те да и неки непознати путеви могу бити добри – кад их користи прави мајстор.

3...е6 4. Сц3 Лб4 5. Лф4 Св7
6. Дд3 б6 7. Сге2 Ла6 8. Де3 0-0
9. 0-0-0 ц5 10. а3 Лц3 11. Дц3 Ле2
12. Ле2 ц4 13. х4 б5

Тако се то ради – код хетерогених рокада јуриша свако на својој страни, па ко бржи! Разуме се да ловачки пар доје белом одређену предност.
14. Де1 Сбц6 15. х5 Дд7 16. г4 ф6 17. Лф1 Та8 18. Лх3 де4 19. фв4 Сд4 20. г5 ф5 21. Кб1 Дц6 22. х6 ф4 23. Дц3 е3?

Црни је сматрао да му је скокач на д4 заштићен због угрожености противничког топа, али је противник рачунао даље имајући у виду матне претње на г7.

24. Тд4! Дх1 25. Ка2 Дх3 26. Тд8 гх6 27. гх6 Дг4

Бели: Ка2, Дц3, Тд8, Лф4, а3, б2, ц2, х6
Црни: Кг8, Дг4, Тф8, Се7, а7, б5, ц4, е3, е6, х7

Следи заиста елегантан удар, који је могао да смисли само велики мајстор, а Морозевич већ више година по рејтингу спада у десетак најјачих.

28. Дх8!!

На узимање даме 29. Тф8, а после 29...Дг8 мат је ловцем.
1:0

Занимљивости

О ЉУДИМА
И ЂУДИМА

Некако тако је гласио наслов колумне можда највећег српског новинара Предрага Милојевића, који није писао о шаху, али би вероватно забележио и ову појединост о Александру Аљехину. Шампион је детаљно описао своју каријеру у књизи "Моје партије", али је "заборавио" да наведе да је 1908. године напустио меч против првака Москве Владимира Ивановича Ненарокова, после резултата 0:3!

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	2	3	4	5	6	7	○	8	9	10	11	○	12	13	14	15	16
17								18					19					
20								21										
22													23					
24						25					26			27				
28					29					30								
31				32						33							34	35
○	36	37							38					39				
40								41					42					
43				44			45					46						
47					48													
49										50								
51						52					53							

Припремио Жарко БОКИЋ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА: работа, Ова Ивоички, Алисон, мутно, узвик, стога, обест, швена, после, арапа, аутак, Уике, штиво, злић, Не, сас, Деак, магадин, програм, така, АУС, гу, Амри, асново, вист, оловот, сламо, Крсо, јодат, атени, паскал, Иголо, тенис, остава, некоориошт, Спалар.

ВОДОРАВНО:

17. Мушко име, 18. Метех, неред, 19. Покрајина у Аустрији, 20. Доста малене, 21. Амерички тенисер, 22. Холивудска глумица, 23. Евин муж (по Библији), 24. Старогрчка филозофска школа, 25. Поглавари самостана неких католичких црквених редова, 26. Упишите: тг, 27. Име перуанске певачице Сумак, 28. Већи водени ток, 29. Назори, мишљења, 30. Пљочник са стране улице, 31. Троцифрен број, 32. Деф, тамбурина, 33. Бадава, бесплатно, 34. Распадања, растурања, 37. Вриштање, 38. Прса, 39. Име глумца Круза, 40. Река која се улива у другу реку, 41. Пројектовани део пута или пруге, 42. Острво на Јадрану, 43. Организација америчких држава (скр.), 44. Символ радијума, 45. Морска риба, ловрата, комарча, 46. Мушко име, Данило, 47. Знак за заустављање (стол), 48. Позоришни и филмски глумац са наших простора, 49. Уметничко име певачице Снежане Беррић, 50. Додир, 51. Трећи падеж, 52. Напад, атаковање, 53. Глина уопште.

УСПРАВНО:

1. Партнерка Фреда Астера, Џиниер, 2. Амајлија, 3. Пронишљивост, оштроумност, 4. Мушко име, 5. Сестра одмила, 6. Женско име, 7. Женско име, 8. Трошење, деране услед ношења, 9. Женско име, 10. Име глумице Хелберн, 11. Део лисичјег репа, орепина, 12. Показна заменица, ова, 13. Игор одмила, Иго, 14. Постројење за радио-емисије, 15. Осамљеност, самоћа, 16. Мајстор за лимарију, 19. Бина, позорница, 21. Музичко-сценско дело, 23. Готски народ, 25. Шминка за трепавице, 26. Италијански модни креатор, Никола, 27. Лична заменица, 29. Француски модни креатор, Кристијан, 30. Мушко име, Градимир, 32. Морски гребен, 33. Повртарска биљка, 34. Увијач, 35. Уобичајени назив за Малајско полуострво, 36. Имовина, 37. Раткова имењакиња, 38. Трендафила одмила, 39. Име бившег индијског државника Гандија, 41. Француско женско име, Одета, 42. Речено, напред именовано (лат.), 44. Индијска новинска агенција, 45. Име глумице Софреновић, 46. Непријатан осећај (због болести или жалости), 48. Упишите: рв.

ВОЈНА УСТАНОВА "ДЕДИЊЕ" БЕОГРАД ОРГАНИЗУЈЕ СВЕЧАНИ ДОЧЕК НОВЕ 2006. ГОДИНЕ

У СВОЈИМ ОБЈЕКТИМА У БЕОГРАДУ:

ХОТЕЛ "БРИСТОЛ"
Карађорђева 50
Тел: 011/26-31-895; 26-88-400

КЛУБ ВСЦГ ТОПЧИДЕР
("ДОМ ГАРДЕ")
Гардијска б.б.
Тел: 011/26-61-018

"КНЕЖЕВ ЛАД"
Раковички пут б.б.
Локал: 33-177

ЦЕНТРАЛНИ ДОМ ВСЦГ
Француска 2
Тел: 011/32-40-419
Локал: 22-262

КЛУБ ВСЦГ ЗЕМУН
("ДОМ РВ")
Штросмајерова 3
Тел: 011/193-532

КЛУБ ВСЦГ ОБРЕНОВАЦ
Бука Карацића
Тел: 011/87-21-146 лок. 422

КАО И ВИШЕ РЕГИОНАЛНИХ ЦЕНТРА:

КЛУБ ВСЦГ ПАНЧЕВО
Трг Мученика 1
Тел: 013/517-831

КЛУБ ВСЦГ КИКИНДА
Трг Краља Петра 1
Тел: 0230/23-510 лок. 806

КЛУБ ВСЦГ КРАГУЈЕВАЦ
Кнеза Милоша 7
Тел: 034/333-722

**БОГАТ МУЗИЧКИ ПРОГРАМ
ИЗУЗЕТНЕ ЦЕНЕ
ПОСЕБНЕ ПОВОЉНОСТИ ЗА
ПРИПАДНИКЕ МО И ВСЦГ
МОГУЋНОСТ ПЛАЋАЊА У ДВЕ РАТЕ
ДО 31.12. 2005.**

**ПОВОЉНО – ОПУШТЕНО – БЕЗБЕДНО
ДОДАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ:**

011/23-58-175 (ЛОКАЛ 22-175)

011/ 23-58-811 (ЛОКАЛ 22-811)

www.vudedinje.cjb.net

ЗИДНИ КАЛЕНДАР

Одликовања Србије и Црне Горе

2006.

Нудимо вам избор фотографија ордена, медаља и споменица Кнежевине и Краљевине Црне Горе, затим Кнежевине и Краљевине Србије и неких савремених одликовања

НАРУЏБЕНИЦА

НИЦ "Војска", Браће Југовића 19,
11000 Београд тел. 011/3201-765
Жиро-рачун 840-49849-58

Овим наручујем.....примерака зидног календара за 2006. годину по цени од 250,00 динара.

Плаћање унапред. Наручбеницу и уплатницу послати на адресу НИЦ "Војска".

Календари се могу преузети у НИЦ "Војска" или у књижари у Београду.

Уколико се доставља поштом, за сваки пакет обавезна је доплата 80,00 динара за поштарину.

Правна лица плаћају по профактури. Календари се испоручују након уплате.

Купац.....
(име, очево име и презиме или назив установе)

Улица и број.....

Телефон.....

Место и број поште:.....

Датум.....

Потпис наручиоца

М.П.

Календар можете купити и у књижари "Војна књига", Београд, Васе Чарапића 22